

שיחות חיזוק

שיחות מפי
הרב אורן נודית שליט"א

פרשת
יתרו

שיחות חיזוק

פרשת
יתרו

שיחות מפי הרב אורן נזרית שליט"א

מתוך סדרת הספרים שיחות חיזוק (ה כרכים)
ניתן להשיג בטלפונים 0509013000, 0506491414
למעוניינים ניתן לקבל השיחה במייל toraoren@gmail.com

תוכן הענינים

טו	אודות התקון שיש בלמוד התורה	ג	הכמה שלמדתי באף היא עמדה לי
טז	התחזקות בשמירת הקנן של עריכת שפתיים	ד	השכר לפי רבוי העמל והטרח
יז	ללמוד בקול רם ולא בלחשה	ה	רק על ידי יגיעה
יח	ברית ברית היא שהמשימע קולו בלמודו תלמודו מתקיים	ה	כמה צער נצטערתי על התורה
יט	אחריותו ומעלתו של הדבור	ו	כשור לעל וכחמור למשא
כ	הבנת ענין 'עריכת שפתיים'	ו	העקר הוא 'יגיעת' התורה
כא	מעלת התורה הקדושה	ז	עליונים למשה ותתונים למעלה
כב	ללמוד במתק שפתיים	ז	בלי יגיעה - אינו נחשב לבלום
כג	תבואת שפתיו ממשכת שפע	ז	אינו הפיז ללמוד מפי אלהו הנביא
כד	מעלת המשמיע דברי תורה וזכותו	ח	אתם... בכלל לא למדתם
כה	כל תכלית בריאת האדם בעבור הוצאת קולו בלמוד	ח	עד שהיה נלאה ומזיע ועה גדולה
כו	מלאכי מעלה ומגידים נוצרים מלמודו בקול	ט	צריכים עמילות והתאמצות הגוף והמח
כז	למוציאיהם בפה - חיים ארמים	ט	שלא תהיה עצלות מגוף האדם
כח	דברי הפוסקים והקדמונים במעלת הלמוד בקול רם	י	אין לחפש אחר קשויים
כט	בקול רעש גדול אדיר והוק משמיעים קול	י	תלמודו שכר מהכתפים הללו
ל	על ידי עריכת שפתיים זוכים לעוד קנינים נוספים	י	יגיעת הגאון החזון איש ז"ע בתורה הקדושה
	הנהגות ועבודות מגדולי ישראל בענין למוד התורה בקול	יא	"למוציאיהם" - בפה
	למוד בכח ובהתלהבות עצומה	יא	כי 'חיים' הם למציאתם
	עקר הזמנת הקדשה - להוציא מפיו	יב	אינו יוצא ידי חובתו עד שיוציא בשפתיו
	למוד בקול מביא להבנה ולקדוש השם	יג	האדם על ידי מעשיו הטובים הוא דבוק בו יתברך ממש
	למוד קנה - כל הפרכות מצויות בו	יג	עבודת איה צדיקים עמלו בתורה



ניתן להקדיש פרשיות לברכה והצלחה ולעילוי נשמת וכו"ב
לפרטים ניתן ליצור קשר בטל: 0506491414, 0509013000

שיחות חיזוק

חֲזוּק בַעֲמַל הַתּוֹרָה וּבַהֲתַמְדָּתָהּ בִּיגִיעָה

שיחת חזוק לשבת פְּרִשְׁת יִתְרוֹ [תשס"ו]

וחזורים בכל פעם, והבעל קורא נכנס למעמד הר סיני, הרי זה דבר כל כך נפלא שאפשר להתחזק בו הרבה.

ומביא שם ה'אור החיים' הקדוש שלש הכנות לקבלת התורה: 'האחת, הוא התגברות והתעצמות בעסק התורה, כי העצלות הוא עשב המפסיד השגתה, ולזה תמצא, כי כל מקום שזכרונה ה' לתורה, ידקדק לומר לשון חזק ואמץ, עד גדר שימית עצמו עליה, דכתיב (במדבר יט, יד): "זאת התורה אדם כי ימות" וגו', ודרשו ו"ל (בבב"א פ"ג) וכו', כמו כן רבותינו ו"ל ידקדקו בהזכרתם לומר עסק התורה, השתדלות התורה, ורבים כמוהו.

ועין מה שפרשתי בספרי 'חפץ ה' שחברתי על קצת ממסכתות הש"ס בקטנותי במאמר רבותינו ו"ל (שבת פ"ח ע"ב) למימינים בה כו' [שם כתב: מכאן תוכחה מגלה לכת של תלמידי חכמים שלומדים בתענוג, וכאשר תרצה להתבונן עמו בעמק הש"ס, הוא לאה ומתושל, אוי לו ואוי לגופו, בודאי שעליו נאמר נגידות למשמאיל שנעשה לו סמא דמותא, וצריך לטרח בכל כחו; עד כאן לשונו בספרו 'חפץ ה'"].

ותראה, כי לא תשג ההשגה אלא בהתעצמות גדול, וכנגד זה אמר הפתוב: "ויסעו מרפידים", לא בא להודיע מקום שממנו נסעו, שאם כן היה לו להקדימו קדם תחנותם, אלא נתפון לומר שנסעו מבחינת רפיון ידים, כמו שמצינו שדרשו בן רבותינו ו"ל (בכורות ה' ע"ב) בפסוק (לעיל יז, ח): "וילחם עם ישראל ברפידים" - ברפיון ידים; עד כאן,

בסיעמא דשמיא, נתבונן בחזוק לעמל התורה ובהתמדתה ביגיעה, ששבת פְּרִשְׁת יִתְרוֹ, הוא זמן של נתינת וקבלת התורה, לפי שקוראים בפרשתנו ענין מעמד הר סיני, והקריאה מעוררת את הזמן.

הגמרא אומרת (ברכות לב ע"ב): 'ארבעה צריכין חזוק ואלו הן: תורה ומעשים טובים, תפלה ודרך ארץ'. ומביאה הגמרא ראיות מפסוקים וכו'. והראשון שבהם זו תורה. ומפרש רש"י שם - 'שיתחזק בהם האדם תמיד בכל כחו'. ויש כאן נתינת דגש על שני דברים: האחד, 'תמיד'. והשני, 'בכל כחו'; (וכן דקדק הגאון רבי יעקב חיים סופר שליט"א בספרו דרופתקי דאורייתא).

כשמדברים אודות חשיבות התורה, הרי הם כמים שאין להם סוף, ויש במסכת אבות מ"ח דברים שהתורה נקנית בהם, וידוע מאמר הגאון החזון איש זי"ע שכל המרבה בקניני תורה - מרבה תורה! ואי אפשר לקנותה בדרכים אחרות, כמו האשה שנקנית בשלש דרכים (קדושין ב' ע"א), ורק בדרכים אלו ולא בקנין אחר זולתם, כמו כן את התורה הקדושה - אי אפשר לקנותה אלא במ"ח קנינים אלו.

חכמה שלמדתי באף היא עמדה לי

חובה עלינו להתבונן בדברי האור החיים הקדושים, כהכנה לשבת קבלת התורה, וביותר כי בשבת נתנה תורה, והקריאה מעוררת הזמן, כידוע מהספרים הקדושים, וידוע מדברי האר"י אודות האורות העליונים שיש בעת שבעל הקורא קורא בתורה. וכשהענינים נשנים

א. הגאון רבי מרדכי אליהו (וצ"ל) ספר שהבאבא סאלי זי"ע לא ישב על שלחנו כליל שבת עד שסיים את כל האור החיים הקדוש של פְּרִשְׁת השבוע.

פְּרֻשֵׁת יִתְרוֹ

שְׁמִתְרָפָה עֲצָמוֹ עֲלֵיהֶם, וְלֹא בְּלוּמָדִים מִתּוֹךְ עֲדוֹן וּמִתּוֹךְ אֲכִילָה וּשְׁתִּיָּה, אֲלֵא בְּמִי שְׁמִמִּית עֲצָמוֹ עֲלֵיהֶּ וּמְצַעַר גּוֹפוֹ תָּמִיד, וְלֹא יִתֵּן שְׁנָה לְעֵינָיו וּתְנוּמָה לְעַפְעָפָיו, אָמְרוּ חֲכָמִים דְּרַךְ רָמֵז - "זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם כִּי יָמוּת בְּאֵהָל" (בְּמִדְבָּר י"ט, יד), אִין הַתּוֹרָה מִתְקַיְּמַת אֲלֵא בְּמִי שְׁמִמִּית עֲצָמוֹ בְּאֵהָלֵי הַחֲכָמִים. וְכֵן אָמַר שְׁלֹמֹה בְּחֻכְמָתוֹ: "הַתְּרַפִּית בְּיוֹם צָרָה צַר כְּחֻכָּה" (מְשָׁלִי כ"ד, י). וְעוֹד אָמַר "אֵף חֲכָמְתִי עֲמָדָה לִי" (קֹהֶלֶת ב, ט) - חֲכָמָה שְׁלֹמְדָתִי בְּאֵף הִיא עֲמָדָה לִי" (וְהוּא מִהַגְמָרָא בְּרִכּוֹת ס"ג ע"א; שְׁבֶת פ"ג ע"ב).

הַשְּׂכָר לְפִי רְבוּי הָעֵמֶל וְהַטְרַח

וְהַעֲתִיקוּהוּ לְהִלְכָה בְּטוֹר וּשְׁלִחַן עָרוֹף (יִוְרָה דְּעָה סִימָן רַמּוֹ סְעִיף כ"א). וְצִיֵּן בְּבִאוֹר הַגֵּר"א שָׁם: לְמִשְׁנָה (אָבוֹת ו, ד): 'כֶּף הִיא דְרָכָה שֶׁל תּוֹרָה, פֶּת בְּמִלַּח תֹּאכַל וּמִים בְּמִשׁוּרָה תִשְׁתֶּה וְעַל הָאָרֶץ תִּישָׁן וְחַיִּי צַעַר תִּחְיֶה וּבַתּוֹרָה אֲתָה עֹמֵל, אִם אֲתָה עֹשֶׂה כֵן, אֲשַׁרְיָךְ וְטוֹב לָךְ, אֲשַׁרְיָךְ בְּעוֹלָם הִזָּה וְטוֹב לָךְ לְעוֹלָם הַבָּא; וְצִיֵּן לְגַמְרָא (בְּרִכּוֹת ס"ג ע"ב): "הַסִּבַּת וּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל" (דְּבָרִים כ"ו, ט), כִּפְתּוֹ עֲצָמְכֶם עַל דְּבָרֵי תּוֹרָה וְכוּ', אָמְרֵי דְבֵי רַבִּי יֵנְאִי, מֵאֵי דְכֻתִּיב (מְשָׁלִי ל, ג): "כִּי מִיֵּץ חֶלֶב יוֹצֵא חֲמָאָה, וּמִיֵּץ אֵף יוֹצֵא דָם, וּמִיֵּץ אֶפְסִים יוֹצֵא רִיב", בְּמִי אֲתָה מוֹצֵא חֲמָאָה שֶׁל תּוֹרָה? בְּמִי שְׁמַקִּיא חֶלֶב שְׁיִנְק מִשְׁדֵּי אִמּוֹ עֲלֵיהֶּ. וְאָמְרוּ (אָבוֹת ד, י): 'וְאִם עֲמַלְתָּ בַתּוֹרָה, יֵשׁ לּוֹ שְׂכָר הַרְבֵּה לְתֵן לָךְ'.

וּפְרָשׁ בְּתוֹסְפוֹת יוֹם-טוֹב: וְאִם עֲמַלְתָּ בַתּוֹרָה - וְיִגְעַת וְטְרַחַת בָּהּ, יֵשׁ שְׂכָר הַרְבֵּה וְכוּ' כִּי הַשְּׂכָר לְפִי רְבוּי הָעֵמֶל וְהַטְרַח, לֹא לְפִי רְבוּי הַלְמוּד. וְלָכֵן לֹא אָמַר 'וְאִם לְמַדְתָּ', אֲלֵא 'וְאִם עֲמַלְתָּ', כִּי הַכֹּל תְּלוּי בְּעֵמֶל, אֲחַד הַמְרַבָּה וְאֲחַד הַמְמַעֵיט.

וְהֵן עֲתָה נִסְעוּ מִבְּחִינָה זוֹ, וְהַכִּינוּ עֲצָמֶם לְעֵבֶד עֲבוֹדַת מִשָּׂא בְנַעַם ה', וְהוּא אוֹמְרוֹ וַיְבֹאוּ מִדְּבַר סִינִי.

וּבְדַבְרֵי הָאוֹר הַחַיִּים הַקְּדוּשׁ זי"ע הָאֵלוֹ, מְדִיק הַגְּאוֹן רַבִּי חַיִּים שְׁמוּאֵל בִּיץ וְצ"ל, בְּלִשׁוֹן רַש"י בְּמִאמְרָם ז"ל (שְׁבֶת פ"ח ע"א): 'לְמִימֵינוּ בָּהּ - סְמָא דְחַיִּי, לְמִשְׁמַאֲלִים בָּהּ - סְמָא דְמוֹתָא' - לְמִימֵינוּ - עֲסוּקִים בְּכָל כְּחָם, וְטְרוּדִים לְדַעַת סוּדָה, כְּאָדָם הַמְשַׁתְּמֵשׁ בְּיַד יְמִינוֹ שֶׁהִיא עֶקֶר'. 'כְּלוּמַר, מְכַלֵּל הֵן אֲתָה שׁוֹמֵעַ לָאוּ, שָׂאִם אִינוּ עֹמֵל בְּכָל כַּחוֹ בַתּוֹרָה, כְּמִשְׁתַּמֵּשׁ בְּיַד יְמִין נִקְרָא 'מִשְׁמַאֲלִים בָּהּ' שְׁנֵהֲפַכְתָּ לּוֹ לְסַם הַמּוֹת בְּרַ מְנָן. וְכִבְרַ אָמְרוּ רַבּוּתָנוּ ז"ל (שִׁיר הַשִּׁירִים רַבָּה א, טז): 'אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּרַבִּי נַחֲמָן, מְשָׁלוּ דְבָרֵי תּוֹרָה כְּזִין, מָה הַזִּין הַזֶּה מִתְקַיֵּם לְבַעֲלֵיו בְּשַׁעַת מְלַחְמָה, כֶּף דְּבָרֵי תּוֹרָה מִתְקַיְּמִים עִם מִי שְׁעֹמֵל בְּהֵן כָּל צָרְפָן'

וּמוֹכָא בְּגַמְרָא (עֲרוּבִין נ"ג ע"א): 'בְּנֵי יְהוּדָה דִּגְלוּ מִסְכָּתָא, נִתְקַיְּמָה תּוֹרַתְן בְּיָדָם. בְּנֵי גְלִיל דְּלֹא גְלוּ מִסְכָּתָא, לֹא נִתְקַיְּמָה תּוֹרַתְן בְּיָדָם'. וְרַש"י פִּרְשׁ, שֶׁהִיוּ מְפָרְשִׁים שְׁמוּעוֹתֵיהֶם וּמְדַקְדְּקִים בְּטַעְמוֹ שֶׁל דְּבָר, עַד שֶׁתִּתְיַשֵּׁב בְּלִבָּם.

וְכַתֵּב הַרְמַב"ם בְּפִרוּשׁ הַמְשָׁנִיּוֹת (אָבוֹת ה, כג): 'לְפִי מָה שֶׁתְּצַטַּעַר בַתּוֹרָה יִהְיֶה שְׂכָרְךָ, וְאָמְרוּ, שְׁלֹא יִתְקַיֵּם מִן הַחֲכָמָה אֲלֵא מָה שֶׁתְּלַמֵּד בְּטְרַח עֹמֵל וְיִרְאֶה מִן הַמְלַמֵּד, אֲבָל קָרִיאַת הַתְּעֻנּוּג וְהַמְנוּחָה אִין קִיּוּם לָהּ וְלֹא תוֹעֲלַת בָּהּ, וְאָמְרוּ בְּפִרוּשׁ מִאֲמָרוֹ (קֹהֶלֶת ב, ט) "אֵף חֲכָמְתִי עֲמָדָה לִי" - חֲכָמָה שְׁלֹמְדָתִי בְּאֵף עֲמָדָה לִי'.

וּבַהֲלָכוֹתָיו כִּתֵּב הַרְמַב"ם (בַּהֲלָכוֹת תְּלִמוּד תּוֹרָה פְּרָק ג הֲלָכָה יב): 'אִין דְּבָרֵי תּוֹרָה מִתְקַיְּמִין בְּמִי

ב. וְעַנְיָן ב' הוּא הַשְּׁפִלוּת וְהַעֲנֻוּהָ, כִּי אִין דְּבָרֵי תּוֹרָה מִתְקַיְּמִין אֲלֵא בְּמִי שְׁמִשְׁפִּיל עֲצָמוֹ וּמְשִׁים עֲצָמוֹ כְּמִדְבָּר (עֲרוּבִין נ"ד ע"א), וְכִנְגַד זֶה אָמַר "וַיִּתְנוּ בְּמִדְבָּר", פְּרוּשׁ, לְשׁוֹן שְׁפִלוּת וְעֲנֻוּהָ כְּמִדְבָּר שֶׁהַכֹּל דוֹרְכִים עָלָיו. וְעַנְיָן ג' הוּא בְּחִינַת יְעוּד חֲכָמִים בְּהַתְּחַבְּרוּת בְּלִבְּ שִׁלְם וְחַמִּים לֹא שִׁהִיוּ בְּדַבְּרָה, שְׁעֲלִיקָם אָמַר הַכְּתוּב (וַיְמַיֵּךְ ג, לו) חֲרַב אֶל בְּדִים (תְּעֻנִּית ד' ע"א), אֲלֵא יִתְעַדּוּ יַחַד וַיִּתְדָּרוּ זֶה לְזֶה, וַיִּסְבִּירוּ פָּנִים זֶה לְזֶה, וְכִנְגַד זֶה אָמַר וַיִּתֵּן שֵׁם יִשְׂרָאֵל לְשׁוֹן יַחֲדִי, שְׁנַעֲשׂוּ כֹלן יַחַד כְּאִישׁ אֶחָד, וְהֵן עֲתָה הֵם רְאוּיִם לְקַבֵּלַת הַתּוֹרָה.

פְּרִשְׁת יִתְרוֹ

[נִידוּעַ עַד כִּמָּה רָאוּ דְבַר זֶה אֲצֵל גְּדוּלֵי יִשְׂרָאֵל הָאֲמִתִּיִּים, שֶׁהָיוּ מֵהֶם שֶׁעָטְפוּ רֹאשׁם בְּמַגְבֵּת רְטֹבָה מְרֹב כָּאֵב עַל אֲמוּנַת הַמַּחַ, וְכִף יִשְׁבוּ וְלִמְדוּ, וּפְסָקוּ הַלְכוֹת, כְּמוֹ שֶׁמְסַפֵּר עַל הַגָּאוֹן רַבִּי שְׁלֵמָה זְלַמֵּן אוֹיֵעֲרֹבֶף וְצ"ל, וְאָמַר עַל עֲצָמוֹ: 'אֵינִי פּוֹסֵק הַלְכָה עַד שְׂאֵינִי חָשׁ בְּרֹאשִׁי מְרֹב מַחְשָׁבָה וְעֵינַי בְּנִדוּן'.]

הַעֲקָר הוּא 'יְגִיעַת' הַתּוֹרָה

מוֹבָא בְּמִדְרָשׁ שׁוֹחֵר טוֹב (מִזְמוֹר קִיט): 'אָמַר מֹשֶׁה: אֵינָה נִפְלְאוֹת, שְׁנֵאָמַר (דְּבָרִים ל, יא): לֹא נִפְלְאוֹת הֵיא מִמֶּךָ וְגו'. לֹא נִפְלְאוֹת אֲלֵא מִמֶּךָ, שְׁלֵא עֲמַלְתָּ בָהּ. לְכֹךָ נֵאָמַר (תְּהִלִּים קִיט, יח): "נִפְלְאוֹת מִתּוֹרַתְךָ".

מוֹבָא בִּירוּשְׁלַמִּי (פָּאָה דִף ג' ע"א) "כִּי לֹא דְבַר רַק הוּא מִכֶּם" (דְּבָרִים לב, מז), 'וְאֵם הוּא רַק – מִכֶּם הוּא! לָמָּה? שְׂאִין אַתֶּם יְגִיעִין בְּתוֹרָה'.

וּבְגִמְרָא (מְגִלָּה ו' ע"ב) אִם יֹאמַר לָךְ אָדָם יְגִיעַתִּי וְלֹא מִצְאָתִי אֵל תִּאֲמַן! לֹא יְגִיעַתִּי וּמִצְאָתִי אֵל תִּאֲמַן! יְגִיעַתִּי וּמִצְאָתִי – תִּאֲמַן! הִנֵּי מְלִי בְּדְבָרֵי תּוֹרָה.

וּבְחִדוּשֵׁי אַגְדוֹת מֵהֶרֶשׁ"א שֶׁם כְּתֹב: 'וְעַל דְּרַף זֶה פִּרְשׁוּ בְּקִרְא (תְּהִלִּים קטו, ט): "הָאֲמַנְתִּי כִּי אֲדַבֵּר אֲנִי עֲנִיתִי מֵאֲד" וְגו'. "הָאֲמַנְתִּי" – שְׁמִצְאָתִי. "כִּי אֲדַבֵּר" – שְׁעֲנִיתִי וְיְגִיעַתִּי מֵאֲד בְּזֶה. אֲבָל כֶּשׁ"אֲמַרְתִּי בְּחִפְזִי" – בְּלֹא יְגִיעָה. "כָּל אָדָם כֹּזֵב" – וְלֹא תִאֲמִינוּ. [וְרֵאָה מַה שֶּׁכְּתֹב הַמֶּהֱרֶשׁ"א עַל עֲצָמוֹ בְּעֲנוֹתָנוֹתוֹ בְּחִדוּשֵׁי הַלְכוֹת (מִסְכַּת שַׁבַּת סוּף פֶּרֶק שְׁבִיעִי) וְזוֹ לְשׁוֹנוֹ: 'מִכָּאֵן עַד סוּף הַפֶּרֶק לֹא רֵאִיתִי לְהַעֲלוֹת עַל הַסֵּפֶר בְּחִדוּשֵׁי הַלְכוֹת, מִפְּנֵי שְׁלֵא לְמִדְתִּי אֲזוּ בִישִׁיבָה, בְּהִיּוֹתִי בִירִיד לְוַבְלִין'.]

הַהֲכֵנָה הָרֵאוּשׁוֹנָה לְתוֹרָה צְרִיכָה לְהִיּוֹת בְּדְרַף יְגִיעָה, יְגִיעַתִּי וּמִצְאָתִי, יְגִיעָה בְּדְרַף מִצְיָאָה, וְכִמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתָנוּ וְ"ל (נִדָּה ל' ע"ב): 'וְכִיּוֹן שְׁבָא לְאוּרִי הָעוֹלָם, בָּא מִלְאָךְ וּסְטָרוֹ אֵת פִּיּוֹ וּמִשְׁכָּחוּ כָּל הַתּוֹרָה כְּלָה'; וְאָף עַל

וְכֹתֵב הַמֵּאִירִי (אֲבוֹת ה, כה): 'בֵּן הָא הָא הוּא אוֹמֵר לְפוּם צַעֲרָא אַגְרָא, פְּרוּשׁ, אַגְרָא הוּא בְּמִקּוּם פְּרִי, כְּפִי מַה שֶׁיִּתְעַמַּל בְּתוֹרָה יִמְשֹׁף מִמֶּנָּה פְּרִי נִבְחָר, רְצָה לֹמַר, הַשְּׂגַת הָאֲמִת, כִּי קְרִיאַת הַמְּנוּחָה וְהַתְעַנּוּג לֹא תִרַד חֲדָרֵי בְּטָן.

כְּשׁוֹר לְעַל וְכַחְמוֹר לְמִשָּׂא

אֵיִתָּא בְּתֵנָּא דְּבִי אֲלִיָּהוּ רַבָּה (פֶּרֶק ב): 'אֲשֶׁרִי אָדָם הֵשֵׁם עֲצָמוֹ כְּשׁוֹר לְעַל וְכַחְמוֹר לְמִשָּׂא, וְיִשָּׁב וְיִהְיֶה בְּכָל יוֹם בְּתוֹרָה תְּמִיד, מִיַּד רוּחַ הַקֹּדֶשׁ שׁוֹרָה עָלָיו וְתוֹרָתוֹ בְּתוֹךְ מְעִירוֹ.

וּבְאֵר מְרַנָּא וְרַבְנָא, אוֹר עוֹלָם, הַקְּדוּשׁ, הַמְּהַר"ל מְפָרָאג זי"ע (דְּרוּשׁ עַל הַתּוֹרָה): 'וְזָכַר שְׁנֵי הַמִּינִים, הַמָּה הַשׁוֹר וְהַחְמוֹר, לְהוֹרְאוֹת שְׁנֵי סוּגֵי עַל עֲבוּדָתוֹ בְּתוֹרָה. כִּי צְרִיף שֶׁיַּעֲשֶׂה עֲצָמוֹ כַּחְמוֹר לְמִשָּׂא שֶׁהוּא בְּעַל גּוּף חֲזוּק, כְּדַכְתִּיב (בְּרֵאשִׁית מט, יד): "חֲמַר גָּרַם", שְׁנוּשָׂא עַל גְּדוּל וְהוֹלֵךְ בְּיוֹם וּבְלֵילָה, וְאִין לוֹ מְנוּחָה וְנַחַת מְרַגּוּעַ לְגוּפּוֹ כָּלֵל, רַק "רַבִּץ בֵּין הַמְּשֻׁפְּתִים", כֵּן יִהְיֶה הָאָדָם מִצַּד גּוּפּוֹ – שֶׁיִּשְׁתַּעֲבַד גּוּפּוֹ לְמִשָּׂאֵי הַתּוֹרָה כְּלִי מְנוּחָה, וְכַדְכְּתִיב (יְהוֹשֻׁעַ א, ח): "וְהִגִּיתָ בּוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה". וְעוֹד נוֹסֵף עַל זֶה יִשְׁעַבְדָּ בָּהּ כַּח הַנִּפְשִׁי אֲשֶׁר לוֹ אֵל הַתּוֹרָה, כְּבַחֲיַנַּת הַשׁוֹר שְׁכָחוּ גְּדוּל.

הִנֵּה אֵלוֹ שְׁנֵי דְבָרִים הֵם נִגְדָּ גוּף וְנִפְשׁ הָאָדָם, שֶׁבְּשְׁנֵיהֶם יִהְיֶה עֲמַל בְּתוֹרָה, אִם בְּגוּף עֲמַל וְטָרַח בּוֹ בְּתוֹרָה כְּלִי מְרַגּוּעַ אוֹ מְנוּחָה כָּלֵל, אֲשֶׁר יִדְמָה בְּזֶה אֵל הַחְמוֹר הַנוּשָׂא מִשָּׂאֵי תְּמִיד בְּאִין מְנוּחָה, אִם בְּנִפְשׁ אֲשֶׁר בּוֹ יַעֲמַל בְּתוֹרָה לְעֵין בְּהַלְכָה בְּעֵינַי קָשָׁה וְעִמָּק, עַד כִּי יַעֲדָה עֲצָמוֹ בְּזֶה כְּשׁוֹר הַזֶּה הַמְּשֻׁנָּה כְּכָחוּ כָּל תַּל גְּבוּהָ, וְלַעֲקָר קָרַקַע קָשָׁה לְחַרֵּשׁ וּלְפָרַר כְּכָח שְׁלוֹ אֵת הַכֵּל, בְּאֲשֶׁר כַּח נִפְשׁוֹ גְּדוּל, כְּנֵאָמַר (מְשִׁלִּי יד, ד): "וְרַב תְּבוּאוֹת כְּכַח שׁוֹר", וְכֵן הַדְּבָר מִמֶּשׁ, אִם יֵשׁ לְאָדָם לְפָנָיו עֵינַי קָשָׁה בְּיוֹתֵר, הוּא מְשׁוּהָ כָּל עֵקָם וְדְבָר קָשָׁה בְּעֵינָיו וְכַח נִפְשׁוֹ. עַד כָּאֵן לְשׁוֹנוֹ.

פְּרֻשֵׁת יִתְרוֹ

הוא תחתון, וְהַהֶפֶךְ, אֵלּוּ שְׂבָאֲרָךְ לֹא מַחְשִׁיבִים אוֹתָם, כִּי הֵם לֹא הַשִּׁיגוּ הַרְבֵּה, אֲבָל הֵם הַשְׂתַּדְּלוּ וַיִּגְעוּ הַרְבֵּה - אוֹתָם אֵלּוּ הֵם עֲלִיוֹנִים.

בְּלִי יִגִיעָה - אֵינּוּ נַחֲשֵׁב לְכֹלִים

הַגָּאוֹן הַחֲזוֹן אִישׁ זִי"ע אָמַר: 'אִם יָבֹא מִלְּאָךְ, וַיִּלְמַד אֶת הָאָדָם אֶת כָּל הַתּוֹרָה כְּלָה, כָּל אוֹת וְכָל קוֹץ - הוּא נִשְׂאָר עַל אוֹתָהּ מְדַרְגָּה שְׁעֵמֶד בְּהַ לְפָנָי שְׁהֵלֶךְ לִישׁוֹן, כִּי רַק עַל יְדֵי עֲמָל וַיִּגִיעָה מִתְעַלִּים.'

וְאָמַר הַגָּאוֹן רַבֵּי חַיִּים שְׂמוּאֵל לִבְיָן וְצ"ל, הֲלֹא לְמָה אֵין קָמִים מִפְּנֵי אִשָּׁה מַעֲבֵרַת? הֲלֹא גְדוֹל הַדּוֹר נִמְצָא שָׁם! לְכַאוֹרָה יֵשׁ שָׁם וְלֹד שְׁהַמְלֵאךְ לְמַדּוֹ אֶת כָּל הַתּוֹרָה כְּלָה! אֲלֹא מִכָּאֵן רְאִיָּה שְׁיִדְעֵת הַתּוֹרָה בְּדֶרֶךְ כְּזוֹ, לֹלָא עֲמָל עֲצָמִי - אֵין צָרָךְ לְכַבְדָּהּ.

כְּתַב הַגָּאוֹן הַקְּדוֹשׁ רַבֵּי חַיִּים מוֹוֵאלוֹז'יִן זִי"ע (בְּהַקְדָּמָה לְפִירוּשׁ סִפְרָא דְצִנְיַעוֹתָא) עַל מוֹרוֹ וְרַבּוֹ הַגָּר"א זִי"ע: 'בְּעֲמָלוֹ שְׁעֵמֶל בְּחֻקְמָה וּבְדַעַת וּבְכִשְׁרוֹן, כְּמוֹ שְׁשִׁמְעֵתִי מִפִּי הַקְּדוֹשׁ (שֶׁל הַגָּר"א זִי"ע), פְּעָמִים רַבּוֹת הַשְּׁכִימוֹ לְפִתְחוֹ מַגִּידִים מִן הַשָּׁמַיִם, וְרָצוּ לְמַסֵּר לוֹ רְזִין דְּאוֹרִיתָא וְלֹא הָטָה אֲזַנּוֹ אֲלֵיהֶם, אָמַר, אֵינִי רוֹצֵה שְׁתַּהֲיֶה הַשְּׁגָתִי בְּתוֹרָתוֹ יְתַבְּרָךְ שְׂמוֹ עַל יְדֵי שׁוֹם אֲמַצְעֵי כָּלֵל וְכָלֵל, רַק עֵינֵי נְשׂוֹאוֹת אֵלָיו יְתַבְּרָךְ שְׂמוֹ, מַה שְׂרוֹצֵה לְגַלוֹת לִי וְלִתָּן לִי חֻלְקֵי בְּתוֹרָתוֹ יְתַבְּרָךְ שְׂמוֹ, בְּעֲמָלֵי שְׁעֵמֶלְתִּי בְּכָל כַּחֲזִי, הוּא יְתַבְּרָךְ שְׂמוֹ, יִתָּן לִי חֻקְמָה מִפִּי דַעַת וְתַבּוּנָה (מִשְׁלֵי ב, ו), שְׁיִתָּן לִי לֵב מִבֵּין וְכִלְיוֹתֵי יַעֲשׂוּ כְּשִׁתִּי מַעֲנִנּוֹת, וַיִּדְעֵתִי כִּי מִצְּאֵתִי חָן בְּעֵינָיו, וְאֵינִי רוֹצֵה אֲלֵא מַה שְׁבִתּוֹךְ פִּי שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהַשְּׁגוֹת שְׁעַל יְדֵי מִלְּאָכִים מַגִּידִים וְשָׂרֵי תּוֹרָה, אֲשֶׁר לֹא עֲמָלְתִּי וְלֹא חֻקְמָתִי, אֵין לִי בְּהֵם חֶפְצִי.'

אֵינִי חֶפְצִי לְלַמּוֹד מִפִּי אֵלָיו הַנְּבִיא... סִפְרׁ הַצְּדִיק הַקְּדוֹשׁ רַבֵּי מֵאִיר מִפְּרַמִּישְׁלָאן זִי"ע, שְׁלֵאֲבִיו, הֵרַב הַקְּדוֹשׁ רַבֵּי אֶהֱרָן לִיִּיב

פִּי שְׁנִשְׁתַּכַּחַה כָּל הַתּוֹרָה מִמֶּנּוּ, מִכָּל מְקוֹם בְּנִפְשׁ שְׁלוֹ הִיא טְמוּנָה, וְתַכְלִית עֲבוּדָתוֹ הִיא לְהַשִּׁיג אוֹתָהּ תּוֹרָה שְׁלִמְדוּהוּ בְּמַעֲי אִמוּ בְּדֶרֶךְ יִגִיעָה.

מוֹבָא בְּסִפְרׁ 'קְרִינָא דְאַגְרָתָא' לְהַגָּאוֹן הַסְּטִיפְלָר זִי"ע, כִּי בָּא אֵלָיו אֵינָה בַּחוּר צְעִיר, וּבִקֵּשׁ מִמֶּנּוּ הַדְּרָכָה לִישִׁיבָה גְדוֹלָה, וְנִפְשׁוּ בְּשִׂאלָתוֹ: "אֵיךְ אֲצַלִּיחַ בְּלַמּוּד?" וְעָנָהוּ: "אַתָּה צָרִיךְ לְהַסְפִּיק הַרְבֵּה, לְחַזֵּר עַל הַלַּמּוּד הַרְבֵּה, וְלֹא לְהִתְעַסֵּק בְּשׁוֹם דְּבַר חוּץ מִלַּמּוּדְךָ לֹלָא בְּפוֹלִיטִיקַת חוּץ וְלֹא בְּפוֹלִיטִיקַת פְּנִים."

וּמִי שְׁנוֹהֵג כֶּךָ, יִדַּע תּוֹךְ כְּמָה שְׁנִים סְדְרֵי נְשִׁים וְנִזְיָקִין וּמִבְּטַח לוֹ שְׁיִהְיֶה גְדוֹל בְּתוֹרָה אַף אִם יֵשׁ לוֹ כְּשִׁרוֹן מִמַּצְעַ, וְאוֹלֵי אַף פַּחוֹת מִכֶּךָ, וְדוֹקָא בְּעֵלֵי הַכְּשִׁרוֹנוֹת - הַסְּכָנָה אוֹרְבַת לָהֶם, כִּי הֵם סוֹמְכִים עַל הַכְּשִׁרוֹנוֹת הַבְּרוּכִים שְׁלָהֶם וְאֵינֶם מְשַׁקִּיעִים בִּיגִיעָה דֵי הַצָּרָךְ, זֶה דְּבַר בְּדוּק וּמִנְסָה, כָּל מַה שְׁנִכְנַס בְּקַלוֹת - יִצָּא בְּקַלוֹת! וְרַק דְּבַר שְׁנַרְכָּשׁ בִּיגִיעָה נַחֲרִט בְּזָכְרוֹן.

פַּעַם בָּא בַּחוּר לְסְטִיפְלָר זִי"ע, אָמַר לוֹ - 'אֵין לִי חֶשֶׁק לְלַמֵּד', עָנָהוּ: 'גַּם לִי אֵין חֶשֶׁק לְלַמֵּד, אֲבָל חֻבִּים לְלַמֵּד.'

רַבְּנּוֹ הַגָּאוֹן הַקְּדוֹשׁ בְּעַל הַתְּנָיָא מְלִיאָדִי זִי"ע, הַעִיד עַל עֲצָמוֹ שְׁכַבְרָה בְּגִיל חֶמֶשׁ הָיָה לְבוֹ פְּתוּחַ, וְהָיָה מִבֵּין כָּל דְּבַר בְּתוֹרָה. וְאָמַר: 'הַעֲדָר הִיגִיעָה בְּתוֹרָה צְעֵרָנִי מְאֹד, עַל שְׁלֹא זְכִיתִי לְמַצּוֹת יִגִיעַת הַתּוֹרָה.'

עֲלִיוֹנִים לְמַטָּה וְתַחְתּוֹנִים לְמַעְלָה

הַגָּאוֹן הַקְּדוֹשׁ רַבֵּי יִשְׂרָאֵל סְלִנְטֵר זִי"ע אָמַר, שְׁעַל עֲנִין זֶה אָמְרוּ חַז"ל (פְּסָחִים נ' ע"א) 'עֲלִיוֹנִים לְמַטָּה וְתַחְתּוֹנִים לְמַעְלָה', כִּי מַחְשִׁיבִים בְּאֲרָךְ אֶת מִי שְׁיִוְדַע הַרְבֵּה, וְהַאֲמַת, שְׁבִשְׁמִים לֹא מַחְשִׁבִים כֶּךָ, בְּשָׁמַיִם בּוֹדְקִים כְּמָה אָדָם יִגַּע בְּתוֹרָה, וְאִם יִגַּע בְּכָל כַּחוֹ, אִזּוֹ הוּא בְּאֲמַת גְּדוֹל גַּם לְמַעְלָה, אֲבָל אִם הַשִּׁיג הַרְבֵּה וְלֹא יִגַּע לְפִי כַּחוֹ, אִזּוֹ לְמַעְלָה

אתם... בכלל לא למדתם

וממשיך הגאון הסטיפלר זי"ע בספר אגרותיו 'קרנינא דאגרתא': 'יש אנשים שמתלוננים שאינם רואים ברכה בלמודם, הנה הם למדו חמש שנים ולא ראו ברכה בלמודם, הגמרא (חלין כד ע"א) אומרת: כל תלמיד חכם שלא ראה סימן יפה במשנתו שוב אינו רואה, ומכח זה הם רוצים לפרש לענייני עצמם. אני אומר לכם, שהגמרא מדברת במי שהתאמץ ולמד חמש שנים ולא ראה סימן יפה, אתם בכלל לא למדתם - למדו קדם כמו שפתיב בגמרא ללמד חמש שנים'.

וכבר ידוע מה שאומרים משמו של הגאון האדיר רבי משה פינשטיין זי"ע בעל האגרות משה, שכבר היו מקרים, שרק אחר עשר שנים ראו הלומדים ברכה בעמל למודם. ובנדאי הגמרא דברה בלמוד 'כמו שצריך'.

עד שהיה נלאה ומזיע זעה גדולה

איתא בזהר הקדוש (בהעלותך ח"ג קנג ע"א) על ענין השעבוד במצרים. 'וימררו את חייהם בעבודה קשה' (שמות א, יד) - זו קושיא. "בחמר" - דא קל וחומר. "ובלבנים" - דא לבון הלכה. "ובכל עבודה בשדה" - דא ברייתא. "את כל עבודתם אשר עבדו בהם בפרך" - דא תיק"ו. שעקר השעבוד - שעליו כל התקון, שאבותינו השתעבדו בגוף בפעל - הוא צריך להיות בתורה!

כתב רבנו חיים ויטאל זי"ע בספר הקדוש 'שער המצוות' (בהקדמה): 'בעת שעוסק בתורה שיהיה בחשק גדול נמרץ, בהתלהבות עצום, כאלו עומד לפני המלך ומשירת לפניו בחשק גדול - למצא חן בעיניו, לקבל ממנו מעלה יתרה וגדלה'.

והעיד שם בספר הקדוש 'שער המצוות' (פרשת ואתחנן): 'גם בענין עסק ההלכה בעיון עם החברים ראיתי למורי, זכרוננו לחיי העולם הבא (האר"י הקדוש זי"ע) מתגבר פארי בכח בעת

זי"ע הנה איזה חלי, ונסע לקבל פני הקדש של הרבי ר' אלימלך זי"ע בליזענסק, והגיע סמוך לשבת ופנה מיד למעונו של הצדיק לקבל ברכת שבתא טבא, ומיד נעלם ולא ראוהו בתפלה, וכן בהכנס הרבי לערוך את שלחנו הטהור אשר לפני ה', נכח פי רבי אהרן לייב נעדר, אמר למשמשו שילך ויחפשנו, ועד שלא יבוא הצדיק האורח אין הוא פותח בעריכת השלחן, ואחר שוטטות ברחבי העיר פגשו באיזה בית דל ופשוט, אך סרב לבוא בטענה: יש לי סדרים משלי איני יכול לבוא וכו'. אמר לו המשמש: הרבי אמר, שאם אינך בא הוא אינו עורף שלחן, ואז נעתר להופיע. וכשהגיע, קבלו הצדיק בכבוד, הושיבו לידו בראש השלחן, ובמהלך הסעודה היה לוחש באזנו: היתכן שרבי אהרן לייב יהיה בעל גאונה גדול שכזה?! וכך לחש לו כמה פעמים במהלך הסעודה, ר' אהרן לייב קבל את התוכחה באהבה ולא השיב דבר. במוצאי שבת כשבא להפרד מהרבי ר' אלימלך, שאל את הרבי - איזו גאונה מצא בי רבנו, שאמר לי כמה פעמים בשבת: 'היתכן שיהיה רבי אהרן לייב בעל גאונה גדול שכזה'. אמר לו רבי אלימלך: הלא אליהו הנביא התגלה אלי כמה פעמים והתלונן על כבודו שאינו רוצה לקבל ממנו תורה! כמה צדיקים משתוקקים שאלהיו הנביא יגלה להם נסתרות ולא זוכים לכך, ומדוע כבודו ממאן בזה? והבטחתי לאלהיו הנביא שאשתדל אצל כבודו שתתרצה ללמד ממנו תורה, ענהו רבי אהרן לייב: "השתדלות לא תועיל, משום שלא למדתי אצל אליהו הנביא ואני גם לא אלמד אצל אליהו הנביא!" כתוב (תהלים קכח, ב): "יגיע כפיד כי תאכל" - אין דברי תורה מתקיימים אלא במי שממית עצמו עליהם, ולכן לא למדתי ולא אלמד ממנו. ואקנה להשם יתברך, שאוכל בעצמי להתיגע בתורה הקדושה. כאשר ראה הרבי הקדוש את מעלת גדלתו פטרו לשלום וברכו, ורבי אהרן לייב מפרמישלאן זי"ע שב למקומו.

פְּרִשְׁת יִתְרוֹ

דָּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ, מִשְׁעָה אַרְבַּע לַפְּנוֹת בִּקְרָה, עַד שְׁעָה עֶשֶׂר לַפְּנֵי הַצְּהָרִים בְּרַצִּיפוֹת - תּוֹרָה וְתַפְלָה וְכוּ'. עַד דּוֹרְנוּ זֶה הָיוּ יוֹדְעִים, שְׂכָשִׁיזְשָׁבִים לִיד הַגְּמְרָא - אֵין יוֹשְׁבִים כָּל-כֶּף בְּנִחוּתָא, אֱלָא צְרִיכִים עֲמַל וְהִתְאַמְצוֹת הַגּוֹף וְהַמַּח.

אָבַל בְּזַמְנֵנוּ, אֶפְלוּ בַּחוּר רַךְ בְּשָׁנִים הַיּוֹשֵׁב לִיד הַגְּמְרָא - יוֹשֵׁב כְּזֶקֶן שְׂכָבֵר אֵין לוֹ שׁוֹם עַל וּדְאָגָה בְּעוֹלָמוֹ, יֵשׁ שְׂיִוְשָׁבִים לִיד הַגְּמְרָא בְּמִנוּחָה יִתְרָה פְּאֵלוּ אֵין לָהֶם עוֹד מָה לַעֲשׂוֹת. וְכֵן הוּא לְדַאֲבוּנָנוּ אֶפְלוּ אֶצֶל כַּמָּה מִהַבְּחוּרִים הַמְּצִינִים בְּכַשְׂרוֹנוֹתֵיהֶם, אֵיפֹה הִיא חֲשָׁקוֹת הַתּוֹרָה?

שְׁלֵא תִהְיֶה עֲצָלוֹת בְּגוֹף הָאָדָם

הַגָּאוֹן רַבִּי בֶן צִיּוֹן אָבָא שְׂאוּל וְצ"ל בְּסִפְרוֹ 'חֲכָמָה וּמוֹסָר', פָּתַב: הָעֲמַל גַּם בְּצוּרַת הַלְמוּד, צְרִיף לִהְיוֹת שְׁלֵא תִהְיֶה עֲצָלוֹת בְּגוֹף הָאָדָם, לְהִתְרַגֵּל לְלַמֵּד בְּלֵי לְשִׁים יָדִים עַל הַשְּׁלֶחָן, בְּשִׁמְחָה רַבָּה, בִּיגִיעָה רַבָּה בְּכָל אַבְרָיו, גַּם בְּשִׁעֲרוֹת וּבְצַפְרָנִים שִׁירָאָה עֲמַל הַתּוֹרָה וְכוּ', "כִּי לֹא דָבָר רַק הוּא מְכָם" (דְּבָרִים ל"ב, מ"ז), 'וְאִם הוּא רַק - מְכָם הוּא! (וְרוּשְׁלֵי פֶאָה דִּף ג' ע"א).

בְּגְמְרָא (מִנְחוֹת ז' ע"א) מְסַפֵּר, אָבִימִי - מְסַכְתָּא אֵיתְעַקְוֵרִי אֵיתְעַקְרָא לִיָּה, וְאֵתָא קַמִּיָּה דְּרַב חֲסֵדָא לְאֲדָכוּרִי לְגַמְרִיָּה. וְלִישְׁלַח לִיָּה וְלִיתִי לְגַבִּיָּה? סָבֵר - הֲכִי מְסַתִּיעָא מִלְתָּא טְפִי!

[מִהָאֲמוּרָא אָבִימִי נִשְׁפָּחָה מְסַכְתָּא, וּבָא לַפְּנֵי רַב חֲסֵדָא כְּדִי לְזַכּוֹר אֵת תְּלַמוּדוֹ. שׁוֹאֲלָת הַגְּמְרָא: מְדוּעַ שְׁלֵא יִשְׁלַח אַחֲרָיו, שֶׁהוּא יָבֵא אֵלָיו? עוֹנֶה הַגְּמְרָא: כֶּף מְסַתִּיעַ הַדְּבָר יוֹתֵר]. וּפְרַשׁ רַש"י: 'מִשׁוֹם יִגְעָתִי וּמִצָּתִי'.

כָּתַב בְּלִקְט יִשְׂרָאֵל, מֵאֵת תְּלַמִּיד בְּעַל ה'תְּרוּמַת הַדְּשָׁן' שְׂאוּתֶם בַּחוּרִים עֲשִׂירִים מְפָנְקִים, שְׁעֲשׂוּ לָהֶם שְׁלַחֲנוֹת, [שֶׁהוּא רַק מְסוּבָב הַשְּׁלֶחָן - מַגִּיעַ אֵלָיו הַסִּפְרָא] בְּלֵי עֲמַל

שְׁהִיָּה עוֹסֵק בְּהַלְכָּה, עַד שְׁהִיָּה נִלְאָה וּמְזִיעַ זַעַה גְּדוּלָּה. וְשְׂאֲלִתִי אֵת פִּי מְדוּעַ טוֹרַח כָּל כֶּף? וְהַשִּׁיב לִי, כִּי הִנֵּה הָעִיּוֹן לְשִׁבְרֵי הַקְּלָפוֹת, שְׁהֵם הַקְּשִׁיּוֹת שְׂיֵשׁ בְּהַלְכָּה הַהִיא, שְׂאֵין מְנִיחִים לְאָדָם לְהִבִּין אוֹתָהּ, וְלָכֵן צְרִיף הָאָדָם לְטַרַח וְלִהְתִּישׁ כַּחוֹ אַז, כִּי לָכֵן נִקְרָאת הַתּוֹרָה 'תּוֹשְׁיָה' (יִשְׁעִיָּה כח, כט) - שְׂמַתְשֵׁת כַּחוֹ שְׁל הָעוֹסֵק בָּהּ (סְנֵהוֹרִין כו ע"ב). וְלָכֵן רָאוּי לְטַרַח וְלִהְתִּישׁ כַּחוֹ בְּהִיּוֹתוֹ עוֹסֵק בְּהַלְכָּה'.

וְכַתֵּב בְּסִפְרֵי הַקְּדוּשׁ 'פְּרִי עֵץ חַיִּים' (שְׁעַר הַנְּהַגַת הַלְמוּד פָּרָק א): 'גַּם רְאִיתִיו, כְּשֶׁהִיָּה קוֹרָא בְּהַלְכָּה בֵּין הַחֲבָרִים, הִיָּה מְקַשֶּׁה בְּכַח עַד שְׁהִיָּה נִלְאָה מְאֹד, וּמְזִיעַ זַעַה גְּדוּלָּה, וְשְׂאֲלִתִי לָמָּה עוֹשֶׂה כֵּן? וְהַשִּׁיב לִי, כִּי עֹסֵק הַהַלְכָּה הוּא לְשִׁבְרֵי אֵת הַקְּלָפָה, שֶׁהוּא סוּד קְשִׁיּוֹת, וְלִזְוָה צְרִיף שִׁיִּטְרַח הָאָדָם מְאֹד, וְעַל זֶה נִקְרָא תּוֹרָה 'תּוֹשְׁיָה' - שְׂמַתְשֵׁת כַּחוֹ שְׁל אָדָם, וְכֵן רָאוּי לְהַעִיר עֲצָמוֹ וּלְשִׁבְרֵי כַּחוֹ'.

צְרִיכִים עֲמִילוֹת וְהִתְאַמְצוֹת הַגּוֹף וְהַמַּח

מְרַגְלָא בְּפִמָּה דְּהַגָּאוֹן רַבִּי מִשֶּׁה פִּינִישְׁטִיין וְצ"ל, דְּבָרֵי הַגְּרָא וְצ"ל, 'לְמוּד תּוֹרָה לֹא יִגִּיעָה - כְּמוֹהוּ כְּבָטוּל זְמַן!'.
כָּתַב הַגָּאוֹן רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ כַּהֵן שְׁלִיט"א בְּסִפְרוֹ 'פְּרָם יְהוֹשֻׁעַ' (בְּפִתְיָה): 'הֵן יְדוּעַ כִּיִּצַד הִיָּה נִרְאָה בֵּית הַמְּדַרְשׁ בְּשָׁנִים שְׁלִפְנֵי הַמְּלַחְמָה, בֵּין כְּתָלָיו יָשְׁבוּ אַבְרָכִים וּבַחוּרִים מְפֻלְגִים בַּתּוֹרָה, וּמִהֶם אֲשֶׁר יְדָעוּ כְּמַעַט אֵת כָּל הַתּוֹרָה כְּלָה, וְהַסְּבָה הַפְּשוּטָה לְמַצִּיאוֹת זֹו הִיָּתָה, מִשׁוֹם שְׁלוּמְדֵי הַתּוֹרָה לְמָדוּ בְּאֶפְן שְׁל 'כָּל עֲצָמְתִי תִאֲמַרְנָה' (תְּהִלִּים לה, י), לְמָדוּ עִם כָּל הַכַּחוֹת, וְשִׁעְבְּדוּ אֵת כָּל כַּחוֹתֵיהֶם בְּהִתְאַמְצוֹת תְּרָה בְּלְמוּד הַתּוֹרָה.

זְקַנֵּי ו'ל סִפֵּר עַל אֲהַבַת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר הִיָּתָה טְבוּעָה בְּאֲנָשֵׁי עִיר מְגוּרָיו, עַד כְּדִי כֶּף, שְׁגַם הַגְּבִירִים הָעֲצוּמִים בְּיִתְרָה, אֲשֶׁר רָכְשׁוּ הוֹן גְּדוֹל וְרַב, אָף עַל פִּי כֵן, לֹא נִעְדָּר אֶחָד מֵהֶם מִלְשִׁכַת בְּבֵית הַמְּדַרְשׁ, לְעַסֵּק בְּדְבָרֵי תּוֹרָה -

פְּרֻשֵׁת יִתְרוֹ

עִיפוֹת וְלֹא נַעֲשִׂים חוֹלִים, לְמַדּוֹ מֵהַכְּתָפִים הַלְלוּ, אִם בְּעִבּוֹר שְׂכָר גִּשְׁמִי – מוֹכְנִים כֶּךָ לְהִתְאַמֵּץ, עִבּוֹר שְׂכָר רִוְחָנִי עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה שֵׁשׁ לְהִתְאַמֵּץ!

כְּבוֹד קִדְשֵׁי הָאֲדָמוֹר הַגָּאוֹן הַקְּדוֹשׁ מִצְאֵנוּ קְלוּיֵזְעֵנְבוֹרְג, זֶכֶר צְדִיק וְקְדוֹשׁ לְכִרְכָּה, פֶּרֶשׁ אֶת הַמְּשֻׁנָּה (אָבוֹת ג, א): 'דַּע לְפָנַי מִי שֶׁאַתָּה עֲתִיד לִתֵּן דִּין וְחֻשְׁבוֹן' – 'דִּין' הוּא עַל עֲצָם יִסְדָּר הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, אִם עֲסַקְתָּ בַתּוֹרָה, בְּעֵתִים הַפְּנוּיִים שֶׁלְּדָי. 'וְחֻשְׁבוֹן' – הוּא עַל הָאֵיכוֹת, אִם הִיָּה עֲסוּק בַתּוֹרָה כְּמוֹ שֶׁאָר בְּעֵלֵי מְלָאכָה, שֶׁהִזְכְּרָנוּ, שֶׁהִנֵּה הֵם עוֹשִׂים מְלָאכָתָם בְּאִמּוּנָה, עֲמַל וְיִגִיעָה.

יְגִיעַת הַגָּאוֹן הַחֲזוֹן אִישׁ זִי"ע בַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה

מְסַפְּרִים עַל הַגָּאוֹן הַחֲזוֹן אִישׁ זִי"ע, [הוּא הָרִי לֹא נוֹלַד מְלֶאךֶם, הוּא הִתְיַגַּע כָּל יָמָיו עַל הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה], אֲשֶׁר כָּבַד בְּגִיל שְׂמוּנָה, אָמַר לְאָמוֹ: אֶת חוֹשְׁבֵת שְׂאֵנִי רוֹצֵה לְלַמֵּד? אֵלֶּא מֵאִי? אֲנִי יוֹדֵעַ שֶׁצְּרִיף לְלַמֵּד – לְכֵן אֲנִי עוֹשֶׂה זֹאת... יֵשׁ עֲבָדוֹת רַבּוֹת עַל אֵיף שֶׁהִיָּה צוֹעֵק בַלְמוּד שְׁלוֹ עַד שֶׁהִתְאַדָּם, וְכָל וְרִידֵיו בְּלִטּוֹ הַחוֹצֵה, פַּעַם מִצְאוּ אוֹתוֹ מְכַסֶּה בְּאִיזָה סְדִין, הוּא הִיָּה נִרְאָה כְּאִלּוּ נִפְטָר, נִבְהָלוּ מְאֹד כְּשֶׁרְאוּהוּ כֵּן, וְאֶחָרִי שֶׁרְאוּ אוֹתוֹ זָו בַּפְּנִים, שֶׁאֲלוּהוּ לְסַבֵּת הַמַּעֲשֵׂה – אָמַר: "לְלַמֵּד הַתּוֹרָה צְרִיף רַכּוּז גְּדוֹל, הִיָּתִי חִיָּב לְכַסּוֹת אֶת עֲצָמֵי וְלִהְתַּרְכֵּז עַד מִצּוֹי הַנֶּפֶשׁ בַתּוֹרָה", פַּעַם מִצְאוּהוּ בַתּוֹךְ הַתַּנּוּר [לֹא מוֹסְק], חוֹזֵר וְשׁוֹנֶה עַל לְמוּדוֹ שׁוֹב וְשׁוֹב, וְאֶפְלוּ מְאֻמְרִים פְּשׁוּטִים בְּשִׁקְלָא וְטְרַיָא שֶׁבַּגְמְרָא, הִיָּה חוֹזֵר

וְיִגִיעָה, לֹא טוֹב עֲשׂוֹ! כִּי כְּשֶׁמְחַפֵּשׂ אַחַר הַסֵּפֶר, הוּא בָּא לוֹ בְּטֶרַח גְּדוֹל וְעַל יְדֵי הַטֶּרַח קוֹנֶה אֶת הַתּוֹרָה.

אֵין לְחַפֵּשׂ אַחַר קְשִׁיִּים

בְּסִפְרֵי 'בַתּוֹרָתוֹ יְהִי' כְּתַב בְּשֵׁם הַגָּאוֹן רַבִּי חַיִּים קִנְיִבְסְקִי שְׁלִיט"א, שֶׁמְכַל מְקוֹם אֵין לְחַפֵּשׂ אַחַר קְשִׁיִּים, אֶפְלוּ אִם נִרְאָה לְדַעַתוֹ שֶׁלֹּא יִפְרִיעוּ לְמַהֲלֶךְ לְמוּדוֹ הַרְגִיל, הַיִּסּוּד הוּא אֲמִתִּי אֵין שׁוֹם סִפֵּק, הַכֹּל אֲמִתִּי לְאֲמִתָּה, אֲבָל לְפִי שֵׁשׁ לְנוֹ חֲלָשָׁה, לֹא צְרִיף לְחַפֵּשׂ עוֹד קְשִׁיִּים...

רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה הַגָּאוֹן רַבִּי חַיִּים גוֹלְדוּוִיכְט וְצ"ל, אָמַר לִי, 'דַּע כָּלֵל! בְּעֵלֵי הַמוֹסֵר כּוֹתְבִים, שֶׁהַחוֹבָה שֶׁל הָאָדָם שֶׁיִּגְדִיל אֶת הַיְרָאָה וְיִקְטִין אֶת הַנְּסִיוֹן. אָדָם צְרִיף כָּל הַזְּמַן לְשֶׁאֵף – "מָה ה' אֲלֵקִיף שֶׁאֵל מַעֲמָךְ כִּי אִם לִיְרָאָה" (דְּבָרִים י, יב), אֲבָל אֶת הַנְּסִיוֹן – לְהַקְטִין. וְיֵשׁ אֲפָנִים שֶׁאֲפָשֶׁר לְטֶרַח בַלְמוּד וּבְזָה לְזִכּוֹת לְעַמֵּל הַתּוֹרָה.

תְּלַמְדוֹ שְׂכָר מֵהַכְּתָפִים הַלְלוּ

רַבְּנוּ הֵבֵן אִישׁ חַי זִי"ע מְסַפֵּר, מַעֲשֵׂה בַחֲסִיד אַחַד שֶׁהִיָּה לוֹ כּוֹלָל בְּבֵיתוֹ, פַּעַם בְּקֶשׁ מֵהֵם לְצֵאת לְשׁוּק עִמּוֹ, לְקַח אוֹתָם לְמְקוֹם שָׁבוּ עוֹמְדִים שֶׁשָׁה פּוֹעֲלִים, כְּשֶׁכָּל כָּלֵם נוֹטְפִים זַעַה וְסוֹחְכִים מְשֹׁאוֹת מְמָקוֹם לְמְקוֹם, וּמְקַבְּלִים בְּשִׁכְרָם עֲשָׂה גְרוּשׁ! אָמַר לְתַלְמִידָיו: "הֵאֵתֶם מְבִינִים מְדוּעַ קִרְאתִי לְכֶם לְכָאן? הֲלֹא אֲנִשִׁים בְּשִׁבִיל עֲשׂוֹר גְרוּשׁ מוֹכְנִים לְהַזִּיעַ זַעַה גְּדוֹלָה, וְלֹא מְגִלִים שׁוֹם סִימְנֵי

ג. נְבַמְאָמֶר מְסַגֵּר, שֶׁאֲמַנֵם עַל אֲבִרְכִים בְּנֵי תוֹרָה, כְּתוּב בַּגְּמְרָא (וְרוֹשְׁלֵמי בְּרַכּוֹת סה ע"א): 'רַבִּי חֲלֵקְיָה בְּשֵׁם רַבִּי סִימּוֹן הַעוֹשֶׂה תּוֹרָתוֹ עִתִּים, הָרִי זֶה מִפֶּר בְּרִית, מֵאִי טַעֲמָא? הַפְּרוּ תוֹרְתְךָ, עַת לְעִשׂוֹת לָהּ (תְּהִלִּים קיט, קכו)', זֶה הַמְּדַבֵּר כְּשֶׁהוּא לוֹמֵד כָּל הַזְּמַן, אֲבָל אִם לְמוּדוֹ אֵינוֹ בֹּאֶפֶן כְּוָה, אֵלֶּא כְּשֵׁשׁ לוֹ אֵלוֹ עֲנִינֵי צִרְף – הוּא יוֹצֵא לְעַסְקָיו (וְנִקְרָא תְלַמִּיד חֶסֶק לְעִנְיָן פְּטוּר מִמַּס') כְּמוֹ שֶׁכְּתִב הַרָא"שׁ בְּפֶרֶק א אוֹת ח), מְמִילָא גַם עֲלֵיו יֵשׁ חוֹבָה: "לְקַבֵּעַ לוֹ עִתִּים לְתוֹרָה", כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּאַרְח חַיִּים (סִימּוֹן קוה), שֶׁאָדָם חִיָּב שֶׁתְּהִיָּה לוֹ קְבִיעוֹת לְתוֹרָה. וְלְלַמֵּד צְרִיף כָּל זְמַן פְּנוּי, אֲבָל מְלַבֵּד זֹאת, עֲלֵיו לְקַבֵּעַ זְמַן שֶׁאֵינוֹ מְחַלִּיף אוֹתוֹ בְּשִׁבִיל שׁוֹם דְּבָר שֶׁפְּעוּלָם. וְאִם קָרָה שֶׁהַתְּבַלְבֵּל הַזְּמַן הַזֶּה – עֲלֵיו לְהִשְׁלִימוֹ, כְּדַבְּרֵי הַגְּמְרָא (עֵרֻבִין סה ע"א): 'רַב אֲחָא בְרִי יַעֲקֹב זִוּיָא בִּימְקָא וּפְרַע בְּלִילֵיא; וּפְרַשׁ רַש"י: 'הִיָּה קוֹבַע לוֹ לְשִׁנּוֹת כֶּךָ וְכֶךָ פְּרָקִים בְּיוֹם, וְהִיָּה רְגִיל לְעַסֵּק בְּיוֹם, וּפְעָמִים שֶׁהִיָּה טְרוּד בְּמִזְוֹנוֹתָיו בְּיוֹם, וּפְרַע קְבִיעוֹת עִתּוֹ בְּלִילָה, לְכֵן כְּתוּב הַפּוֹסְקִים, שֶׁלֹּא יִקְבַע לוֹ זְמַן אֶרֶךְ, כְּדֵי שֶׁיִּשְׁכַּח לְעַמֵּד בְּוָה. כְּגוֹן – מִיָּד אַחַר הַתְּפִלָּה חֲמֵשׁ דְּקוֹת, אוֹ לְפָנֵי הַשְּׁנָה, כְּדֵי שֶׁהַזְּמַן הַהוּא לֹא יִחְלִיפֵנוּ.

פְּרֻשֵׁת יִתְרוֹ

בקול, כי עקרה בגרסא שתהא שגורה בפיו, ולא תשתכח, כדאמרין בכמה מקומות, 'עמל פה' - בשביל זה האדם נברא, וזה עקר קבול השכר.

מובא בזהר הקדוש (שמיני, ח"ג לט ע"ב) 'מאן דאשתדל באורייתא, ודביק בה, וההיא מלה דאורייתא אשתמע בפומיה, ולא לחיש לה בלחישו, אלא ארים קליה בה. דאורייתא הכי בעי'א לארמא קלא, דכתיב: (משלי א, כא): "בראש המיות תקרא" - לארמא רנה דאורייתא, ולא בלחישו. "כנין הטוב" (שיר השירים ז, י), כחמר טוב דלא שתיק, והוא עתיד לארמא קלא, כד יפוק מהאי עלמא'.

[מי שעוסק בתורה, ודבוק בה, ודבר התורה הזה נשמע בפיו, ולא לוחש אותו בלחישו, אלא מרים קולו בו, כמו כן צריך להרים את הקול, כמו שכתוב: "בראש הומיות תקרא" - להרים את רנת התורה ולא בלחישו, כנין טוב שלא שותק והוא עתיד להרים קול כאשר יצא מהעולם הזה].

מובא בגמרא (ערוכין נד ע"א): 'אמר לו שמואל לרב יהודה, שינא, פתח פומך קרי, פתח פומך תני, כי היכי דתוריף חייך ותתקיים בידך, שנאמר (משלי ד, כב): "כי חיים הם למוצאייהם, ולכל בשרו מרפא". אל תקרי "למוצאייהם", אלא "למוצאייהם" - בפה'. [שמואל קרא לרב יהודה 'שנון' (ויברך כלל שנון מבין היטב את הנלמד), ואף על פי כן, אמר לו: פתח פיך וקרא, פתח פיך ושנה, כדי שתאריך ימים - הנה סבלן לחזר על הדברים תוך כדי הוצאתם בפה. והוא מוכן, מטעם שהסביר לו, שפשאדם קורא בקול - הוא מאריך ימים כי חיים הם למוצאייהם].

כי 'חיים' הם למוצאייהם

פעם מישוהו בא להגאון הסטיפלר זי"ע והשיח את דאגתו בפניו באמרו: 'חוששני, כי הגעתי לשנות אבותי, ואשרי אדם מפחד...

עליהם שוב ושוב. ומספרים, כי על משנה אחת במקנאות שב וחזר שלשה חדשים, עד שאפלו הילדים הקטנים היו רגילים במשנה זאת מרב שמיעתם אותו חוזר על תלמודו.

ובאגרותיו (אגרת פו) כתב: 'התורה אינה נקנית אלא למתעמלים בה כל ימי חייהם. זה כל פרי החיים - להתענג על עמל תורה, עמל שיש בו יתרון ונצח'.

וכשנסתלק לחיי עולם קרא עליו ההוא ספדנא, שכל מה שזכה החזון איש למה שזכה, היה מפני שלמד תורה לשמה, וכשספרו על ההספד הזה להגאון רבנו יצחק ז"ל, הרב מבריסק זצ"ל, אמר, שהספדן הזה רצה לבטח להרגיע את עצמו ואת שכמותו, למה הם לא זכו למה שזכה החזון איש, ולכן תרץ מה שתריך. לי יש תרון יותר אמתי ופשוט: "החזון איש כל ימיו התניע ולמד והם לא עשו כמוהו כלל".

"למוצאייהם" - בפה

עמל תורה הוא, כאמור, גם עמל הגוף! כמו עריכת שפתיים, שזהו אחד מקניני התורה, וכאותה שמצינו (ערוכין נד ע"א): 'ברוריה אשפכתיה להווא תלמידא דהוה [קא] גריס בלחישא, בטשא ביה ואמרה ליה, לאו הכי כתיב (שמואל ב כג, ה): "ערוכה בכל ושמורה" - אם ערוכה במאתים ארבעים ושמונה אברים של אדם - שמורה בלב. תנא, תלמיד אחד היה לו לרבי אליעזר שהיה שונה בלחש. לאחר שלש שנים שכח תלמודו'.

והמאירי הוסיף, שצריך להגביה את קולו בלמודו. ורבנו בחיי לומד זאת ממתן תורה שנתנה בקולות וברקים.

ובגמרא (סנה כח ע"א) מובא: 'אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי... ולא מצאו אדם יושב ודומם, אלא יושב ושונה'.

המהרש"א שם כותב, אף על פי שהיה אפשר לו בלמוד עיוני. מפל מקום היה שונה

פְּרֻשַׁת יִתְרוֹ

הַתּוֹרָה בְּשַׁחַר לְפָנֵי הַפְּסוּקִים, וְכֵן כְּשֶׁעוֹלָה לְסֹפֵר תּוֹרָה; עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וְכֵן בַּתְּנִיָּא קְדִישָׁא (פֶּרֶק לז): 'וְגַם בְּמִצְוֹת תִּלְמוּד תּוֹרָה וְקִרְיַאת שְׁמַע וְתַפְלָה וְכִיּוֹצֵא בְהוֹן, אִף שְׂאִינָן בְּעֵשְׂיָה גְשָׁמִית מִמֶּשׁ שְׁתַּחַת מְמַשְׁלֵת קִלְפַת נִגְהָ, מִכָּל מְקוֹם הָא קִימָא לָן דְּהִרְהוּר לָאו כְּדַבּוּר דְּמִי, וְאִינוּ יוֹצֵא יְדֵי חוֹבְתוֹ עַד שְׂיּוֹצֵיא בְּשַׁפְתָּיו, וְקִימָא לָן דְּעִקִּימַת שְׁפָתָיו הוּי מְעַשָּׂה' (סְנֵהֲרִין סה ע"א). וּבִסְפָר 'אוֹר צְדִיקִים' כְּתַב: 'הַמְשַׁמֵּעַ קוֹלוֹ הֵיטֵב בְּדַבְרֵי תּוֹרָה, אֶפְלוּ הַמְזִיקִים מְבָרְכִים אוֹתוֹ'.

בִּסְפָר הַקְּדוּשׁ 'פְּלֵא יוֹעֵץ' כְּתַב (בְּצִרְף 'קוּל'): 'הַקּוֹל קוֹל יַעֲקֹב, וְגִדְלָה מְעַלֵּת קוֹל תּוֹרָה שֶׁהִיא עוֹלָה וּבּוֹקֵעַת רְקִיעֵין, וְחָשׁוּב מְאֹד לְפָנֵי הַמְּקוֹם הַקּוֹרָא בְּקוֹל בְּשִׁפְהָ בְּרוּרָה מְשַׁמַּח אֱלֹקִים, וְכִמְהָ שָׁגוּ אוֹתָם הַלּוֹמְדִים בְּגִמְגוּם, אוֹ שְׁמַעֲיָנִים בִּסְפָר, וְקוֹלָם לֹא יִשְׁמַע - מְאֻבְדִים טוֹבָה הַרְבֵּה, וְהָרִי זֶה דּוֹמֵה לְמִי שֶׁיִּכּוֹל לְהַרְוִיחַ אֵלָּף זְהוּבִים וּמִתְרַצָּה בְּחֻמֶּשׁ מְאוֹת'.

מוֹבָא בְּתַחֲלַת 'שַׁעַר רִיחַ הַקְּדוּשׁ' לְהַאֲרִיזוֹ, לְזוֹ לְשׁוֹן קְדוּשׁ: 'הַעוֹשֶׂה מִצְוָה אַחַת, קוֹנֶה לּוֹ פֶּרֶק לֵיט אֶחָד וְכוּ' (אֲבוֹת ד, יג), כִּי מְדַבֵּר הָאָדָם נוֹצְרִים מְלֻאָכִים טוֹבִים אוֹ רָעִים כְּפִי דְבוּרוֹ... כִּי כְּשֶׁהָאָדָם עוֹסֵק בְּתוֹרָה, אוֹתָם הַקּוֹלוֹת וְהַהֲבָלִים דְּנִפְקִי מִפְּמִיָּה, נַעֲשִׂים מְרַבְּבָה אֵל נְשָׁמוֹת הַצְּדִיקִים הָרֵאוּשִׁנִים לְרִדְתָּ לְמַטָּה לְלַמֵּד תּוֹרָה לְאָדָם הַהוּא (עֵין שַׁעַר הַפְּסוּקִים פְּרֻשַׁת וִירָא), וְכַנְזֻכָר (בְּסִבָּא דְּמִשְׁפָּטִים דְּרַף ק' ע"ב) עֵנִין הַהֲבָל וְהַדְּבוּר וְהַקּוֹל וְכוּ'.

אֲמָנָם הַכֹּל הוּא כְּפִי מְעַשֶׂה הָאָדָם. כִּי אִם אוֹתָהּ הַתּוֹרָה שְׂיַעֲסֵק בָּהּ קוֹרָא אוֹתָהּ לְשִׁמְהָ, יְהִיָּה הַמְּלֻאָךְ הַנִּבְרָא מִשָּׁם, קְדוּשׁ הוּא מְאֹד, וְעֵלְיוֹן מְאֹד, וְנִבְרָא מִכָּל דְּבָרָיו בְּאֵמַת גְּמוּרָה. וְכֵן אִם קוֹרָא אוֹתָהּ בְּלִי שְׁבוּשִׁים וְטַעֲוִיּוֹת,

וְכִמוֹ שְׂאֵמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ. עֲנֵהוּ הַגָּאוֹן זי"ע: 'לְמַד בְּקוֹל וְלֹא תִצְטַרֵּף לְחַשֵּׁשׁ, כְּמוֹ שְׂאֵמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ (שָׁם) "כִּי חַיִּים הֵם לְמִצְאֵיהֶם"...'. וְכִמוֹ שְׁכַתּוּב בִּסְפָר הַקְּדוּשׁ 'לְקוֹטֵי מוֹהַר' (ח"א סִימָן נו): 'לְבוֹא לְאַרְיִכוֹת יָמִים, הוּא עַל יְדֵי עֶסֶק הַתּוֹרָה. כִּי אוֹרִיָּתָא שְׂמָא דְקְדוּשָׁא בְּרִיף הוּא (תַּקּוּן י' דְּרַף כה ע"ב), וְכִמוֹ כְּשֶׁצְרִיכִין לְקָרוֹת אֶת אֶחָד, קוֹרִין אוֹתוֹ בְּשִׁמּוֹ, כֵּן כְּשֶׁצְרִיכִין לְקָרוֹת אֶת חַי הַחַיִּים, כְּדִי לְהַמְשִׁיף מִמֶּנּוּ חַיִּים וְאַרְיִכוֹת יָמִים, צְרִיף לְקָרוֹת אוֹתוֹ בְּשִׁמּוֹ כְּבִיכּוֹל, וְשִׁמּוֹ הוּא הַתּוֹרָה כְּנ"ל. נִמְצָא, שֶׁעַל יְדֵי עֶסֶק הַתּוֹרָה, קוֹרִין אֶת הָאַרְיִכוֹת יָמִים'.

אִינוּ יוֹצֵא יְדֵי חוֹבְתוֹ עַד שְׂיּוֹצֵיא בְּשַׁפְתָּיו...

וְכִף גַּם נִפְסַק לְהַלְכָהּ (יִוְרָה דְּעָה סִימָן רמו סְעִיף כא) "וְכָל הַמְשַׁמֵּעַ קוֹלוֹ בְּשַׁעַת לְמוּדוֹ - תִּלְמוּדוֹ מִתְקַיֵּם בְּיָדוֹ. אֲבָל הַקּוֹרָא בְּלַחֵשׁ - בְּמַהֲרָה הוּא שׁוֹכַח" (לְשׁוֹן הַשְּׁלַחַן עֲרוּף שָׁם).

וּבְשַׁלְחָן עֲרוּף הָרַב בַּעַל הַתְּנִיָּא זי"ע, כּוֹתֵב (הַלְכוֹת תִּלְמוּד תּוֹרָה פֶּרֶק ב' הַלְכָה יב): 'וְכָל אָדָם צְרִיף לְזַהֵר לְהוֹצִיא בְּשַׁפְתָּיו וְלְהַשְׁמִיעַ לְאֲזִנָּיו כָּל מַה שְּׁלוּמָד, בֵּין בְּמִקְרָא, מִשְׁנָה וְתִלְמוּד, אֲלֵא אִם כֵּן בְּשַׁעַת עֵינֵין לְהִבִּין דְּבָר מִתּוֹף דְּבָר, וְכָל מַה שְּׁלוּמָד בְּהִרְהוּר לְבַד וְאֶפְשָׁר לוֹ לְהוֹצִיא בְּשַׁפְתָּיו, וְאִינוּ מוֹצֵיא - אִינוּ יוֹצֵא בְּלְמוּד זֶה יְדֵי חוֹבְתָא מִצְוֹת (דְּבָרִים ה, א): "וּלְמַדְתֶּם אֹתָם", וְכִמוֹ שְׁכַתּוּב (יְהוֹשֻׁעַ א, ח): "לֹא יְמוּשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ וְהִגִּיתָ בוֹ" וְגו'. וְכִמוֹ בְּכָל הַמִּצְוֹת הַתְּלוּיּוֹת כְּדַבּוּר, שְׂאִינוּ יוֹצֵא בְּהֵן יְדֵי חוֹבְתוֹ בְּהִרְהוּר, אֲלֵא אִם כֵּן שׁוֹמֵעַ מִפִּי הַמְּדַבֵּר, שֶׁהַשׁוֹמֵעַ כְּעוֹנֶה בְּפִיו. אִף אִם מוֹצֵיא בְּשַׁפְתָּיו, אִף עַל פִּי שְׂאִינוּ מִבִּין אֶפְלוּ פְרוּשׁ הַמְּלוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא עִם הָאֶרֶץ - הָרִי זֶה מְקַיֵּם מִצְוֹת "וּלְמַדְתֶּם", וְלִפְיָכֶף, כָּל עִם הָאֶרֶץ מְבָרֵךְ בְּרַכַּת

ד. וְאִף שֶׁהוּא רַק סִימָן אֶחָד בְּיִוְרָה דְּעָה, וּבְאַרְחַת חַיִּים סִימָן קְנָה, מִכָּל מְקוֹם הוּא מְרַבָּה בְּפִרְסִים. וְכִמוֹ שְׁכַתּוּב הוֹלֵךְ לְקִנּוּת אֲתֵרוּג הוֹלֵךְ לְרַב לְשֶׁאֵל אִם זֶה פְתָם אוֹ חֶסֶר וְכוּ', וְעוֹשֶׂה כָּל מִינֵי הַדּוּר. וְאֵלּוּ בְּעֶסֶק הַתּוֹרָה שְׁעוֹסֵק בָּהּ תְּדִיר וְכִי אִינוּ צְרִיף לְלַמֵּד אֶת הָאֲפָנִים אִיךָ מְשִׁיגִים אֶת הַתּוֹרָה? הָרִי מְדַבֵּר כָּאן בְּגִדְרֵי דְאוֹרִיָּתָא! לְלַמְדֵנוּ, עַד כִּמְהָ הַדְּבָר חֲמוּר, וּמִצְרִיף בְּרוּר הַלְכָתִי מִתִּי רִשְׁאֵי לְהַפְסִיק וּמִתִּי אִינוּ רִשְׁאֵי.

פְּרֻשֵׁת יִתְרוֹ

וְשׁוֹקֵד עַל שְׂפִתֵי הָאָדָם לְנִשְׁקָה כְּשֶׁהוּא אוֹמְרָה בַּתּוֹרָה וּתְפִלָּה בְּדַחֲלֵהוּ וּרְחִימוּ, וְאִם יֵשׁוּם אֵלָיו לְבוֹ, בְּנֹדָאֵי מִי זֶה הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יֵאֲחָזְנוּ רִתָּת וְזִיעַ, שֶׁהַמְּלִיךְ גָּדוֹל וְנוֹרָא שׁוֹמֵר וְשׁוֹקֵד עַל שְׂפִתַיִם שֶׁל אָדָם נִבְזָה חֲדָל אִישִׁים, וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה. וְהוּא מַעֲיֵן מִה שֶׁאָמְרוּ חֲזוֹ"ל (גִּטִּין נו ע"א): עֲנוּתְנוֹתָו שֶׁל רַבִּי זְכַרְיָה גָּרַם חֲרָבָן וְכוּ', כִּף הָאָדָם רָאוּי לְשִׁים לֵב, וְלוֹמַר, כִּי הוּא "סֵלֶם מַצָּב אֲרָצָה וְרֵאשׁוּ מַגִּיעַ הַשְּׂמִימָה" (בְּרֵאשִׁית כה, יב), וְכָל תְּנוּעוֹתָיו וְדַבּוּרוֹ וְהִלּוּכּוֹ וְעִסְקָיו עוֹשֶׂה רֶשֶׁם לְמַעֲלָה לְמַעֲלָה, בְּנֹדָאֵי יִזְהַר בְּכָל דְּרָכָיו וְעִסְקָיו שִׁיְהִיָּה לְשֵׁם שְׂמִים, מִה שֶׁאֵין בָּן, בְּחוֹשֵׁב הָאָדָם: 'מִה אֲנִי סָפוֹן לְפָגֶם אוֹ לְחֻקֵּן לְמַעֲלָה וּלְמַטָּה שִׁיְהִיָּה נֶרְשֵׁם כָּל עִסְקֵי לְמַעֲלָה? וּבְזֶה הוֹלֵךְ בְּשִׁרְיוֹת לְבוֹ, וְיֹאמַר: 'אֵךְ שְׁלוֹם יִהְיֶה לִי (דְּבָרִים כח, יט), וּבְאֵמֶת זֶה אֵינוֹ, כִּי הָאָדָם עַל יְדֵי מַעֲשָׂיו הַטּוֹבִים הוּא דְּבוֹק בּוֹ יִתְבַּרֵךְ מִמֶּשׁ, וְכִמּוֹ שְׂפָתוֹב (שָׁם כח, ט): 'וְהִלְכַתָּ בְּדַרְכָּיו'. וְעַל יְדֵי שֶׁהוּא רַחוּם לְמַטָּה נִתְעוֹרֵר מִדָּה זוֹ שֶׁל רַחוּם לְמַעֲלָה בְּכָל הָעוֹלָמוֹת, וְכִמּוֹ שְׂפָתְכֵתִי: 'דַּע מִה לְמַעֲלָה מִמֶּךָ' (אֲבוֹת ב, א) – רְצוֹנוֹ לֹמַר, 'מִמֶּךָ' תִּדַע אֵיזָה מִדָּה שֶׁנִּתְעוֹרֵר בָּךְ שֶׁכָּךְ הוּא 'לְמַעֲלָה'. עַד כֵּן לְשׁוֹנוֹ הַקְּדוּשָׁה הַמּוֹרָה לְאָדָם עַד כִּמָּה צָרִיךְ לִיקַר אֶת הַפְּעֻלוֹת שֶׁלוֹ.

עֲבֹדוֹת אֵיךְ צְדִיקִים עֲמָלוּ בַּתּוֹרָה

מִסְפָּר עַל רַבְּנוֹ הַקְּדוֹשׁ אֲבִיר יַעֲקֹב אֲבִיחֶצִירָא זי"ע, שֶׁפָּעַם בְּקִשְׁוֵהוּ לְבָאָר אֵיזָה קִטְעַת תּוֹסְפוֹת מְקֻשָּׁה, וְעֵינָן בּוֹ כְּשֶׁכָּל כְּלוֹ נוֹטָף זַעֲה, כִּמּוֹ שֶׁמִּסְפָּר עַל הָאָר"י הַקְּדוֹשׁ בְּשַׁעַת לְמִוּדוֹ וְעוֹד צְדִיקִים, שֶׁהִיוּ מֵהֶם מְזִיעִים בְּשַׁעַת הַקָּר הַגָּדוֹל בְּחֻמִּימוֹת לְהַט עֵיּוֹן הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה.

מִסְפָּר עַל הַגָּר"א שֶׁהִיָּה עוֹמֵד עַל רַגְלָיו מְחַצֵּצֵת הַלֵּילָה עַד אוֹר הַבֶּקֶר, יוֹתֵר מִשְׂמוֹנָה שְׁעוֹת לְמַד גְּמְרָא וּפּוֹסְקִים בְּקוֹל נְעִים וְנוֹרָא, בְּקוֹל חוֹצֵב לְבַת אֵשׁ דָּת.

יִהְיֶה הַמְּלָאךְ הַהוּא בְּלִי טְעוֹת, וְיִהְיֶה נֶאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו. וְכֵן הַמְּצוּהָ שְׁעוֹשֶׂה הָאָדָם, אִם הִיא כְּתוּקָנָה - נַעֲשֶׂה מִמֶּנָּה מְלָאךְ קְדוֹשׁ מְאֹד, וְכִמּוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲזוֹ"ל (אֲבוֹת ד, יא) 'כָּל הָעוֹשֶׂה מְצוּהָ אַחַת, קוֹנֵה לוֹ פְּרֻקְלִיט אֶחָד' וְכוּ', וְכִפִּי מִה שֶׁחָסַר מֵאוֹתָהּ מְצוּהָ, בֵּן יִחְסַר אוֹר הַמְּלָאךְ הַהוּא, וְאֵמָנָם וְדָאֵי הוּא, שֶׁגָּדוֹל כַּח הַמְּלָאךְ הַנַּעֲשֶׂה מִעֵסֶק הַתּוֹרָה, מִכַּח הַמְּלָאךְ הַנַּעֲשֶׂה עַל יְדֵי אוֹתָהּ הַמְּצוּהָ וְכוּ'... וְזֶה עֲנֵן הַמְּלָאכִים הַמְּתַגְלִים אֶל בְּנֵי הָאָדָם, וּמוֹדִיעִים אוֹתָם עֲתִידוֹת וְסוֹדוֹת וְנִקְרָאִים בְּסִפְרִים - 'מַגִּידִים'. כִּי אֵלוֹ הֵם נִבְרָאִים מִעֵסֶק הָאָדָם בַּתּוֹרָה וּבְמַצּוֹת. וְיֵשׁ אֲנָשִׁים שֶׁאֵין הַמַּגִּידִים הַנִּזְכָּרִים מְתַגְלִים לָהֶם כָּלֵל, וְיֵשׁ מִי שֶׁמְתַגְלִים לָהֶם. וְהַכֹּל הוּא כִּפִּי בְּחִינַת נִשְׁמוֹתֵיהֶם אוֹ כִּפִּי מַעֲשֵׂיהֶם. עַד כֵּן לְשׁוֹן רַבִּי חַיִּים וְיִטְאֵל זי"ע.

וּמִבְּאֵר מִדְּבָרֵי 'שַׁעַר רוּחַ הַקְּדוֹשׁ', שִׁישׁ שָׁם מְלָאךְ שֶׁנּוֹצֵר מִהֶהָבֵל, מִחַתּוּף הַשְּׂפָתִים, וּמִהַקּוֹל שִׁיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ, וְאִם הוּא קוֹרָא בְּעֵינָיו אֲזַי אֵין לֹא הֶבֶל וְלֹא קוֹל וְכוּ' - כָּל זֶה חָסַר, וּמִפְּסִיד אֶת אוֹתָם הַמְּלָאכִים שֶׁהִיוּ אֲמוּרִים לְהִבְרָאוֹת, אִם הִיָּה עוֹסֵק בַּתּוֹרָה כְּרָאוּי.

הָאָדָם עַל יְדֵי מַעֲשָׂיו הַטּוֹבִים הוּא דְּבוֹק בּוֹ יִתְבַּרֵךְ מִמֶּשׁ

מוֹבָא בְּסִפְרֵי הַקְּדוֹשׁ 'תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף' (פְּרֻשֵׁת יַעֲקֹב אוֹת ד): 'שִׁמְעֵתִי מִמּוֹרֵי (הַבְּעַל שָׁם טוֹב הַקְּדוֹשׁ זי"ע), שֶׁרַב עֲנוּתְנוֹתָו שֶׁל הָאָדָם גּוֹרֵם שֶׁנִּתְרַחַק מִעֲבֹדַת הַשָּׁם יִתְבַּרֵךְ, שֶׁמַּצֵּד שְׂפִלוֹתוֹ אֵינוֹ מֵאֲמִין, כִּי הָאָדָם גּוֹרֵם עַל יְדֵי תְּפִלָּתוֹ וְתוֹרָתוֹ, שֶׁפָּעַ אֶל כָּל הָעוֹלָמוֹת, וְגַם הַמְּלָאכִים נִזְוָנִין עַל יְדֵי תוֹרָתוֹ וּתְפִלָּתוֹ, שֶׁאֵלוֹ הִיָּה מֵאֲמִין זֶה, כִּמָּה הִיָּה עוֹבֵד ה' בְּשִׂמְחָה וּבִירְאָה מְרַב כָּל, וְהִיָּה נִזְהָר בְּכָל אוֹת דְּתַנּוּעָה וּמְלָה לְאֵמָרָה כְּדָקָא יָאוֹת [כְּרָאוּי].

וְגַם לְתַת לֵב אֶל מִה שֶׁאָמַר דָּוִד הַמְּלִיךְ עָלָיו הַשְּׁלוֹם: "אִם תִּשְׁכַּחוּן בֵּין שְׂפָתַיִם" (תְּהִלִּים סח, יד), שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹמֵר

פְּרִשְׁת יִתְרוֹ

וְדָם, מִנֵּינן שְׁאֶפְלוּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְמַלֵּא
רַחֲמִים עָלָיו בְּשַׁעָה שֶׁהוּא יִגַּע בְּתוֹרָה? תְּלִמוּד
לוֹמֵר "יִשְׁמַח לְבִי גַם אָנִי". וּמִי שֶׁנִּמְצָא
בְּמַצָּב כָּזֶה, בְּנֹדָאֵי כָּל בְּקִשְׁתּוֹ מִהַבּוֹרָא יִתְבַּרְךְ
מִתְקַבְּלַת בְּרַחֲמִים.

בְּסִפְרֵי הַקְּדוֹשׁ 'רַקְאֲנִטִי' עַל הַתּוֹרָה, מְבָאָר
אֶת מֵאֲמָרָם ו"ל (קְדוּשֵׁין ל' ע"ב): בְּרִאֲתִי יִצְר
הֲרַע בְּרִאֲתִי לוֹ תוֹרָה תְּבַלִּין, אֵיךְ הַתּוֹרָה
תִּהְיֶה תְּבַלִּין לִיצְרֵי הֲרַע שֶׁהוּא מֵאֲשׁ? רַק
הַתּוֹרָה שֶׁהִיא בְּחִמִּימוֹת אֵשׁ, אִז 'הַבְּלָא מִפִּיק
הַבְּלָא' (שְׁבַת מֵא ע"א), וְזֶה מְבַטֵּל אֶת הַיִּצְר
הֲרַע אִף גַּם מְבַטֵּל דִּין מִיִּתְהָ, רַחֲמָנָא לִיִּצְלָן.

וְיִהְיֶה רְצוֹן שֶׁנִּזְכָּה תְּמִיד לַעֲשׂוֹת רְצוֹן אֲבִינוּ
שְׁבַשְׁמִים, לַעֲמַל בְּתוֹרָה הַקְּדוּשָׁה בְּכָל כַּחֲנוּ
בְּמַחְשָׁבָה בְּדַבּוּר וּבְמַעֲשֵׂה בְּרַמ"ח אֲבָרֵינוּ
וּשְׁס"ה גִּידָנוּ, וְעַל יְדֵי זֶה נִזְכָּה לְהַדְבִּיק בּוֹ
יִתְבַּרְךְ, וְנִזְכָּה לְגַאֲלָה שְׁלָמָה אָמֵן.

וְסִפְרֵי הַגָּאוֹן הַצַּדִּיק רַבִּי אֱלִיָּהוּ לּוֹפְיָאן
וְצ"ל, שְׁפַעַם הַתְּקַרְב לְחֻדְר לְמוֹדוֹ שֶׁל הַגָּאוֹן
הַגָּדוֹל רַבִּי מֵאִיר שְׁמַחָה הַכֹּהֵן מְדוּוִינְסֵק בַּעַל
הָאוֹר שְׁמַח וְצ"ל, וְשָׁמַע, אֵיךְ שְׁמַסְבִּיר אֶת
הַגְּמָרָא בְּדִרְךָ לְמוֹדוֹ בְּבִהִירוֹת גְּדוּלָה כְּמִי
שְׁמַסְבִּיר לְיֵלֵד קֶטָן, וּכְשֶׁנִּכְנַס אֵלָיו, שְׁאַל:
"מִי הוּא הַיֵּלֵד שֶׁהַסְבִּיר לוֹ הַרְבֵּי"? עָנָהוּ
הַגָּאוֹן: "אָנִי הוּא הַיֵּלֵד"...

הַגָּאוֹן הַחַזוֹן אִישׁ זִי"ע בְּאִגְרוֹתָיו כּוֹתֵב,
שְׁעַמַל תּוֹרָה מְסִיעַ לְתַפְלָה בְּכּוֹנְנָה, וְגַם הַתַּפְלָה
בְּכּוֹנְנָה מְסִיעַת לַעֲמַל תּוֹרָה.

מוֹבָא בְּמִדְרָשׁ (בְּרֵאשִׁית רַבָּה טג, א): 'רַבִּי לְוִי
אָמַר, מִנֵּינן אֶתְהָ אֹמֵר שְׁכָל מִי שֵׁישׁ לוֹ בֵּן
יִגַּע בְּתוֹרָה שֶׁהוּא מִתְמַלֵּא עָלָיו רַחֲמִים?
תְּלִמוּד לוֹמֵר (מְשָׁלִי כג, טו): "בְּנִי, אִם חָכַם
לְבָךְ יִשְׁמַח לְבִי גַם אָנִי". רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן
מְנַסִּיא אֹמֵר, אֵין לִי אֶלָּא לֵב אֲבִיו שֶׁל בְּשָׂר



הַתְּעוֹרְרוֹת נִפְלְאָה בְּעֵינַי לְמוֹד תּוֹרָה בְּעֵרִיכַת שְׁפָתַיִם

שִׁיחַת חֲזוֹק לַשַּׁבָּת פְּרִשְׁת יִתְרוֹ

הַקְּדוֹשׁ אֲנִי הַמְּלֶךְ, בְּחֶלֶק 'תְּקוּן הַבְּרִית',
תְּקוּנִים הַעוֹסְקִים בְּעֵינַי לְמוֹד הַתּוֹרָה.

וְזוֹ לְשׁוֹנוֹ הַקְּדוֹשָׁה (בְּתִקּוּן הַרֵאשׁוֹן): 'בְּרֵאשִׁית
- אוֹתִיּוֹת בְּרִית אֲשׁ. בָּא לְרַמֵּז עַל מִי שֶׁפָּגַם
בְּאוֹת בְּרִית קְדֹשׁ, דְּהַתְּקוּן הַמוֹעִיל לוֹ בְּיָתֵר
שָׂאת וַיִּתֵּר עֲזוֹ הוּא לְמוֹד תּוֹרָה, דְּבִנְיָה אֲתִיב
תְּשׁוּבָה מֵעֵין הַמְּשׁוּבָה. דְּהוּא חֲמִם עֲצָמוֹ
בְּאֵשׁ יֵצֵר הָרַע - תְּקַנְתּוֹ יְחַמֵּם עֲצָמוֹ בְּאֵשׁ
הַתּוֹרָה. וְעוֹד - אוֹת בְּרִית הוּא נִקְרָא, וְהַתּוֹרָה
נִקְרָאת בְּרִית, יְבוֹא בְּרִית וַיְכַפֵּר עַל בְּרִית'.

וְכַתֵּב עוֹד (בְּתִקּוּן הַשְּׁלִישִׁי שָׁם): 'בְּרֵאשִׁית -
רֵאשִׁי תְּבוֹת: תְּקוּן בְּרִית יִלְמַד אֲחֵרִים
שְׁלוֹם רַב. לְרַמֵּז, דְּמִתְקוּן הַבְּרִית יִלְמַד
לְאֲחֵרִים הַתּוֹרָה, דְּזֵהוּ מֵעֵין מַה שֶׁפָּגַם. דְּפָגַם
הַבְּרִית הוּא מְפֹרֵז נִיצוּצוֹת הַקְּדוֹשָׁה לְסַטְרָא
אֲחֵרָא. וְאַחֲרֵי שׁוּבוֹ מִלְּמַד תּוֹרָה לְאֲחֵרִים -
בְּנֵה גוּרִם שֶׁמְקַבְּץ נִיצוּצוֹת הַקְּדוֹשָׁה בְּמִקוֹם
הַקְּדוֹשׁ - יִשְׂרָאֵל עִם קְדוֹשׁ. וְכֹא רָמַז עַל נִכּוֹן,
דְּתִקּוּן הַבְּרִית שֶׁיִּלְמַד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תּוֹרָה
הַנִּקְרָאת שְׁלוֹם רַב'.

וּבְתִקּוּן הַרְבִּיעִי כָּתַב: 'בְּרֵאשִׁית - רֵאשִׁי
תְּבוֹת: רֵצוֹי בְּרִית אֲחֵרֵי שׁוּבוֹ יִרְבֶּה תּוֹרָה.
לְרַמֵּז, דְּאִם הָיָה רְגִיל לְלַמֵּד תּוֹרָה אִף בְּעַת
פְּגָמוֹ בְּבְרִית. צְרִיף אֲחֵרֵי שׁוּבוֹ יִלְמַד יוֹתֵר
מִמָּה שֶׁהָיָה רְגִיל לְלַמֵּד, כִּדִּי שִׁיחָה נִכְרַ בְּפִעֵל
שֶׁתְּשׁוּבָתוֹ - תְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה. וַיִּקַּח מִשָּׁל מִמֶּלֶךְ
בְּשָׂר וְדָם, דְּאִם כֶּעֶס עַל אֵיזָה אָדָם וְהָיָה
שׁוֹלֵחַ לוֹ דוֹרוֹן, וְאַחַר כֵּן שָׁב אוֹתוֹ הָאָדָם
וְנִתְחַרַט לְמֶלֶךְ, וְהִמְלִיךְ נִתְפַּיֵס לוֹ, וּמַחֲל עַל
מַה שֶׁעֲבָר, צְרִיף אוֹתוֹ הָאָדָם, שֶׁהַדוֹרוֹן שֶׁיָּבִיא
לְמֶלֶךְ בְּעַת שְׁנִתְרַצָּה לוֹ וְקִבְּלוּ בְּסִבָּר פָּנִים

בְּסִיעֵתָא דְשְׂמַיָא, נִשְׁתַּדַּל לְהַתְּבוּנָן בְּעֵינַי
עֵסֶק הַתּוֹרָה, כְּמוֹבָא בְּסִפְרֵי הַצְּדִיקִים זִי"ע
שֶׁבִשְׁעַת קְרִיאַת הַתּוֹרָה נִתֵּן לְהַשִּׁיג אֶת הָאֲרַת
קְבֻלַּת הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּפִרְשְׁתָנוּ, בְּעֵינַי
הַהֲכֵנָה לְמַעַמַד הַר סִינַי, בְּפִסּוּק (שְׁמוֹת י"ט, ב):
'וַיִּסְעוּ מִרְפִּידִים' - וּמוֹבָא בְּגִמְרָא (סְנֵהֲדִין קו
ע"א): 'מֵאֵי לְשׁוֹן רְפִידִים? רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר,
שֶׁרְפוּ עֲצָמָן מִדְּבַרֵי תּוֹרָה'.

וְכַתֵּב אִישׁ הָאֱלֹקִים, הָאוֹר הַחַיִּים הַקְּדוֹשׁ,
וְזוֹ לְשׁוֹן קְדֹשׁ: 'הַתְּגַבְּרוֹת וְהַתְּעַצְמוֹת בְּעֵסֶק
הַתּוֹרָה, כִּי הַעֲצָלוֹת הוּא עֹשֶׂב הַמִּפְסִיד
הַשְּׂגֻתָה'.

וְכֵן נִשְׁתַּדַּל לְהַתְּבוּנָן בְּעֵינַי לְמוֹד תּוֹרָה
בְּעֵרִיכַת שְׁפָתַיִם, שֶׁהוּא חֶלֶק מֵעֵמֶל תּוֹרָה.
וְהוּא הַקְּנָנִי הַשְּׁלִישִׁי מִמ"ח קְנִינֵי הַתּוֹרָה.
וְעַצֵּם הַלְמוּד בְּזֵה מְסִיעַ הַרְבֵּה לְהַתְּאֵמֵץ בְּכּוֹף,
כְּמוֹ שֶׁלְמַדְנּוּ רַבִּי יִשְׂרָאֵל מְסַלְנֵט עַל פִּי דְבַרֵי
הַמְּדַרְשׁ (בְּמִדְבָר רַבָּה י"ד, ד): 'אִם יִגְעַת הַרְבֵּה
בְּדַבְרֵיהֶם, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְסִיר יֵצֵר הָרַע
מִמֶּךָ, כְּלוֹמֵר, כְּשֶׁלּוֹמַד גְּדַרֵי הַמְּצוּהָ וְשִׁבַח
הַעוֹסֵק כְּמוֹ שֶׁצְרִיף לְעֵסֶק, וְהַהֲפֵסֵד כְּשֶׁלּוֹא
לוֹמַד בְּאִפְּן שֶׁצְרִיף לְלַמֵּד, מִמִּילָא הַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא מְסִיעַ לוֹ לְלַמֵּד בְּאִפְּן הַנִּכּוֹן.

דְּבַרֵי הָאֲבִיר יַעֲקֹב זִי"ע בְּסִפְרֵי אוֹדוֹת
הַתְּקוּן שִׁישׁ בְּלְמוֹד הַתּוֹרָה

מִתְקוּנֵי הַבְּרִית שֶׁהֵם יוֹתֵר מְסֻגְלִים לְכָל
הַשְּׁנָה כְּלָה, וּבִיּוֹתֵר לִימֵי הַשׁוֹכְבִּים הוּא
לְמוֹד הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב רַבֵּנוּ
הַקְּדוֹשׁ רַבִּי יַעֲקֹב אֲבִיחַצִּירָא זִיע"א, בְּסִפְרוֹ

פְּרֻשַׁת יִתְרוֹ

אֹתָהּ, וְלִכֵּן צָרִיף הָאָדָם לְטָרַח וּלְהַתִּישׁ כַּחוֹ
אֵז, כִּי לִכֵּן נִקְרָאת הַתּוֹרָה תּוֹשִׁיָה, שְׁמִתְשֵׁת
כַּחוֹ שֶׁל הָעוֹסֵק בָּהּ, וְלִכֵּן רָאִי לְטָרַח וּלְהַתִּישׁ
כַּחוֹ בְּהִיּוֹתוֹ עוֹסֵק בְּהִלְכָה”.

וְכַתֵּב רַבְּנֵינוּ יַעֲקֹב זי"ע בְּסִפְרוֹ הַקְּדוֹשׁ
‘פְּתוּחֵי חוֹתָם’ עַל הַתּוֹרָה (פְּרֻשַׁת בְּרָאשִׁית בַּד”ה
‘בְּזַעַת’), וְזוֹ לְשׁוֹנוֹ: ‘כְּשִׁיעֵסֶק אָדָם בַּתּוֹרָה -
יַעֲסֵק בְּכָל כַּחוֹ, כְּדִי לְשַׁבֵּר כַּח הַקְּלָפָה וְיִתְדַבֵּק
בְּשִׁכְיָנָה. וְעוֹד, דְּזֵהוּ תַקְוֵן וְקִיּוּם הַגּוּף בְּקִבְר
וְלִזְמַן הַתְּחִיָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מְשָׁלִי ו, כב):
”בְּשִׁכְבְּךָ תִּשְׁמַר עֲלֶיךָ וְהִקִּיצוֹתָ הִיא תִּשְׁיַחֲדֶךָ”;
עַד כָּאֵן.

וּבְסִפְרוֹ הַקְּדוֹשׁ ‘מַעְגְּלֵי צֶדֶק’ (אוֹת צב) כּוֹתֵב:
‘עֲקַר הַתּוֹרָה תְּלוּיָהּ בְּשִׁמְרַת הַבְּרִית’. וּבְסִפְרוֹ
הַקְּדוֹשׁ ‘אַלְף בִּינָה’ (אוֹת קעה) כּוֹתֵב: ‘עֲקַר
עֵסֶק הַתּוֹרָה בְּתַמִּידוֹת הוּא הַגּוֹרֵם לְאָדָם
הַתְּדַבְּקוֹת בְּיִרְאַת הַשָּׁם’. וְשֵׁם (אוֹת סז) מְבִיא
עוֹד: ‘אֵין עֲשִׂירוֹת כַּעֲשִׂירוֹת הַתּוֹרָה’. וּבְסִפְרוֹ
הַקְּדוֹשׁ ‘שְׁעָרֵי אֲרוֹכָה’ כּוֹתֵב: ‘אֵין רְפוּאָה
כְּרְפוּאֵת הַתּוֹרָה’. וּבְגִנְיֵי הַמְּלָךְ (בְּתַקְוֵנֵי הַתּוֹשִׁבָה)
כּוֹתֵב: ‘אֵין לָךְ מְזֻכָּה הַרְבִּים כְּמַלְמַד תּוֹרָה’.

הַתְּחִיָּקוֹת בְּשִׁמְרַת הַקְּנֵן שֶׁל עֲרִיכַת שְׁפָתַיִם

בְּקִנְיַת רַס ‘מִתֵּק שְׁפָתַיִם’ כְּתִב בְּשֵׁם הַגְּאוּן
הַחֲזוֹן אִישׁ זי"ע (קִבְּץ אֲגוּרוֹת ח”א מִכְּתָב ד’): ‘עֲנִין
הַחֲדוּשִׁים, פִּרְשׁ הַגְּאוּן רַבְּנֵינוּ חַיִּים מוּוֹלוּזִין
וְצ”ל, בְּהִיּוֹת שְׂאִין עִמָּךְ תּוֹרָה שְׁבַעַל פֶּה
מִתְגַּלֶּה אֵלָּא לְאַחַר רַב הַשְּׁקִידָה וְהַעֲמַל - כֹּל
הַמִּתְגַּלֶּה מִקְרֵי חֲדוּשׁ, וְכֹל הַמוֹסִיף בְּקִנְיָנִים
שֶׁהַתּוֹרָה נִקְנִית בָּהֶם, מוֹסִיף יְדִיעָה יוֹתֵר בְּרוּרָה
וְטוֹעֵם נְעִימוֹת הַצְּפוּנוֹת אֲשֶׁר הִיוּ בְּעֵלּוּם
וְהִסְתַּר, טָרַם עֲמָלוֹ’.

כְּתוּב (דְּבָרִים יא, יט): “וְלִמְדַתְּם אֹתָם אֵת
בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם”. מִשְׁמַע מְלִשׁוֹן הַפְּסוּק
שְׁצָרִיף ‘לְדַבֵּר’ בַּתּוֹרָה. וְצָרִיף לְדַעַת כִּי הַקְּנֵן

זָפוֹת, יִהְיֶה יוֹתֵר מִמָּה שֶׁהִיָּה מְבִיא לוֹ מִקְדָּם,
דְּפָנִים תְּחִלּוֹת בָּאוּ לְכָאֵן. וְהוּא הַדִּין כָּאֵן,
שֶׁחֲזוֹר זֶה הָאָדָם בְּתוֹשִׁבָה, צָרִיף שִׁנְרָבָה בַּתּוֹרָה
יוֹתֵר מִמָּה שֶׁהִיָּה רְגִיל, וּבְזֵה וְשָׁב וְרָפָא לוֹ.

בַּתְּקוּן הַחֲמִישִׁי כְּתִב: ‘בְּרָאשִׁית - רָאשִׁי
תְּבוֹת: רְצוּי בְּרִית יִטְרַח שִׁיּוּצִיא אִוְרוֹת
תּוֹרָה. לְרַמּוֹ תַקְוֵן גְּדוֹל לְפָנֵם הַבְּרִית שִׁיּוּטְרַח
לְחֲדַשׁ חֲדוּשִׁים בַּתּוֹרָה”. וְזֵהוּ תַקְוֵן הַמוֹעִיל
יוֹתֵר, שֶׁתַּחַת שֶׁהוּצִיא נִיּוּצוֹת הַקְּדוּשָׁה וְהַקְּנִיּוּסִם
בְּסִטְרָא אַחְרָא, יִטְרַח עֲכָשׁוּ לְהוּצִיא נִיּוּצוֹת
הַקְּדוּשָׁה שֶׁהֵם אוֹרוֹת הַתּוֹרָה שֶׁהִיוּ סְתוּמִים
וְיִכְנִיּוּסִם בַּתּוֹךְ הַקְּדוּשָׁה וְתַתְּגַלֶּה הָאֲרָתָם’.

וּבַתְּקוּן הַשְּׁשִׁי כְּתִב: ‘בְּרָאשִׁית - רָאשִׁי
תְּבוֹת: בִּירַב אִוְנִים יִזְיַע רְגָעִים שִׁיּוּלְמַד
תּוֹרָה. לְרַמּוֹ, שֶׁבְּשַׁעַה שִׁיעֵסֶק בַּתּוֹרָה - יַעֲסֵק
בְּכָל מְאֻמְצֵי כַּחוֹ עַד שִׁיּוּזֵעַ. כְּמוֹ שֶׁכָּתֵב רַבְּנֵינוּ
הָאֲר”י, זְכָרוֹנוֹ לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁבָּהּ מְשַׁבֵּר
כַּח הַקְּלָפָה. וּבְזֵה יֵשׁ תַקְוֵן גְּדוֹל לְפָנֵם בְּבְרִית,
כִּי תַחַת שְׁנַתָּן כַּח לְקָלְפָה בְּפָגְמוֹ בְּבְרִית,
עָתָה בְּזַעַתוֹ שִׁיּוּזֵעַ, מְשַׁבֵּר כַּח הַקְּלָפָה וּמוֹצִיא
אֵת בְּלַעַה מִמֶּנּוּ. וְעוֹד, שֶׁפָּגַם הַבְּרִית הוּא
מִחַמַּת הַחַמוּם שֶׁמִּתְחַמֵּם וּמוֹצִיא זַעַת גּוּפוֹ -
בְּשִׁבִיל קְדוּשַׁת הַתּוֹרָה. תְּבוֹא זַעַה וְתַכְפֹּר עַל
זַעַה. וְזֵהוּ הַרְמֵז דְּמִלַּת בְּרָאשִׁית, יֵשׁ בָּהּ
אוֹתוֹת בְּרִית. וּבָא לְרַמּוֹ, דְּבַעַת שִׁיעֵסֶק בַּתּוֹרָה
יִלְמַד בְּכַח עַד שִׁיּוּזֵעַ. וּבְזֵה מִתַּקֵּן מַה שֶׁפָּגַם
בְּבְרִית - מְדָה כְּנִגְדַּ מְדָה, וְשָׁב וְרָפָא לוֹ’.

וְכֵן הוּא בְּשַׁעַר הַמְּצוּוֹת לְהָאֲרִיז”ל (פְּרֻשַׁת
וְאַתְחַנּוּ) וְזוֹ לְשׁוֹן מוֹרְנוּ הַרְבַּ חַיִּים וְיִטְאֵל זי"ע:
‘בְּעֲנִין עֵסֶק הַהִלְכָה בְּעִיּוֹן עִם הַחֲבָרִים, רָאִיתִי
לְמוֹרִי, זְכָרוֹנוֹ לְבָרְכָה, לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא,
מִתְגַּבֵּר כְּאִרֵּי בְּכַח, בְּעַת שֶׁהִיָּה עוֹסֵק בְּהִלְכָה,
עַד שֶׁהִיָּה נִלְאָה וּמִזִּיעַ זַעַה גְּדוֹלָה. וְשִׁאֲלַתִּי
אֵת פִּי: “מִדּוּעַ טוֹרַח כָּל כָּךְ”? וְהַשִּׁיב לִי:
”כִּי הִנֵּה הָעִיּוֹן לְשַׁבֵּר הַקְּלָפָה, שֶׁהֵם הַקְּשִׁיּוֹת
שִׁישׁ בְּהִלְכָה הַהִיא, שִׁאֵין מְנִיחִים לְאָדָם לְהִבִּין

א. כְּתִב רַבְּנֵינוּ חַיִּים מוּוֹלוּזִין זי"ע בְּסִפְרוֹ קְטָר רֵאשׁ (אוֹת נו) כְּאֲשֶׁר לומֵד דְּבָרִים תְּחִלּוֹת, וּמְסַדֵּר אוֹתָם שִׁיְהִיו בְּרוּרִים וְחֲזוֹר
עֲלֵיהֶם וְיִדְעַע לומֵר אוֹתָם - זֶה בְּגֵר חֲדוּשׁ תּוֹרָה.

פְּרֻשֵׁת יִתְרוֹ

שִׁילְמַד וַיְדַע הַמִּצְוֹת וּמָה הֵן הָעֲבֵרוֹת, צָרִיף שִׁילְמַד גְּנוּת הָעֲבֵרוֹת וְהַהֶפְסֵד וְהָאֲבֵדוֹן הַנִּמְצָא בָּהֶן לְהִרְחִיק נַפְשׁוֹ מֵהֶן, וְלִהְיוֹכִיחַ עֲצָמוֹ בְּזִכְרוֹן הָעֲנָשִׁים וְלִיָּסֵר זוּלָתוֹ. וְזֹאת הַיְדִיעָה תִּקְרָא מוֹסֵר, וְלִמּוֹכִיחִים יִנְעַם לְלִמּוֹד לְדַעַת זֹאת. הֵינּוּ שְׁמֵלְבָד גְּדֵרֵי הַהֲלָכָה, צָרִיף לְהִבִּין אֵת הָעֲנָנִים הַמוֹסְרֵי שֶׁבְּכָל דְּבָר, וְלִהְלֵיב אֵת נַפְשׁוֹ וְלִהְרַחֵק אֵת עֲצָמוֹ מִכָּל דְּבָר הֶפְסֵד לְנַפְשׁוֹ.

רַבְּנוּ הַרְמַח"ל הַקְּדוֹשׁ זי"ע כָּתַב בְּסִפְרוֹ הַקְּדוֹשׁ 'דִּרְךְ עֵץ חַיִּים': 'עַל יְדֵי שְׁהִדְבָרִים מְבֹאָרִים בְּמָה שְׂרוּצָה לְעֶסֶק, אִז אֵין יֵצֵר הָרַע שׁוֹלֵט בּוֹ כָּל כָּף. כְּשֶׁאָדָם מוֹצִיא בְּפִיו, מִמִּילָא הוּא בָּא לְיַדֵי עֲשָׂיָה, לְפִי שְׁהִדְבָרִים מְסֻדְרִים אֲצִלוֹ, וּמֵאִירִים לוֹ שְׂיִזְכָּה לְקַיֵּם הַכָּל'.

לְלַמֵּד בְּקוֹל רֵם וְלֹא בְּלַחֲשָׁה

כָּתַב בְּסִפְרוֹ הַקְּדוֹשׁ 'יֵשׁ נוֹחַלִין' (לְאָבִי הַשָּׁלִי"ה הַקְּדוֹשׁ): 'כִּבְרָה הִיָּה לִי עִמָּכֶם תּוֹכַחָה מְגֻלָּה כְּמָה פְּעָמִים, עַל דְּבָר זֶה שֶׁאַתֶּם לוֹמְדִים תּוֹרָה בְּלַחֲשָׁה'.

מוֹבָא בְּמִדְרָשׁ (בְּרֵאשִׁית רַבָּה סה, טו): 'בְּשִׁעָה שְׂיַעֲקֹב מֵרַכִּין בְּקוֹלוֹ, יְדֵי עֲשׂוֹ שׁוֹלְטוֹת דְּכֹתִיב (שְׁמוֹת טו, כד) "וַיִּלְוֵנוּ כָּל הָעֵדָה" - וַיָּבֵא עֲמֶלֶק" (שָׁם יז, ח). וּבְשִׁעָה שֶׁהוּא מְצַפְצֵף בְּקוֹלוֹ, אֵין הַיְדִים יְדֵי עֲשׂוֹ. אֵין יְדֵי עֲשׂוֹ שׁוֹלְטוֹת. הֵינּוּ שְׁבִתֵי מִדְרָשׁ צָרִיכִים לְהִיּוֹת רוֹעֲשִׁים וְגוֹעֲשִׁים בְּשָׁלוֹמֵי הַיְדִים בְּסֻדְרִים.

הַגְּאוֹן רַבֵּי יְהוּדָה צְדָקָה זצ"ל אָף שֶׁכָּל מִשְׁאֵו וּמִתְנֵו הִיָּה תְּמִיד בְּנִחַת וּבְאֲצִילוֹת נַפְשׁוֹ, כְּשֶׁהִיָּה נִכְנָס לְבֵית הַמִּדְרָשׁ הִיָּה צוֹעֵק 'לְלַמֵּד בְּקוֹל... בְּקוֹל... בְּכַחֲשִׁית (שִׁיר הַשִּׁירִים ב, יד): "הַשְּׂמִיעֵנִי אֵת קוֹלְךָ", וְהִיָּה מְעוֹרָר וּמְלֵהִיב עַל זֶה, כִּי הַתּוֹרָה נִמְשָׁלָה לְגַחְלַת עֲמוּמָה, וּכְשֶׁאֵינּוּ מוֹצִיא קוֹלוֹ - נִשְׁאַרְתָּ כְּבוּיָה, אֲכָל כְּשֶׁמְלֵהִיב בְּהֶבֶל פִּיו בְּקוֹל הַגְּדוֹל שֶׁל הַתּוֹרָה שְׁלוֹמֵד, הָרִי שְׁנַעֲשֵׂה מִכָּל זֶה מְעַמְד הַר סִינַי, אִשׁ מְקִיפָה אוֹתוֹ - וְזֵהוּ הַכַּח שֶׁל לְמוֹד הַתּוֹרָה בְּקוֹל, בְּהֶבֶל פִּיו.

שֶׁל 'עֲרִיכַת שְׁפָתַי' אֵינּוּ כָּכֵל הַקְּנִינִים הַמְּסִיעִים לְקִנּוּת אֵת הַתּוֹרָה, אֲלֹא יֵשׁ פּוֹסְקִים הַסּוֹבְרִים, שֶׁהוּא מַעֲבֵב בְּקִיּוּם מִצְוֹת תְּלִמוּד תּוֹרָה - כְּאֲשֶׁר יֵשׁ אֲפֻשְׁרוֹת לְלַמֵּד בְּקוֹל. לְמַעַט זְמַנִּים שֶׁהוּא יָכוֹל לְלַמֵּד רַק בְּדִרְךְ שֶׁל 'שׁוֹמֵעַ כְּעוֹנֵה' כְּגוֹן בְּעַת שְׁמַקְשִׁיב לְשַׁעוֹר. אוֹ שֶׁהוּא אָנוּס, וְאֵנֶס - הָרִי רַחֲמָנָא פְּטָרָה.

הַרְאָב"ד (שִׁטָּה מְקַבְּצַת בְּשֵׁמוֹ בְּרֵכוֹת יג ע"א), פְּנִי יְהוֹשֻׁעַ (בְּרֵכוֹת טו ע"ב), בְּשִׁלְחַן עֲרוּף הַרְבֵּ (הַלְכוֹת תְּלִמוּד תּוֹרָה פָּרָק ב הַלְכָה יב) וּבִתְנִיָּא (פָּרָק לו), וּבְחִיזֵי אָדָם, כְּתָבוּ, שְׂאִין יוֹצְאִים יְדֵי חוֹבַת "וְלִמְדַתֶּם אֹתָם", אֲלֹא בְּעֲרִיכַת שְׁפָתַי, כְּלוֹמַר כְּשֶׁאָדָם מוֹצִיא מִפִּיו אֵת לְמוֹדוֹ בְּחִתּוֹף שְׁפָתַי וּבְקוֹל. וְגַם לְשִׁיטוֹת הַסּוֹבְרוֹת שְׂיִוְצְאִים יְדֵי חוֹבַת מִצְוֹת לְמוֹד בְּהִרְהוּר, אֵינּוּ בְּרוּר שְׂוֹ שְׁלֵמוֹת לְמוֹד הַתּוֹרָה, אֲלֹא סְבָרִי, שְׁגָם בְּאִפְּן כְּזֶה יֵצֵא יְדֵי חוֹבַת קִיּוּם הַמִּצְוָה, אֲכָל כְּלֵי עֲלָמָא מוֹדוֹ, שֶׁהָאִפְּן הַיּוֹתֵר נֶעְלָה הוּא בְּעֲרִיכַת שְׁפָתַי.

מוֹבָא בְּגִמְרָא (סְנֵהֲדִין קו ע"ב): "וְלִרְשָׁע אָמַר אֱלֹהִים מַה לָּךְ לְסַפֵּר חֻקֵי וּתְשֻׁא בְרִיתִי עֲלֵי פִיךָ" (תְּהִלִּים נ, טז): אָמַר רַבֵּי אָמִי, אֵין תּוֹרָתוֹ שֶׁל דּוֹאָג, אֲלֹא מְשֻׁפָּה וְלַחוּץ. וּפְרַשׁ רַש"י: עֲלֵי פִיךָ - וְלֹא בְּלֵב. וְכָתַב הַמַּהְרֵשׁ"א: 'וְעוֹד נִרְאָה לְפָרֵשׁ, לְמֵאִי דְמִפְּרַשׁ לָהּ מִן הַשְּׁפָה וְלַחוּץ', דְּרַצּוֹנוֹ לֹמַר, אָף שֶׁאָר כְּלִים הַפְּנִימִים כֹּחֵי הַדְּבֹר כְּגוֹן הַחִיף וְהַגְּרוֹן, לֹא הִיָּה מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם בְּדַבְרֵי תּוֹרָה רַק מְשֻׁפָּה וְלַחוּץ, וְלֹא הִיָּה מְשֻׁמֵּעַ קוֹלוֹ בְּדַבְרֵי תּוֹרָה, כְּעִנְיָן שְׁנֵאָמַר בְּחִנּוּהָ (שְׁמוֹאֵל-א א, יג): "רַק שְׁפָתֶיהָ נֹעוֹת וְקוֹלָהּ לֹא יִשְׁמַע", דְּכֵן הַדִּין בְּתַפְלָה, מַה שְׂאִין כֵּן בְּדַבְרֵי תּוֹרָה, דְּצָרִיף הָאָדָם לְהִשְׁמִיעַ קוֹלוֹ בְּגִרְסָתוֹ'.

כָּתַב רַבְּנוּ יוֹנָה (שְׁעָרֵי תְּשׁוּבָה שְׁעַר ג אוֹת ג): 'אָמַר שְׁלֵמָה עֲלִיו הַשְּׁלוֹם (מְשָׁלִי א, ב) לְדַעַת חֻקָּה וּמוֹסֵר לְהִבִּין. פְּרוּשׁ, כְּשֶׁרוֹן הַמַּעֲשֵׂה וְעִזְבַת הָעֲבֵרוֹת יִקְרָא חֻקָּה, כְּעִנְיָן שְׁנֵאָמַר (דְּבָרִים ד, ו) כִּי הִיא חֻקְמַתְכֶם וּבִינַתְכֶם. וְאַחַר

פְּרֻשֵׁת יִתְרוֹ

וּלְבָאָר עֲנִין 'בְּרִית כְּרוּתָה', הוּא עַל פִּי הַמּוֹבָא בְּדַבְרֵי הַרְמְב"ם (הַלְכוֹת דְּעוֹת פָּרָק ו' הַלְכָּה י'): 'חַיֵּב אָדָם לְהִזְהֵר בֵּיתוֹמִים וְאַלְמָנוֹת וְכוּ', כָּל הַמְקַנִּיטֵן אוֹ מְכַעֲסֵן אוֹ הַכְּאִיב לֶהֱנֶן אוֹ רְדָה בְּהֵן אוֹ אֶבֶד מְמוֹנָן, הָרִי זֶה עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, וְכָל שֶׁפֶן הַמְכָּה אוֹתָם אוֹ הַמְקַלְלֵן וְלֹאוֹ זֶה אָף עַל פִּי שְׂאִין לוֹקִין עֲלָיו הָרִי עֲנִשׁוֹ מִפְּרֻשׁ בְּתוֹרָה (שְׁמוֹת כב, כג): "וְחָרָה אַפִּי בְכֶם וְהִרְגַּתִּי אֶתְכֶם בְּחָרִב", בְּרִית פְּרֻת לֶהֱנֵן מִי שְׂאָמַר וְהִיָּה הָעוֹלָם, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁהֵם צוֹעְקִים מִחֶמְס, הֵם נִעְנִים, שְׂנֵאָמַר (שֵׁם כב, כב): "כִּי אִם צָעַק יִצְעַק אֵלַי שְׁמַע אֲשַׁמְעֶנּוּ צַעְקוֹ".

הַמְהַרְש"א אוֹמֵר שֶׁבְּרִית הוּא עֲנִין קִיּוֹם - דְּבָר וְדַאי שְׂאִין בּוֹ סִפְק! וּבַגְמָרָא (עֲרוּבִין שֵׁם) כּוֹתֵב: 'עֲרוּכָה בְּכָל כּוּ'. דְּרִישׁ לָהּ עַל לַמּוֹד תוֹרָה דְּכִתִּיב לְעִיל מְנָה (שְׁמוֹאֵל ב-כג, ה): "כִּי בְרִית עוֹלָם שֵׁם לִי", דְּהִיָּנוּ הַתּוֹרָה, שְׂנֵאָמַר בָּהּ (יִרְמְיָהּ לג, כה): "אִם לֹא בְּרִיתִי יוֹמָם וְגו'. וְאָמַר עֲרוּכָה בְּכָל - דְּהִיָּנוּ בְּכָל רַמ"ח אַבְרָהִים, שֶׁהַדְּבוּר בְּקוֹל רֶם מְבִיא הַרְגָּשָׁה וְתוֹנוּעָה לְכָל הָאֲבָרִים. הִיָּנוּ שְׁזוֹ הַבְּטָחָה וְדַאיִת שְׁמִי שִׁלְמֵד בְּדֶרֶךְ כּוֹז שֶׁל עֲרִיכּוֹת שְׁפִתַיִם, יִזְכָּה לְהַצְלָחָה. וּמוֹבָא בַּגְמָרָא (מוֹעֵד קָטָן יח ע"א): פִּינְחָס, אַחֻוּה דְּמַר שְׁמוּאֵל, אֵיתְרַע בֵּיהּ מִלְתָּא, עֵיִל שְׁמוּאֵל לְמַשְׁאֵל טַעְמָא מִיָּנִיָּה, חֲזוֹנָהּ לְטוֹפְרִיָּה דְּהוּוּ נְפִישִׁין. אָמַר לִיהָ: "אֲמַאי לָא שְׁקַלְתְּ לָהּ?" אָמַר לִיהָ: "אֵילוּ בְּדִידִיָּה הִנָּה, מִי הִנָּה מְזוֹלָז לְבֵיהּ כּוֹלֵי הָאִי?" הוּאִי (קִהֲלַת י, ה) "כְּשֶׁנִּגְנָה שְׂיָצָא מִלְּפָנֵי הַשְּׁלִיט", וְאֵיתְרַע בֵּיהּ מְלִתָּא בְּשְׁמוּאֵל, עֵיִל פִּנְחָס אַחֻוּה לְמַשְׁאֵל טַעְמָא מִיָּנִיָּה, שְׁקַלְיָנָהּ לְטוֹפְרִיָּה, חֲבִטִּיָּנָהּ בְּאִפֵּיהּ, אָמַר לִיהָ: "לִית לָךְ, 'בְּרִית כְּרוּתָה לְשִׁפְתַיִם?" דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מִנִּין שְׁבְּרִית כְּרוּתָה לְשִׁפְתַיִם? שְׂנֵאָמַר (בְּרַאשִׁית כב, ה): "וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל נְעָרָיו, שָׁבוּ לָכֶם פֹּה עִם הַחֲמוֹר, וְאֲנִי וְהַנְּעָר גִּלְכָה עַד כֹּה וְנִשְׁתַּחֲוֶה וְנִשְׁוֹבָה אֵלֵיכֶם", וְאִסְתֵּייעָא מִלְתָּא וְהִדְרוּ תְרוּוֹיָהּ".

[פִּינְחָס, אַחֻוּה שֶׁל הָאֲמוֹרָא הִדְוַע שְׁמוּאֵל, 'אַרַע בּוֹ דְּבָר', כְּלוֹמַר נִפְטַר אַחַד מִקְרוֹבָיו

מוֹבָא בַּגְמָרָא (עֲרוּבִין נד ע"א) 'בְּרוּרִיָּה אֲשֶׁפְחַתִּיה לְהֵוָא תְּלַמִּידָא דְּהִנָּה קָא גָרִיס בְּלַחֲשָׁא, בְּטָשָׂא בֵּיהּ וְאָמְרָה לִיהָ (בְּרוּרִיָּה פְּגִשָּׁה תְּלַמִּיד שְׁהִיָּה גּוֹרֵס בְּלַחֲשׁ, בְּעִטָּה בּוֹ וְאָמְרָה לוֹ, וְכִי לֹא כְּךָ כְּתוּב...), לָאוּ הִכִּי פְתִיב, (שְׁמוּאֵל ב כג) "עֲרוּכָה בְּכָל וְשִׁמְרָה" - אִם עֲרוּכָה בְּמֵאֲתִים אַרְבַּעִים וְשִׁמּוֹנָה אַבְרָהִים שֶׁל אָדָם - שְׁמוּרָה בְּלָב. תְּנָא (לְמַדְנּוּ), תְּלַמִּיד אַחַד הִיָּה לוֹ לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר (בְּן יַעֲקֹב), שְׁהִיָּה שׁוֹנֵה בְּלַחֲשׁ. לְאַחַר שֶׁלֵּשׁ שָׁנִים שִׁכַח תְּלַמוּדוֹ. הִיָּנוּ, כְּשֶׁלּוֹמַד בְּקוֹל, זֶה מְסִיעַ לוֹ לְזַכְרוֹן.

וְעוֹד שֵׁם, אָמַר רַב אָמִי, מֵאִי דְכִתִּיב, (שֵׁם כב) "כִּי נָעִים כִּי תִשְׁמְרֵם בְּבִטְנְךָ, יְכוֹנּוּ יַחְדוֹ עַל שְׁפִתֶיךָ". אֵימְתִי דְבָרִי תוֹרָה נְעִימִים? - "כִּי תִשְׁמְרֵם בְּבִטְנְךָ, יְכוֹנּוּ יַחְדוֹ עַל שְׁפִתֶיךָ". אֵימְתִי דְבָרִי תוֹרָה נְעִימִים? "כִּי תִשְׁמְרֵם בְּבִטְנְךָ". וְאֵימְתִי "תִּשְׁמְרֵם בְּבִטְנְךָ"? בְּשִׁעָה שֶׁ"יְכוֹנּוּ יַחְדוֹ עַל שְׁפִתֶיךָ". וּפְרֻשׁ רַש"י: - 'שְׂאֵתָה סוֹדְרָן וּמוֹצִיאָן בְּפִהּ, וְלֹא בַּגְמָנוּם וּבְלַחֲשָׁה'. וּפְרֻשׁ מְהַר"ם שְׁפִירָא זי"ע, שְׁבִנָּה נְעִשִׁית הַתּוֹרָה חֶלֶק מְגוּפוֹ, כִּי זֶה נִבְלַע אֶצְלוֹ בְּדָם! וְזֶה הַפְּרוּשׁ שֶׁל "כִּי תִשְׁמְרֵם בְּבִטְנְךָ"...

בְּרִית כְּרוּתָה הִיא שְׁהַמְשָׁמִיעַ קוֹלוֹ בְּלַמוּדוֹ - תְּלַמוּדוֹ מִתְקִים בִּידוֹ

פִּסְק הַרְמְב"ם (הַלְכוֹת תְּלַמוּד תוֹרָה פָּרָק ג' הַלְכָּה יב): 'אֵין דְּבָרִי תוֹרָה מִתְקִימִין בְּמִי שֶׁמְרַפֵּה עֲצָמוֹ עֲלֵיהֶן וְלֹא בְּאֵלוֹ שְׁלוֹמֵדִין מִתּוֹךְ עֲדוּן וּמִתּוֹךְ אֲכִילָה וְשִׁתִּיָּה, אֲלֵא בְּמִי שֶׁמִּמִּית עֲצָמוֹ עֲלֵיהֶן וְכוּ', בְּרִית כְּרוּתָה שֶׁכָּל הִיָּגַע בְּתוֹרָתוֹ בְּבֵית הַמְּדֻרָשׁ, לֹא בְּמִהְרָה הוּא מְשַׁכַּח, וְכָל הִיָּגַע בְּתַלְמוּדוֹ בְּצַנְעָה מְחֻכָּם, שְׂנֵאָמַר (מְשָׁלִי יא, ב): "וְאֵת צְנוּעִים חֲכָמָה", וְכָל הַמְשָׁמִיעַ קוֹלוֹ בְּשִׁעַת תְּלַמוּדוֹ - תְּלַמוּדוֹ מִתְקִים בִּידוֹ. אָבֵל, הַקּוֹרָא בְּלַחֲשׁ, בְּמִהְרָה הוּא שׁוֹכַח'.

וְהַעֲתִיקוּ מָרְן בְּשִׁלְחָן עֲרוּף (יִוְרָה דְּעָה סִימָן רמו סע"ף כב). וּמְקוֹרָם, מִמִּימָרָא שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בְּרוּשְׁלָמִי (בְּרַכּוֹת פָּרָק ה' הַלְכָּה א').

פְּרֻשֵׁת יִתְרוֹ

כתב: 'כְּשֶׁגָּגָה שְׂיוּצָא מִלְּפָנֵי הַשְּׁלִיט וְנָח נִפְשָׁה. הִנֵּה בְּכָל מְקוֹם שֶׁמְצִינּוּ פִי בְּרִכּוֹתֶיהֶן וְקָלְלוֹתֶיהֶן שֶׁל צַדִּיקִים מִתְקִימוֹת, הַטַּעַם פְּשוּט, כִּי "רְצוֹן יֵרְאוּ יַעֲשֶׂה" (תהלים קמה, ט). אֲבָל הֵכָא אֵי אֶפְשֵׁר לומר כֵּן, דְּהָא לֹא הִיָּה רְצוֹנוֹ פֶּלֶל שְׂיִמוֹת, וּמוֹכַח מִכָּאן, דְּהַדְּבֹר שֶׁל פֶּה קָדוֹשׁ פּוֹעֵל בְּטַבַּע אֶפְלוּ בְּלִי שׁוּם כְּוָנָה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (שְׁעִיָּה נא, טו): "וְאִשׁ דְּבָרֵי בְּפִיךָ לְנִטְעַ שְׁמַיִם וְלִיסַד אֶרֶץ", וְהוּא כְּמוֹ הַגִּרְזוֹן הַחוֹצֵב גַּם בְּלֹא כְּוָנָה, רַק מִטַּבְּעוֹ, כֵּן הוּא גַּם דְּבֹר הָאָדָם, אֲלֵא שְׂאֵם טַמָּא שֶׁפְּתִי בְּדְבוּרִים אֲסוּרִים - הַחֲלֵשׁ כֶּחָז, כְּמוֹ הַסַּפִּיחַ שֶׁעֲלָה עָלָיו חֲלָדָה הַרְבֵּה, שְׂאִין בְּכַחוֹ לַחֲתוֹף עַד שֶׁיִּסְרוּ הַחֲלָדָה מִמֶּנּוּ.

חֶלֶק הַדְּבֹר שֶׁבָּאָדָם הוּא הַחֶלֶק שֶׁעַל יָדוֹ הוּא נִכְבָּד בְּיוֹתֵר מִכָּל בְּעַל הַחַי, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (בְּרֵאשִׁית ב, ז): "וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה". וְתַרְגֵּם אוֹנְקֵלוֹס: 'לְרוּחַ מְמַלְלָא', הֵינּוּ שֶׁהַצֵּלֵם אֱלֹקִים שֶׁאָדָם נִבְרָא בּוֹ, מְגַלֵּם בְּפֶה שְׁלוֹ, וְכִשְׁהוּא שׁוֹמְרוֹ בְּקִדְשָׁה וּבְטָהֳרָה גְדוּלָּה, אִזּוֹ מִמִּילָא לְפֶה יֵשׁ כַּח עֲצוּם, וְהוּא הַבְּאוּר לְבְּרִית' שֶׁהַכֹּל נַעֲשֶׂה בְּאִפְּן שֶׁל קִיּוּם.

מוֹכָא בְּסִפְר חֲסִידִים (אוֹת רלה): 'אִם אָדָם רוֹאֶה חֲלוּם אוֹ רוּחַ אוֹ מְזִיקִים, אֵל יִגִּיד לְשׁוּם אָדָם, כִּי כָּל הַרוּאֶה מְזִיקִים וְנוֹגַע בְּאִשׁ קָדָם שְׂיוּצָא דְּבֹר מִפִּי, וְאִינוּ מְגִיד לְשׁוּם אָדָם מֵה שְׂרָאָה, לֹא יִנָּק וְלֹא יִמוֹת'. שֶׁכְּשֶׁאָדָם כָּבֵר הוֹצִיא בְּפֶה אֵת מֵה שְׁלֹא הִיָּה צְרִיף לְהוֹצִיא, כְּבָר נִתֵּן לָזֶה תַּקְּףָה, וְנִמְצָאנוּ לְמַדִּים אֵת גְּדֹל כַּח הַדְּבֹר, וְכִשְׁהוּא שׁוֹמְרוֹ - זֶה כַּח עֲצוּם. וּבְמִיחַד כְּשֶׁמְנַצְּלוּ לְלִמּוּד - זֶה מִשְׁפִּיעַ מְאֹד.

וּבְנוֹסָף, לֹא רַק שְׁמוּעִיל לְזַכְרוֹן, אֶף מוּעִיל לְהַבְנַת הַסִּגְיָה, כְּשֶׁאָדָם קוֹרֵא אֵיזָה עֲנִין בְּתוֹרָה, כָּל עֲנִין וְחֶלֶק בְּתוֹרָה, כְּשֶׁהוּא מוֹצִיא לְמוֹדוֹ בְּפֶה - זֶה גוֹרֵם לוֹ לְהַבִּין אֵת הָעֲנִין שֶׁהוּא לּוֹמֵד. וְזֶה מֵה שֶׁהַגְּמָרָא שָׁם אוֹמֵר: 'רַבִּי זִירָא אָמַר מֵהֵכָא, "שְׂמִיחָה לְאִישׁ בְּמַעֲנֵה פִּי, וְדָבָר בְּעֵתוֹ מֵה טוֹב" (משלי טו, כג) אֵימְתִי

וְנַעֲשֶׂה אֲבָל. נִכְנַס שְׁמוּאֵל אֵלָיו לְדַבֵּר עַל לְבוֹ וּלְנַחְמוֹ. רָאָה שְׁמוּאֵל אֵת צְפָרְנִי שֶׁל אָחִיו שֶׁהָיוּ גְדוּלוֹת, אָמַר לוֹ שְׁמוּאֵל לְפִינְחָס אָחִיו: "מִדּוּעַ לֹא נִטַּלְתָּ אוֹתָן, אֵת צְפָרְנִיךָ? (לְדַעְתּוֹ שֶׁל שְׁמוּאֵל, הַהֲלָכָה שֶׁמִּתֵּר לְאֲבָל לְטַל צְפָרְנִי) אָמַר לוֹ פִּינְחָס לְשְׁמוּאֵל: "אֵלּוֹ שְׁלֶךְ הִיָּה הָאֲבָל" - כְּלוֹמֵר, אֵלּוֹ הִיָּיתָ אֲבָל - "וְכִי הִיָּיתָ מְזֻלָּל בְּאֲבָלוֹת כָּל כֶּךָ, לְטַל אֵת צְפָרְנִיךָ? הָיוּ דְּבָרִים אֵלּוֹ שֶׁל פִּינְחָס, שֶׁהוֹצִיא מִפִּי לְשׁוֹן שֶׁל 'אֵלּוֹ שְׁלוֹ הִיָּה הָאֲבָל' עַל שְׁמוּאֵל - כְּשֶׁגָּגָה שְׂיוּצָא מִלְּפָנֵי הַשְּׁלִיט, שֶׁנִּתְקַיְּמוּ דְּבָרָיו אֶף שֶׁלֹּא נִתְפַּנֵּן לְכָךְ, וְאָרַע בּוֹ דְּבָר בְּשְׁמוּאֵל, שֶׁגַּם לוֹ נִפְטַר אֶחָד מִקְרוֹבָיו וְנַעֲשֶׂה אֲבָל. נִכְנַס פִּינְחָס אָחִיו לְנַחְמוֹ, נִטַּל שְׁמוּאֵל אֵת צְפָרְנִי (כְּשִׁישְׁתּוֹ שֶׁהַדְּבָר מִתֵּר) וְזָרַק אוֹתָן לְפָנֵי פִינְחָס בְּכַעַס, וְאָמַר לוֹ שְׁמוּאֵל לְפִינְחָס: "וְכִי חוֹלַק אַתָּה עַל הַמִּימְרָה הַיְדוּעָה שֶׁבְּרִית כְּרוּתָה לְשִׁפְתַיִם, שְׁדָבֹר שְׁמוּצִיאִים מִן הַפֶּה עֲשׂוּי הוּא לְהַתְקִים! וְלָמָּה לֹא נִזְהַרְתָּ בְּלִשׁוֹנְךָ? וְהַגְּמָרָא מְבִיאָה מְקוֹר לְכָךְ שֶׁבְּרִית כְּרוּתָה לְשִׁפְתַיִם, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מִנֵּין שֶׁבְּרִית כְּרוּתָה לְשִׁפְתַיִם? שְׁנֵאמַר בְּעֶקֶדַת יִצְחָק: "וַיֹּאמֶר אֲבָרְהָם אֶל נְעָרָיו, שָׁבוּ לָכֶם פֶּה עִם הַחֲמוֹר, וְאִנִּי וְהַנְּעָר גְּלֻכָה עַד כֹּה וְנִשְׁתַּחֲוֶה וְנִשְׁוֹבָה אֵלֵיכֶם". וְכִשְׁאָמַר זֹאת אֲבָרְהָם הָרִי לֹא נִתְפַּנֵּן שֶׁשׁוּבּוֹ הוּא וְיִצְחָק, שֶׁהָרִי הִיָּה בְּדַעְתּוֹ לְעַקֵּד אֵת יִצְחָק עַל הַמְזַבַּח - וּבְכָל זֹאת נִסְתַּיַּע הַדְּבָר מִן הַשְּׂמַיִם, וְחֲזָרוּ שְׁנֵיהֶם, הוּא וְיִצְחָק, הָרִי שְׁדָבֹר אֶפְלוּ בְּלֹא כְּוָנָה יֵשׁ לוֹ סִגְלָה מִיחַד לְהַתְקִים].

נִמְצִינוּ לְמַדִּים, שֶׁעֲנִין 'בְּרִית כְּרוּתָה' הוּא קִיּוּם הַדְּבָר בְּנִדְאוֹת, לְכֵן נִלְמַד גַּם לְעֲנִינּוּ שֶׁכְּתוּב הַלְשׁוֹן 'בְּרִית כְּרוּתָה', כְּשֶׁאָדָם לּוֹמֵד בְּאִפְּן הַזֶּה - זֶה נוֹתֵן קִיּוּם, זֶה נִבְלַע אֶצְלוֹ, זֶה נִחְקַק, וְעַל יְדֵי זֶה זוֹכֵר לְמוֹדוֹ.

אַחֲרֵיוֹתוֹ וּמַעֲלָתוֹ שֶׁל הַדְּבֹר

הַגְּאוּן הַקָּדוֹשׁ רַבְּנוּ אֶלְחָנָן וְסֵרְמַן זי"ע ה"ד בְּסִפְרוֹ 'קִבְּץ שְׁעוּרִים' (פְּתוּבוֹת אוֹת רח)

פְּרִשְׁת יִתְרוֹ

הַשְּׁנוֹן הַזֶּה, שְׁעָלְיוֹ דָּבָר הַגָּאוֹן זי"ע, הוּא הַקְּנָן שֶׁל לְמוֹד בְּעֶרִיכַת שְׁפָתַיִם, וְאִמָּנָם, עֲבוּדָה זֹה הִיא מִן הַעֲבוּדוֹת שְׁאִינָן פְּשוּטוֹת כָּלֵל - לְחֹזֵר שׁוֹב וְשׁוֹב עַל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה לֹא לְאוֹת וְעֲצָלוֹת, עַד שְׂיִזְכֶּה וְיִתְקַיֵּם אֲצִלוֹ בְּחִינַת (פְּסָחִים נ' ע"א): 'אֲשֶׁרֵי מִי שֶׁבָּא לְכָאן וְתִלְמוּדוֹ בְּיָדוֹ'.

בַּסֵּפֶר הַקְּדוֹשׁ 'רוּחַ חַיִּים' לְמַסַּכַת אֲבוֹת מִהַגָּאוֹן הַקְּדוֹשׁ רַבְּנֵי חַיִּים מוֹאֲלוּז'יִן זי"ע, כְּתֹב: 'בְּעֶרִיכַת שְׁפָתַיִם. כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (מִשְׁלֵי ד, כג), 'כִּי חַיִּים הֵם לְמַצְאֵיהֶם'. וְדָרְשׁוּ בְּעֶרְוֵינָן (נד ע"א) - "לְמוֹצֵי־אֵיֶהֱם בַּפֶּה". וְאָמְרוּ שָׁם: אִם עֲרוּכָה כָּל - הִיא שְׁמֵרָה. אֲבָל אֵין דִּי רַק מִה שְׂיִצְעֵק בְּקוֹל. כִּי אִם יִהְיֶה גַם בְּבִינַת הַלֵּב לְהִבִּין עַל נִכּוֹן, וְכְמוֹ שֶׁכְּתוּב (מִשְׁלֵי טז, כג), "לֵב חָכָם יִשְׁכִּיל פִּיהוּ וְעַל שְׁפָתָיו יִסְיֵף לְקַח". שְׂאֵף אִם יוֹסִיף לְקַח בְּשְׁפָתָיו כְּמָה פְּעָמִים לְחֹזֵר עַל לְמוֹדוֹ, צָרִיף לְהִשְׁכִּיל בְּבִינַת הַלֵּב כְּמוֹ בַּפֶּעַם הֶרְאִשׁוֹן. וְאָמַר: "לֵב חָכָם יִשְׁכִּיל פִּיהוּ", הַלֵּב מְחַפֵּים אֶת הַשְׁפָּתַיִם מִה שְׂיִאֲמְרוּ. וְאִם כֵּן, תֵּאמַר אֵין צָרִיף לְהוֹצִיא בְּשְׁפָתָיו. לְזֶה אָמַר "וְעַל שְׁפָתָיו יִסְיֵף לְקַח", כִּי בְּמָה שְׂשִׁגָה בְּרַעֲיוֹנָיו, יִרְגִּישׁ בְּבוֹאֵ לְהוֹצִיא בְּשְׁפָתָיו, כִּי הִפֶּה מְרַגֵּישׁ הַפְּגִימָה וּבְהוֹצִיאֵוּ בְּפִיו יִרְגִּישׁ מְקוֹם הַשְּׂגִימָה, וּמְכַל מְקוֹם הַעֲקָר הוּא פְּנֵי הַלֵּב'.

וְכַתֵּב רַבְּנֵי הַגָּר"א זי"ע בְּפֶרוּשׁוֹ לְמִשְׁלֵי: "לֵב חָכָם" וְגו' - שְׂרוּאָה תְּחִלָּה כָּל דְּבָר שְׂמוּצִיא מִפִּיו לְהִבִּין עַל בְּרִיּוֹ, וְגַם עַל שְׁפָתָיו - שְׂרוּאָה שְׂיִהְיֶה עַל שְׁפָתָיו, וְחֹזֵר תְּמִיד הִרְבֵּה גַם כֵּן, וְאַחַר כֵּן הוּא יוֹסִיף לְקַח.

יֵשׁ עוֹד מְרַבְּנֵי חַיִּים מוֹאֲלוּז'יִן זי"ע (מַסַּכַת אֲבוֹת א, א): 'בְּרִאוֹתָם כִּי אֲזַלְתָּ יָדְךָ הַלּוֹף וְחָסַר וְהִקְבְּלָה הוֹלְכָתָ וְדָלָה. לְכֵן אָמְרוּ: הַזְּהָרוּ מְאֹד לְהִתְיַשֵּׁב בְּכָל דִּין וְלַעֲזֹב בּוֹ הִרְבֵּה הֵיטֵב, וְאַחַר כֵּן לְהַעֲמִיד תְּלִמִּידִים הִרְבֵּה הַמְּחַכְּמִים רַבּוֹתָם - לְדַבֵּר לְפָנֵיהֶם מִה שְׂעָלָה בְּרַעֲיוֹנְכֶם. כִּי הִפֶּה הוּא כְּאֶצְבַּע מְרַגֵּישׁ הַפְּגִימָה, כֵּן מְדִי דְּבָרוֹ הִפֶּה מְרַגֵּישׁ פְּגִימַת הַשֶּׁכֶל כְּצַפְרֵן פְּגִימַת

"שְׂמַחָה לְאִישׁ"? בְּשַׁעַה שְׂמַעְנָה בְּפִיו". [לְשׁוֹן אַחַר, אִימָתִי "שְׂמַחָה לְאִישׁ - בְּמַעְנָה פִּיו"? בְּזִמְנָן שְׂדָבָר בְּעַתּוֹ מַה טוֹב"]. רַבִּי יִצְחָק אָמַר, מִהְּכָא, "כִּי קְרוֹב אֲלֵיךָ הַדְּבָר מְאֹד, בְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ לַעֲשׂוֹתוֹ", (דְּבָרִים ל, יד). אִימָתִי "קְרוֹב אֲלֵיךָ הַדְּבָר מְאֹד"? - בְּזִמְנָן שְׂבְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ לַעֲשׂוֹתוֹ".

וְהִנֵּה פְּנֵי 'בִּלְבָבְךָ' שְׂנֵאֲמַר בְּפִסּוּק הִיא, שְׂצָרִיף לְהִכְנִיס לְלִבּוֹ אֶת מַה שְׂלוֹמֵד, וְהוּא שְׂיִף לְקַנָּן שֶׁל הַתּוֹרָה - 'בְּבִינַת הַלֵּב', וּבְנִסְפָּה לְזֶה, צָרִיף לְהִיּוֹת הַלְמוּד גַּם בְּעֶרִיכַת שְׁפָתַיִם, וּבְאֵרוֹ בְּזֶה גַם כֵּן, שְׂהַשְׁפָּתַיִם תְּהִינָה עֲרוּכוֹת וּמְסֻדְרוֹת, לְהִכִּין וְלַדַּעַת מְקַדֵּם מַה שְׂהוּא הוֹלֵף לְהוֹצִיא מִפִּיו.

כְּתוּב בַּסֵּפֶר 'לְחַם שְׂמִימִם': 'צָרִיף שְׂיִהְיֵו הַשְׁפָּתַיִם עֲרוּכוֹת מְתַחֲלָה, מְכַנְנֹת וּמְדַבְּקוֹת בְּהַשְׂוֹאָה, לֹא אַחַת נִכְנַסְתָּ וְאַחַת יוֹצֵאתָ, כָּל שְׂכֵן שְׂלֹא פְּתוּחוֹת כְּדָרְךָ הַגֵּלֵם הַפּוֹתַח אֶת הַפֶּה, אֲלֹא מְחַבְּרִים יַחַד, הַדּוּקִים כְּנוֹשְׁקִים קִדְּם שְׂיִפְתַּח פִּיו לְדַבֵּר דְּבָר, וְהוּא סִימָן לְאַנְשֵׁי דַעַת, הַשּׁוֹקְלִים מְלוֹתֵיהֶם טְרַם יוֹצִיאֻם מִהַפֶּה, וְדוּחְקִים שְׂפִתוֹתֵיהֶם זֶה עַל זֶה, לְעוֹרֵר הַמְּחַשְׁבָּה וְשׁוֹתְקִים מְעַט לְחַשֵּׁב עַל הַדְּבֹר, שְׂיִהְיֶה שְׂקוֹל בְּמֵאזְנֵי צֶדֶק, וְעַל דְּרָף זֶה פְּרִשׁוֹ הַכּוֹתְבִים (מִשְׁלֵי כד, כו): "שְׁפָתַיִם יִשָּׁק מְשִׁיב דְּבָרִים נִכְחִים", הִינּוּ שְׂהוּא נוֹשֵׁק אֶת הַשְׁפָּתַיִם לְפָנָיו שְׂהוּא מוֹצִיא.

הַבְּנַת עֲנָן 'עֶרִיכַת שְׁפָתַיִם'

מוֹבָא בַּסֵּפֶר 'קִבְּץ אַגְרוֹת' לְהַגָּאוֹן הַחַזוֹן אִישׁ זי"ע (אַגְרַת ב): 'הַסְּבָה הַעֲקָרִית בְּסֻדֵּר הַלְמוּד, שְׂצָרִיף זְהִירוֹת יְתָרָה, לַעֲשׂוֹת אֶת הַעֲקָר לְעָקֵר, וְהוּא הָעִיּוֹן בְּבִרוֹר הַכְּלָלִים וְהַפְּרָטִים בְּכָל סוּגְיָא, שְׂיִהְיֶה הַמְּשָׂא וּמְתָן שְׂגוֹר וְשְׂנוּן, לְזַכֵּר אֶת הַלְּכָאוּרָה וְאֶת הַמְּסַקְנָא, אֶת הַהֲלָכוֹת הַנּוֹדְאוֹת וְאֶת אֵלֶּה שְׂנוֹתְנִים מְקוֹם לְדִיוֹן, וְעָקֵר הִנֵּה דוֹרֵשׁ עֲמָל וּמְלַחְמָה פְּנִימִית נִגְדַת הַעֲצָלוֹת בְּשְׁנוּן כְּמָה פְּעָמִים - אֵף בְּלִי חֲדוּשׁ'.

פְּרִשְׁת יִתְרוֹ

הַעֲנִין, כִּי כְמוֹ שֶׁמְחַדֵּשׁ הַנְּבוֹן דְּבָרֵי הַחֲכָמָה בְּעֵינַי וּבְמַחֲשָׁבָה, כֵּן יוֹסִיף לְקַח פְּאֶשׁ יְבִטָּא דְּבָרֵי חֲכָמָה בְּשִׁפְתָיו, שְׁלֵא יְכִילוּ שִׁפְתָיו דְּבָרִים מְעַרְבָבִים אוֹ דְּבָרִים נְרָפִים וְחִלּוּשִׁים, וְיִחַזַּק הַטְּעָנוֹת וְיִמְרִיץ הַטְּעָמִים בְּמִבְטָא שִׁפְתָיו, עַל שְׁמַע וְהַשְׁכִּיל מִכָּל מַלְמְדָיו. "וּמִתַּק שִׁפְתַיִם", מֵה שְׁמַמְתִּיק וּמִסְבִּיר הַדָּבָר בְּשִׁפְתָיו.

מוֹבָא בְּגִמְרָא (בְּרִכּוֹת ס"א ע"א): 'לְשׁוֹן מְחַתֵּף, פֶּה גּוֹמֵר'. וּפְרֵשׁ רַש"י: 'לְשׁוֹן מְחַתֵּף - הַדְּבָר, לְהוֹצִיא מִפִּיו; וְהִפֵּה - הֵם הַשִּׁפְתַיִם, גּוֹמֵר וּמוֹצִיאֻ'. הַפְּנֵה, שְׁגִמֵר הַהוֹצָאָה שֶׁל דְּבָרֵי תוֹרָה הוּא עַל יְדֵי עֲרִיכַת הַשִּׁפְתַיִם בְּפֶה, אֲשֶׁר גּוֹמֵר אֶת עֵקֶר מִצְוֹת תְּלִמּוֹד תוֹרָה.

וּמוֹבָא בְּסֵפֶר חֲסִידִים (סִימָן י"ז): 'כְּשֶׁאָדָם מִבֵּין, צְרִיךְ הוּא לְהֵאִיר דְּבָרָיו שְׁלֵא בְּלַחֵשׁ, וְלִהְיוֹת אֲזַנְיוֹ וְעֵינָיו פְּנוּיִים מִכָּל דָּבָר, לִהְיוֹת פְּקוּיָח פְּקוּיָחִים עַל הַתּוֹרָה בְּשַׁעַת הַלְמוּד'.

וְהִרְמַת הַקּוֹל גַּם מְסִיעַת לַתְּפִלָּה. כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הַמְּאִירִי (בְּרִכּוֹת ל"א ע"א): 'הַמְּתַפְּלֵל צְרִיךְ שִׁיחַתֵּף מְלוֹת הַתְּפִלוֹת בְּשִׁפְתָיו שִׁיחָא דְּבִירוֹ בְּרוּר לוֹ, וְעַל יְדֵי כֵן כּוֹנֵנוּ מִצְוֵה בְּיוֹתֵר'.

בְּסֵפֶר הַחֲנוּף (מִצְוֵה תרו) בְּעֵנִין מִצְוֹת וְדוּוֹי מַעֲשָׂרוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "וְהִגְדַּתִּי", שֶׁהוּא לְשׁוֹן הַרְמַת הַקּוֹל, כְּתוּב וְזוֹ לְשׁוֹנוֹ: 'מְשַׁרְשֵׁי הַמִּצְוָה, לְפִי שֶׁהָאָדָם מְעוֹרֵר מִחֲשָׁבוֹתָיו וּמְצִיר בְּלִבּוֹ הָאֱמֶת בְּכַח דְּבָרֵי פִיו, עַל כֵּן בְּהִיטִיב אֵלָיו הַשֵּׁם בְּרוּךְ הוּא וּבְבָרְכוֹ אוֹתוֹ וְאֵת אֲדָמְתוֹ לַעֲשׂוֹת פְּרוֹת, וְזָכָה לְהִבְיֵאֵם לְבֵית אֱלֹהֵינוּ, רְאוּי לוֹ לְעוֹרֵר לְבָבוֹ בְּדְבָרֵי פִיהוּ, וְלַחֲשֹׁב כִּי הַכֹּל הִגִּיעַ אֵלָיו מֵאֵת אֲדוֹן הָעוֹלָם, וְיִסְפֵּר חֲסִדָּיו וְתִבְרָף עֲלֵינוּ וְעַל כָּל עַם יִשְׂרָאֵל דְּרָף כָּלֵל'.

וְכֵן בְּלְמוּד הַמוֹסֵר, צְרִיךְ שִׁיחָהּ בְּהִרְמַת קוֹל, כְּמוֹ שֶׁלְמַדְנּוּ רַבְנּוּ רַבִּי יִשְׂרָאֵל סְלִנְטֵר זי"ע, וְכְמוֹ שֶׁכָּתַב תְּלָמִידוֹ הַגָּאוֹן הַצַּדִּיק רַבִּי יִצְחָק בְּלֶאזֵר זי"ע בְּסֵפֶר 'שְׁעָרֵי אוּר': "לְמוּד הַמוֹסֵר בְּהַתְּפַעְלוֹת הַנֶּפֶשׁ, בְּלֵב נִכּוֹן, בְּקוֹל עֶצֶב, שִׁפְתַיִם דּוֹלְקִים וּבְחֲכָמַת הַצִּיּוּר"; אִי

הַסְפִּין. וְעַם כָּל זֶה לֹא יִדְמוּ כִּי עֲכָשׁוּ הוּא בְּוֵדָא אֱמֶת, מֵאַחַר שֶׁהִסְפִּימוּ שְׁנִיחָהּ יַחַד הַרְעִיוֹן וְהַדְּבָר. לְזֶה אָמְרוּ, וְעַל כָּל זֶה 'וְעֲשׂוּ סִיג', וְאִזּוּ הַלּוֹאֵי שְׁלֵא תִגְעוּ בְּעֵקֶר הַדִּין'.

מַעֲלַת הַתּוֹרָה הַקְדוּשָׁה

כְּתוּב הַקְדוּשׁ הַרְמַח"ל זי"ע, בְּסֵפֶר 'דְּרָף עֵץ חַיִּים', וְזוֹ לְשׁוֹן קְדָשׁוֹ: 'עַל הַתּוֹרָה נֶאֱמַר (וּמִנָּה כג, כט): "הַלּוֹא כֹה דְּבָרֵי כְּאֵשׁ נֶאֱמַר ה'". וְהוֹדִיעֵנוּ בְּזֶה, כִּי אֱמֶת הַדָּבָר, שֶׁהַתּוֹרָה הִיא מְמֵשׁ אוֹר אֶחָד נִתֵּן לְיִשְׂרָאֵל לְאוֹר בּוֹ, כִּי לֹא כְּחֲכָמוֹת הַנְּכַרְיוֹת וְיַדִּיעוֹת הַחַל, שְׁאִינֵן אֶלָּא יַדִּיעַת דְּבָר מֵה אֲשֶׁר יִשְׁיג הַשְּׂכָל בְּטָרְחוֹ - אִף הַתּוֹרָה הִנֵּה קְדָשׁ ה', אֲשֶׁר לֵה מְצִיאוֹת גְּבוּהָה בְּגִבְהֵי מְרוֹמִים. וְכֹאֲשֶׁר יַעֲסֹק בְּהַאָדָם לְמַטָּה - אוֹר הִיא אֲשֶׁר תֵּאִיר בְּנִשְׁמָתוֹ לְהַגִּיעַ אוֹתוֹ אֶל גְּנוּזֵי מְרוֹמִים, גְּנוּזֵי הַבוּרָא יִתְבְּרָף שְׁמוֹ, בְּדֶרֶךְ הָאֶרֶז וּפְעֵלָה חֲזָקָה אֲשֶׁר הִיא פּוֹעֵלָת בְּה'.

וְהוּא דְּבַר הַחֲכָם (מְשַׁלֵּי ו, כג): "וְתוֹרָה אוֹר" - אוֹר מְמֵשׁ, וְלֹא חֲכָמָה לְבַד, וְלֹא שְׁמֵרָאָה אוֹר בְּדֶרֶךְ דְּמִיוֹן, אֶלָּא אוֹר מְמֵשׁ, כִּי זוֹ מְצִיאוֹתָהּ לְמַעֲלָה, וּבְהַכְנָסָה בְּנִשְׁמָה יִכְנַס אוֹר בְּה', כְּאֲשֶׁר יִכְנַס נִיצוּץ הַשֶּׁמֶשׁ בְּאֶחָד הַבְּתִימִים. וְאִף גַּם זֹאת, הִנֵּה בְּדִקְדוּק גְּדוּל נִמְשָׁלָה לְאֵשׁ וּבְהַשְׁוָאָה מְדַקְדַּקְתָּ, כִּי כְּאֲשֶׁר תִּרְאֶה הַגְּחָלִת שְׁאִינָה מְלָבָה, הַשְּׁלֵהֶבֶת הִיא בְּתוֹכָהּ כְּמוֹסָה וְסִגוּרָה, אֲשֶׁר בְּהִפִּיחַ בְּה' - אִזּוֹ תִתְּפֹשֵׁט וְתִתְּלַהֵב וְתִצֵּא מִתְּרַחֲבַת וְהוֹלְכַת, וּבִשְׁלֵהֶבֶת הִיא נִרְאִים כְּמָה מִינֵי גְּנוּזִים, מֵה שְׁלֵא נִרְאֶה בְּתַחֲלָה בְּגִחְלַת, וְהַכֹּל מִן הַגְּחָלִת יוֹצֵא; עַד כֹּאֵן לְשׁוֹנוֹ, וְאֲפֹשֶׁר לְזָכוֹת לְכָף רַק עַל יְדֵי לְמוּד בְּקוֹל'.

לְלַמּוֹד בְּמִתַּק שִׁפְתַיִם

וּרְבִנּוּ יוֹנָה בְּפִירוּשׁוֹ לְסֵפֶר מְשַׁלֵּי (טז, כא) כְּתוּב, וְזוֹ לְשׁוֹנוֹ: 'לְחַכֵּם לֵב יִקְרָא נְבוֹן. פֵּרֵשׁ לָנוּ, כִּי הַמְּחַדֵּשׁ בְּשִׁכְלוֹ דְּבָרֵי חֲכָמָה וּמִבֵּין דְּבָר מִתּוֹף דְּבָר יִקְרָא 'נְבוֹן'. "וּמִתַּק שִׁפְתַיִם יִסִּיף לְקַח". יוֹסִיף לְחַכֵּם לֵב לְקַח. וּבִבְאוּר

פְּרֻשֵׁת יִתְרוֹ

כֵּן נִקְרָא נִיב שְׁפָתַיִם (יִשְׁעֵיהֶם נוֹ), מִלְּשׁוֹן תְּנוּבוֹת שְׂדֵה, כִּי זֶה הוּא עֵקֶר חַיּוֹת שֶׁל הָאָדָם, כְּדַמְתֵּיגָמִים עַל פְּסוּק "וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה" (בְּרֵאשִׁית ב, ז) – לְרוּחַ מְמַלְלָא. וְכֵן זֶה כְּשֶׁהָאָדָם מְדַבֵּר בַּתּוֹרָה. אֲבָל אִם הַדְּבֹר בְּעִנְיַי עוֹלָם הֵזֶה, הוּא כְּמוֹ הָעֲלִין, שֶׁהֵם שׁוֹמְרִים הַפְּרִי, כִּף הַדְּבֹר בְּעִנְיַי עוֹלָם הֵזֶה, הֵם לְחִזּוּק וְלִקְיוּם הַגּוֹף בְּעִבּוּדַת הַבּוֹרָא יִתְבַּרְךָ שְׁמוֹ. וְלִכֵּן עִמֵּי הָאֲרֻצוֹת שְׂאִין בָּהֶם הַדְּבֹר בַּתּוֹרָה שְׂיִקְרָא 'פְּרִי', נִקְרָאִים 'אֵילָנֵי סָרְק' – שְׂאִין בָּהֶם רַק הָעֲלִין.

מוֹבָא בְּגַמְרָא (סְנֵהֲרִין צַט ע"ב): 'אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, כָּל אָדָם לְעֵמֶל נִבְרָא, שְׂנַאֲמַר, (אִיב ה, ז) "כִּי אָדָם לְעֵמֶל יוֹלָד", אִינִי יוֹדַע, אִם לְעֵמֶל פֶּה נִבְרָא, אִם לְעֵמֶל מְלָאכָה נִבְרָא. כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר (מְשַׁלִּי טו, כו): "כִּי אֶכֶף עָלָיו פִּיהוּ", הֵוִי אוֹמֵר, לְעֵמֶל פֶּה נִבְרָא. וְעִדִּין אִינִי יוֹדַע, אִם לְעֵמֶל תּוֹרָה, אִם לְעֵמֶל שִׂיחָה, כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר, (יְהוֹשֻׁעַ א, ח): "לֹא יְמוּשׁ סִפְרֵי הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיד", הֵוִי אוֹמֵר, לְעֵמֶל תּוֹרָה נִבְרָא. הֵרִי שְׁכָל תְּכֵלִית בְּרִיאַת הָאָדָם הִיא בְּשִׁבִיל לְעֵמֶל בַּתּוֹרָה, וְכֵן מוֹבָא גַם בְּמִכְלִיטָא (פְּרֻשְׁתָּא א): 'אִם בְּחֻקְתִּי תִלְכוּ. מְלַמֵּד שֶׁהַמְקוֹם מִתְאַוֶּה שִׁיחָיו יִשְׂרָאֵל עֲמֵלִים בַּתּוֹרָה. וְהִיּוֹצֵא, שְׂאִין דִּי בְּעֵמֶל הַמַּחְשָׁבָה, אֶלָּא בְּעֵמֶל פֶּה דִּיקָא וְכִמוֹ שְׁלַמְדוֹנוּ רַבּוֹתָנוּ ז"ל.

מַעֲלַת הַמְשָׁמֵיעַ דְּבְרֵי תּוֹרָה וְזִכּוֹתוֹ

מוֹבָא בְּגַמְרָא (עֲרוּבִין יח ע"ב): 'כָּל בֵּית שְׂנַשְׁמָעִין בּוֹ דְּבְרֵי תּוֹרָה בְּלִילָה, שׁוֹב אִינוּ נִתְרַב; וּבְיַדֵּי נִשְׁמָעִין אִין זֶה רַק קְרִיאַת דְּבְרֵי תּוֹרָה עִם הָעִינִים וְעִם הַמַּחְשָׁבָה גְּרִידָא, כִּי אִם גַּם שִׁיחָיו נִשְׁמָעִים קוֹל שֶׁל דְּבְרֵי תּוֹרָה בְּפַעַל מִמֶּשׁ, שְׂנַאֲמַר, (אִיב לה, י) "וְלֹא אָמַר אֵיחָא אֵלּוּהַ עוֹשֵׂי נִתְּן זְמֵרוֹת בְּלִילָה".

זֶה מְצִיל אוֹתוֹ גַּם מִשְׂרָפָה וְכִלְיוֹן, כְּמוֹ שְׂאֲמָרוֹ עוֹד בְּגַמְרָא (סְנֵהֲרִין צב ע"א): 'אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, כָּל בֵּית שְׂאִין דְּבְרֵי תּוֹרָה נִשְׁמָעִין בּוֹ בְּלִילָה, אִשׁ אוֹכְלָתוֹ, שְׂנַאֲמַר, (אִיב כ, כו)

אֶפְשָׁר לְקַרְא עִם הָעִינִים בְּסִפְרֵי מוֹסֵר בְּלִבְד... זֶה לֹא מְלַהֵיב, לֹא חוֹדֵר וְאִינוּ יוֹרֵד חֲדָרֵי בְּטָן.

וְכֵן לְעִנֵּין אֲמִירַת הַבְּרָכוֹת מוֹבָא בְּמִשְׁנֵה בְּרוּרָה (סִימָן קפ"ה סְעִיף קָטָן ג): 'וַיֵּשׁ שְׂפָתָיו דְּטוֹב לְעוֹלָם לְבָרַךְ בְּקוֹל רֶם, כִּי הַקּוֹל מְעוֹרֵר הַפְּנוּנָה, וּבְפִרְט אִם הוּא שְׂבַת אוֹ רֹאשׁ חֹדֶשׁ, לֹא יִשְׁכַּח עַל יְדֵי זֶה לְהַזְכִּיר מַעֲיִן הַמְּאֲרָע. כְּשֶׁאָדָם צוֹעֵק בְּרֶפֶת הַמְּזוֹן מִקִּירוֹת לְבוֹ, אוֹ בְּרֶפֶת מַעֲיִן שְׁלֵשׁ, אָז הוּא יִזְכֵּר לִזְמַר מַעֲיִן הַמְּאֲרָע.

בְּהַמְשָׁף הַגְּמָרָא שָׁם בְּעֲרוּבִין, מוֹבָא: רַבָּא אָמַר מִהֲכָא, "תְּאֹת לְבוֹ נִתְתָּה לוֹ, וְאֲרֻשַׁת שְׁפָתָיו בַּל מְנַעַת סְלָה" (תְּהֵלִים כא, ג). אִימְתִּי "תְּאֹת לְבוֹ נִתְתָּה לוֹ"? בְּשַׁעַת שְׂ"אֲרֻשַׁת שְׁפָתָיו בַּל מְנַעַת סְלָה". רַבָּא רְמִי, כְּתִיב, "תְּאֹת לְבוֹ נִתְתָּ לוֹ". וְכְתִיב, "אֲרֻשַׁת שְׁפָתָיו בַּל מְנַעַת סְלָה". זָכָה – "תְּאֹת לְבוֹ נִתְתָּ לוֹ", לֹא זָכָה – "וְאֲרֻשַׁת שְׁפָתָיו בַּל מְנַעַת סְלָה". וּפְרַשׁ רַש"י: 'סְפִירַת שְׁפָתָיו בַּל תִּמְנַע סְלָה, כְּשֶׁנִּתְתָּ בּוֹ דַּעַת לְהוֹצִיא בְּשְׁפָתָיו. כְּשֶׁאָדָם קוֹרָא בְּקוֹל רֶם, זוֹכָה שֶׁהַקּוֹל בְּרוּךְ הוּא מְמַלָּא לוֹ מְשָׁלוֹת לְבוֹ. וּמְפָרֵשׁ הַמַּהְרִי"ח אֶת הַפְּסוּק (מְשַׁלִּי יח, כ): "מִפְּרִי פִי אִישׁ תִּשְׁבַּע בְּטָנוֹ תְּבוֹאֵת שְׁפָתָיו יִשְׁבַּע" – כְּשֶׁלוֹמֵד בְּקוֹל, אֲבָל בְּלֹא הֶכִי (שָׁם כח, ט): "מִסִּיר אֲזוֹנוֹ מִשְׁמַע תּוֹרָה גַם תְּפִלְתוֹ תוֹעֵבָה".

תְּבוֹאֵת שְׁפָתָיו מִמְּשַׁכֵּת שְׁפַע

מוֹבָא בִּירוּשְׁלָמִי (בְּרֻכּוֹת דף מא ע"א): 'אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי, אִם עָשׂוּ שְׁפָתוֹתָיו שֶׁל אָדָם תְּנוּבָה, יֵהָא מְבוּשָׁר שְׂנַשְׁמָעָה תְּפִלְתוֹ. מַה טַּעַם? שְׂנַאֲמַר, (יִשְׁעֵיהֶם נוֹ, יט) "בּוֹרָא נִיב שְׁפָתַיִם שְׁלוֹם שְׁלוֹם לְרַחוּק וְלִקְרוֹב אָמַר ה' וּרְפָאתָיו".

מוֹבָא בְּסִפְרֵי הַקְּדוּשׁ 'מַעֲלוֹת הַתּוֹרָה' לְרַבִּי אֲבָרְהָם אַחֵי הַגָּר"א זי"ע: – 'יְדוּעַ שֶׁהָאָדָם נִמְשָׁל לְעֵץ, כְּמוֹ שְׂנַאֲמַר: כִּי הָאָדָם עֵץ הַשְּׂדֵה כו' (דְּבָרִים כ יט), וְהַדְּבֹר שֶׁלוֹ הוּא הַפְּרִי, וְעַל

פְּרֻשֵׁת יִתְרוֹ

וכו', ואם לא - תצטרף לבוא בגלגול שוב, כְּדֵי שְׂתַזְכֶּה לְקִיּוּמָה וְכוּ'; עֵינֵי שָׁם.

וְחֵלֶק הַדְּבֹרֵה הוּא עַל יְדֵי שְׂאָדָם לֹמֵד אֶת הַתּוֹרָה בְּקוֹל רֶם. וְכֵן בְּשׁוֹ"ת מֵהַרְש"ם (ח"ב סימן לח) פֶּתַב: 'דְּגַם בְּאוֹמֵר בְּפִיו בְּלַחֵשׁ לֹא יֵצֵא יְדֵי מִצְוֹת לַמּוֹד הַתּוֹרָה". וְנִכְדוּ הַגְּאוּן הַצְּדִיק רַבֵּי שְׁלוֹם שְׁבַדְרוֹן וְצ"ל הוֹסִיף (שם בְּהַעֲרָה עַל שׁוֹ"ת מֵהַרְש"ם חֵלֶק ח' סימן יט) 'הִרְאוּנִי בְּרִש"י בְּמַסְכַּת אָבוֹת (פֶּרֶק חֲמִישִׁי מִשְׁנֵה יד), אֲרַבַּע מִדּוֹת בְּהוֹלְכֵי לְבֵית הַמִּדְרָשׁ, הוֹלֵךְ וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה שְׂכָר הַלֵּיכָה בְּיָדוֹ, עוֹשֶׂה וְאֵינוֹ הוֹלֵךְ שְׂכָר מַעֲשֶׂה בְּיָדוֹ, וּפְרַשׁ רִש"י: "וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה", שְׂאֵינוֹ לֹמֵד כְּלוּם אֶלָּא שׁוֹמֵעַ מֵאַחֲרִים, עוֹשֶׂה וְאֵינוֹ הוֹלֵךְ, שְׁלוֹמֵד בְּבֵיתוֹ; עַד כַּאֲן לְשׁוֹנוֹ. הֵרִי בְּרוּר שֶׁהַשׁוֹמֵעַ מֵאַחֲרִים נִקְרָא "אֵינוֹ עוֹשֶׂה", וְהַטַּעַם נִרְאֶה פְּשׁוּט, כִּי מִצְוֹת "וְדַבַּרְתָּ בָּם", עַל כָּל פְּנִיּוֹת - אֵינוֹ מְקַיֵּם רַק בְּמוֹצֵי דְבַרֵּי תּוֹרָה בְּפִיו, וְכִמּוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר דְּהַרְהוּר לָאוּ כְּדְבֹר דְּמִי, אֶלָּא דְּמַסְתַּבֵּר דְּמִצְוֹת "וְהִגִּיתָ" מְקַיֵּם בְּזֶה שְׁשׁוֹמֵעַ מֵאַחֲרִים, אֶלָּא שֶׁזֶה לֹא נִקְרָא "עוֹשֶׂה", וְאֵין צָרִיךְ לְבַרֵּךְ עַל זֶה בְּרֻכּוֹת הַתּוֹרָה וְכִמּוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר, וְזוֹהֵי מְצִיָּאָה גְּדוּלָה בְּסִיעֲתָא דְּשִׁמְיָא'.

מִלֵּאכֵי מַעֲלָה וּמוֹגִידִים נוֹצְרִים מִלְּמוֹדוֹ בְּקוֹל

מוֹבָא בְּתַחֲלַת שְׁעַר רוּחַ הַקֹּדֶשׁ לְהַאֲרִיז"ל, וְזוֹ לְשׁוֹן קְדָשׁוֹ: כָּל הַעוֹשֶׂה מִצְוָה אַחַת, קָנָה לוֹ פְּרָקְלִיט אֶחָד וְכוּ' (אָבוֹת ד', יג). כִּי מִדְּבֹרֵה הָאָדָם נוֹצְרִים מִלֵּאכֵים טוֹבִים אוֹ רָעִים כְּפִי דְּבִירוֹ... כִּי כְּשֶׁהָאָדָם עוֹסֵק בַּתּוֹרָה, אוֹתָם הַקּוֹלוֹת וְהַהֲבָלִים דְּנִפְקֵי מִפְּמִיָּה נַעֲשִׂים מְרַכְּבָה אֶל נִשְׁמוֹת הַצְּדִיקִים הִרְאוּשׁוּנִים לְרֹדֵת לְמַטָּה לְלַמֵּד תּוֹרָה לְאָדָם הַהוּא (עֵינֵי שְׁעַר הַפְּסוּקִים פְּרֻשֵׁת וִירָא), וְכַנֶּזְכָּר (בְּסֵפֶר דְּמִשְׁפָּטִים דִּף ק' ע"ב) עֵינֵי הַהֲבָל וְהַדְּבֹרֵה וְהַקּוֹל וְכוּ'.

אֲמָנָם הַכֵּל הוּא כְּפִי מַעֲשֶׂה הָאָדָם. כִּי אִם אוֹתָהּ הַתּוֹרָה שִׁיעֶסֶק בָּהּ קוֹרָא אוֹתָהּ לְשִׁמָּה, יִהְיֶה הַמִּלְאָךְ הַנִּבְרָא מִשָּׁם, קְדוּשׁ הוּא מְאֹד,

"כָּל חֲשֵׁף טְמוֹן לְצַפּוֹנֵיו, תִּאֲכָלְהוּ אֵשׁ לֹא נִפְחָה, יֵרַע שְׂרִיד בְּאֶהְלוֹ", אֵין שְׂרִיד, אֶלָּא תְּלִמִיד חֶכֶם, שְׁנֵאמַר (יוֹאֵל ג', ה) "וּבְשִׂרְיָדִים אֲשֶׁר ה' קִרָּא".

וּבְאָבוֹת דְּרַבֵּי נֶתַן (כט, ג) אֵיתָא: 'רַבֵּי חֲנַנְיָא בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: הַנְּעוֹר בְּלִילָה מִתּוֹךְ דְּבַרֵּי תּוֹרָה, סִימָן יִפֶּה לוֹ. מִתּוֹךְ דְּבַרֵּי שִׂיחָה, סִימָן רַע לוֹ. רַבֵּי יַעֲקֹב בֶּן חֲנַנְיָה אוֹמֵר: הַנְּעוֹר בְּלִילָה וְאֵינוֹ פּוֹתֵחַ פִּיּו בְּדְבַרֵּי תּוֹרָה, רְאוּי לוֹ וּמוֹטָב לוֹ שֶׁנִּהְפָּכָה לוֹ שְׁלִיתוֹ שָׁל אָמוֹ עַל פְּנָיו, וְלֹא יֵצֵא לְאוּרֵי הָעוֹלָם וְלֹא רְאָה אֶת הָעוֹלָם'.

כָּל תְּכֵלִית בְּרִיאַת הָאָדָם בְּעִבּוֹר הוֹצֵאתָ קוֹלוֹ בְּלִמּוּד

כְּדֵי לְהַבִּין אֶת חֲמַרְתָּ הַעֲנִיָּן נַעֲתִיק אֶת דְּבַרֵּי הַמַּהְרָשׁ"א בְּבִאוּרוֹ לְגַמְרָא (שְׁבַת קד ע"א): פֶּה כְּפּוֹפָה פֶּה פְּשׁוּטָה כו'. עַל פִּי מַה שְׁמוֹבָא (נִדָּה ל' ע"ב): הַוֹלֵד בְּמַעֲי אָמוֹ, פִּיּו סְתוּם לֹמֵד תּוֹרָה וְצוֹפָה מִסּוֹף עוֹלָם וְעַד סוֹפוֹ, כְּשִׁיֵּצֵא לְאוּרֵי עוֹלָם מִשְׁכַּח הַתּוֹרָה. וּפִיּו פְּתוּחַ, וְהֵינּוּ דְּבַמַּעֲי אָמוֹ פִּיּו סְתוּם וְאֵינוֹ לֹמֵד תּוֹרָה - רַק בְּעִיּוֹן, אֶבֶל כְּשִׁיֵּצֵא לְאוּרֵי עוֹלָם פִּיּו פְּתוּחַ לְלַמְדָּה בְּפֶה, וְלֹא תִתְקַיֵּם בְּזוּלַת פֶּה, וְהֵינּוּ פִּיּו סְתוּם שְׁצָרִיכָה הַתּוֹרָה לְעִיּוֹן, וְצָרִיכָה גַם כֵּן לְגַרְסַּת אוֹתָהּ וְלְלַמְדָּה בְּפֶה, דֵּהֵינּוּ פֶּה פְּתוּחַ. עַד כַּאֲן.

וְלִכֵּן אִם אֵינוֹ מוֹצִיא מִכַּח אֶל הַפַּעַל כְּפִיּוֹת בְּרִיאַתוֹ, מוֹכֵן הֵיטֵב שְׁטוֹב לוֹ שֶׁנִּהְפָּכָה שְׁלִיתוֹ עַל פְּנָיו, כִּי כָּל מַה שִׁיֵּצֵא לְאוּרֵי הָעוֹלָם הוּא כְּדֵי לְגַרְסַּת וְלַלְמֵד בְּקוֹל.

פֶּתַב הָרַב בְּעַל הַתְּנִיָּא זִי"ע בְּשִׁלְחָן עֲרוּךְ שְׁלוֹ (הַלְכוֹת תְּלִמּוֹד תּוֹרָה פֶּרֶק א' סְעִיף ד), אֶמְרוּ חֲכָמֵי הָאָמֶת (סְפֵר הַגְּלִגּוּלִים פ"ד: שְׁעַר הַגְּלִגּוּלִים הַקְּדָמָה יא; טו. הַקְּדָמָה שְׁעַר הַמִּצְוֹת, עֵץ חַיִּים שְׁעַר מִט פֶּרֶק ה) שְׁכָל נִפְשׁ מִיִּשְׂרָאֵל צָרִיכָה לְבּוֹא בְּגִלְגּוּלִים רַבִּים, עַד שֶׁתִּקְיֵם כָּל הַתְּרִי"ג מִצְוֹת בְּמַעֲשֶׂה דְּבֹרֵה וּמִחֲשָׁבָה, וְדְבֹרֵה וּמִחֲשָׁבָה, הוּא לַמּוֹד הַלְכוּתִיהֶן

פְּרֻשֵׁת יִתְרוֹ

לו, שְׁכַשְׁאָדָם קוֹרָא בְּקוּל - הוּא מְאָרִיף יָמִים כִּי חַיִּים הֵם לְמוֹצֵיאֵיהֶם] - וְזֶה מוֹסִיף חַיִּים, כִּי תְּכַלִּית הַיְצִיאָה שְׁלוֹ לְאוֹר הָעוֹלָם, הִיא כְּדֵי שִׁיגְרָס.

וּבְגִמְרָא (עֲרוּבִין נד ע"א) מוּבָא שֵׁם: 'תָּנָא, תְּלִמִיד אֶחָד הָיָה לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר שֶׁהָיָה שׁוֹנֵה בְּלַחֲשׁ לְאַחַר שְׁלֹשׁ שָׁנִים שָׁכַח תְּלִמּוּדוֹ. תָּנָא, תְּלִמִיד אֶחָד הָיָה לוֹ לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, שֶׁנִּתְחַיַּב בְּשֵׁרְפָה לְמַקּוֹם. אָמְרוּ הַנִּיחוּ לוֹ - אָדָם גְּדוֹל שֵׁמֶשׁ. וּבְאֵר הַמֶּהֱרֵשׁ"א שֶׁכִּינּוּן שְׁלֹמֹד בְּלַחֲשֵׁה הַתְּחִיב בְּשֵׁרְפָה. וְכִינּוּן שְׁלֹא הָיָה דְּבַק בְּדַבְרֵי תוֹרָה הַנִּקְרָאִים אֵשׁ - הֲלֹא כָּל דְּבָרֵי כָּאֵשׁ, נִתְחַיַּב בְּאֵשׁ הַשׁוֹרְפָתָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (בַּפְּעֻנִית י' ע"ב) שְׁנֵי תְּלִמִידֵי חֲכָמִים הִמְהַלְכִין בְּדֶרֶךְ, וְאִין בִּינֵיהֶן דְּבָרֵי תוֹרָה - רְאוּיִים לְהַשְׁרִיף בְּאֵשׁ.

לְפַעֲמִים חוֹשֵׁב אָדָם, שֶׁאִם אֶקְרָא בְּעֵינַיִם - אֶסְפִּיק יוֹתֵר, וּכְשֶׁאֶקְרָא בְּקוּל - זֶה יַעֲכֹב אוֹתִי. וּכְרוּר שְׁאִין מִמֶּשׁ בְּטַעֲנָה זוֹ. רְאֵשִׁית, מִשׁוּם שֶׁכָּאֵמְרוּ, כְּשִׁילְמֵד בְּקוּל יוֹסִיפוּ לוֹ שְׁנוֹת חַיִּים, וְאֵת הַזְּמַן שֶׁנִּחְפְּזוּ לְהַרְוִיחַ בְּזֶה שִׁיקְרָא בְּעֵינָיו בְּמַרוּצָה - אֵת זֶה יְרוּיחַ כְּאֲשֶׁר יֵאָרִיף יָמִים תַּחַת הַזְּמַן שֶׁ'הַפְּסִיד' בְּשִׁקִּידַת הַקְּרִיאָה בְּקוּל לְהַבִּית אֵשׁ. וְשֵׁנִית, אִין לָנוּ אֵלָּא אֵת דְּבָרֵי רְבוּחֵינוּ, כְּמוֹ שֶׁהוֹרוּנוּ לְלַמֵּד, וְכִּי אָנוּ חֲזִיבִים לְלַמֵּד וְלֹא לַעֲשׂוֹת חֻשְׁבוֹנוֹת שֶׁל הַצְּלָחָה מַעֲצָמוֹ. וּבְמִיחָד לְאוֹר דְּבָרֵי הַגְּאוֹן הַחִיד"א הַמְרַמֵּז בְּתַבְּהָ לַעֲמ"ל, שֶׁהוּא רְאֵשִׁי תְּבוֹת לְלַמֵּד עַל מִנְּת לְלַמֵּד. וּמִמִּילָא מוּבָן כִּי 'לְלַמֵּד' זֶה רַק בְּהוֹצָאָה בְּפֶה, וְלֹא שִׁיף אַחֲרָת.

וּמִסְפָּרִים עַל הַגְּאוֹן רַבִּי יַחֲזַקְאֵל אַבְרָמְסְקִי וְצ"ל, כְּשֶׁהָיָה מְכִינְ אֵת הַשְּׁעוּר, שֶׁעֲלִיו הָיָה לְמַסַּר לְרַבִּים - הָיָה מוֹצִיא בְּפֶה, וְהָיָה מְקַשֶּׁה וּמְתַרְץ לַעֲצָמוֹ - הַכֹּל בְּקוּל מְסֻדָּר.

מוּבָא בְּזֵהר הַקְּדוּשׁ (ח"ג לט ע"א): 'רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יִצְחָק הָיוּ אוֹזְלֵי בְּאַרְחָא, מִבֵּי מְרוּנְיָא לְצַפּוֹרִי, וְהָיָה רַבִּינָא חַד שְׁכִיחַ בְּגוּוֹן

וְעֲלִיוֹן מְאֹד, וְנִאֲמָן בְּכָל דְּבָרֵי בְּאֵמַת גְּמוּר. וְכֵן אִם קוֹרָא אוֹתָהּ בְּלֵי שְׁבוּשִׁים וְטַעֲוִיּוֹת, יְהִיָּה הַמְּלֶאֶךְ הַהוּא בְּלֵי טַעוֹת, וְיִהְיֶה נִאֲמָן בְּכָל דְּבָרָיו. וְכֵן הַמְּצוּהָ שֶׁעוֹשֶׂה הָאָדָם, אִם הִיא כְּתֻבָּה נֶעֱשֶׂה מִמֶּנָּה מְלֶאֶךְ קְדוֹשׁ מְאֹד, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ ז"ל (אָבוֹת ד, יא) כָּל הָעוֹשֶׂה מְצוּהָ אַחַת, קָנָה לוֹ פְּרָקְלִיט אֶחָד וְכוּ'. וְכַפִּי מַה שֶׁחָסַר מֵאוֹתָהּ מְצוּהָ, כֵּן יִחָסַר אוֹר הַמְּלֶאֶךְ הַהוּא, וְאֲמָנָם וְדָאֵי הוּא, שֶׁגְּדוֹל כַּחַת הַמְּלֶאֶךְ הַנֶּעֱשֶׂה מֵעֶסֶק הַתּוֹרָה, מִכַּחַת הַמְּלֶאֶךְ הַנֶּעֱשֶׂה עַל יְדֵי אוֹתָהּ הַמְּצוּהָ וְכוּ'... וְזֶה עֲנִין הַמְּלֶאֶכִים הַמְּתַגְּלִים אֶל בְּנֵי הָאָדָם וּמוֹדִיעִים אוֹתָם עֲתִידוֹת וְסוּדוֹת וְנִקְרָאִים בְּסִפְרֵים - 'מְגִידִים'. כִּי אֵלּוּ הֵם נִבְרָאִים מֵעֶסֶק הָאָדָם בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת. וְיֵשׁ אֲנָשִׁים שֶׁאִין הַמְּגִידִים הַנִּזְכָּרִים מְתַגְּלִים לָהֶם כָּלֵל, וְיֵשׁ מִי שֶׁמְתַגְּלִים לָהֶם. וְהַכֹּל הוּא כְּפִי בְּחִינַת נְשִׁמוֹתֵיהֶם אוֹ כְּפִי מַעֲשֵׂיהֶם. עַד כָּאֵן לְשׁוֹן רַבִּי חַיִּים וַיִּטַּל זִי"ע.

יְדוּעַ כִּי לְרַבְּנוּ הַגָּר"א זִי"ע, בָּאוּ מְגִידִים מִן הַשָּׁמַיִם, לְפִי שֶׁהָיָה לוֹמֵד בְּלִבָּת אֵשׁ שֶׁלְּהַבִּית קְדָשׁ, וְהָיוּ מְשַׁפְּימִים לְפַתְחוֹ וְרָצוּ לְלַמְּדוֹ סוּדוֹת הַתּוֹרָה, אֵךְ הוּא מֵאֵן בָּהֶם כִּי רָצָה לַעֲמֵל בְּעַצְמוֹ, וְאָמַר: "אִינִי חֹפֵץ אֵלָּא מִפּוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, מִמֶּה שִׁיִּתֵּן בְּמַחֲוֵי וְכִלְיוֹתַי יוֹעֲצוֹת אוֹתִי דְּבָרֵי תוֹרָה". וּמַעֲצָם הָעֲנִין רוֹאִים לְמַה יְכוּל אָדָם לְהַגִּיעַ מִכַּחַת לְמוּדוֹ בְּקוּל, בְּקִדְשָׁהּ וּבְטַהֲרָהּ.

לְמוֹצֵיאֵיהֶם בְּפֶה - חַיִּים אֲרָכִים

וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ (עֲרוּבִין נד ע"א): 'אָמַר לוֹ שְׁמוּאֵל לְרַב יְהוּדָה, שִׁינְנָא, פְּתַח פּוּמְךָ קְרִי, פְּתַח פּוּמְךָ תְּנִי, כִּי הִיכִי דְּתוֹרִיף חַיִּין וְתַתְּקִיִּים בְּיָדְךָ, שְׁנַאֲמַר (מְשַׁלִּי ד, כב): "כִּי חַיִּים הֵם לְמוֹצֵיאֵיהֶם, וְלִכְלֵל בְּשֵׁרוֹ מְרַפָּא". אֵל תְּקָרִי "לְמוֹצֵיאֵיהֶם", אֵלָּא "לְמוֹצֵיאֵיהֶם" - בְּפֶה. וְשְׁמוּאֵל קָרָא לְרַב יְהוּדָה 'שְׁנוּן' (וּבְדֶרֶךְ כָּלֵל שְׁנוּן מִכֵּן הֵיטֵב אֵת הַנְּלֻמֵּד), וְאֵךְ עַל פִּי כֵּן, אָמַר לוֹ הָיָה סִבְלָן לְחֹזֵר עַל הַדְּבָרִים תוֹף כְּדֵי הוֹצֵאתָם בְּפֶה. וְהוּא מוּבָן, מִטַּעַם שֶׁהִסְבִּיר

פְּרֻשֵׁת יִתְרוֹ

דְּבָרֵי הַפּוֹסְקִים וְהַקְדָּמוֹנִים בְּמַעֲלַת הַלְמוּד בְּקוֹל רֹם

בְּשִׁלְחַן עָרוֹף, הֵרַב בְּעַל הַתְּנִיָּא זי"ע, כּוֹתֵב (הַלְכוֹת תַּלְמוּד תוֹרָה פָּרָק ב' הַלְכָה יב): 'וְכָל אָדָם צָרִיף לְזַהֵר לְהוֹצִיא בְּשִׁפְתָיו וּלְהַשְׁמִיעַ לְאָזְנָיו כָּל מָה שְׁלוֹמֵד, בֵּין בְּמִקְרָא מִשְׁנָה וּתַלְמוּד, אֲלֵא אִם כֵּן בְּשַׁעַת עֵינָן לְהִבִּין דְּבַר מִתּוֹף דְּבַר, וְכָל מָה שְׁלוֹמֵד בְּהִרְהוּר לְבַד וְאִפְשָׁר לוֹ לְהוֹצִיא בְּשִׁפְתָיו, וְאִינוּ מוֹצִיא - אִינוּ יוֹצֵא בְּלְמוּד זֶה יְדֵי חוֹבַת מִצְוֹת (דְּבָרִים ה, א): "וּלְמַדְתֶּם אֹתָם", וְכִמוּ שִׁפְתוֹב (יְהוֹשֻׁעַ א, ח): "לֹא יִמוּשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ וְהִגִּיתָ בוֹ" וְגו'. וְכִמוּ בְּכָל הַמִּצְוֹת הַתְּלוּיֹת בְּדַבּוּר, שְׂאִינוּ יוֹצֵא בְּהֵן יְדֵי חוֹבַתוֹ בְּהִרְהוּר, אֲלֵא אִם כֵּן שׁוֹמֵעַ מִפִּי הַמְדַבֵּר, שֶׁהַשׁוֹמֵעַ פְּעוֹנָה בְּפִיו. אִף אִם מוֹצִיא בְּשִׁפְתָיו, אִף עַל פִּי שְׂאִינוּ מִבִּין אֶפְלוּ פְרוּשׁ הַמְלוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא עִם הָאֶרֶץ - הֵרִי זֶה מְקַיֵּם מִצְוֹת "וּלְמַדְתֶּם", וּלְפִיכֶף כָּל עִם הָאֶרֶץ מְכַרֵּף בְּרַפְתַּת הַתּוֹרָה בְּשַׁחַר לְפָנֵי הַפּוֹסְקִים, וְכֵן כְּשֶׁעוֹלָה לְסִפְרַת תּוֹרָה עַד כָּאֵן לְשׁוֹנוֹ. וְאִף שֶׁיֵּשׁ שֶׁהִקְלוּ כְּשֶׁהוּא אָנוּס בְּמִקְרָאִים מְסִימִים, אֲבָל בְּאֶפְן כְּלָלִי, לְכַתְחֵלָה כֶּף צָרִיף לְנַהֵג.

וּבְחֻדוֹשֵׁי פְּנֵי יְהוֹשֻׁעַ (בְּרֻכּוֹת טו ע"ב) כְּתוּב: 'נִרְאָה דְלִמְסַקְנָא נְמִי בְּדַבְרֵי תוֹרָה צָרִיף לְהַשְׁמִיעַ לְאָזְנוֹ אֶפְלוּ בְּדִיעְבַד. תַּדַּע שְׁכֵן הוּא כְּדַמְשָׁמַע בְּגִמְרָא (עֲרוּבִין נג ע"ב) בְּעַבְדָּא דְּבְרוּרָה דְּבִיתָהּוּ דְּרַבִּי מְאִיר, וּמִשְׁמַע דְּאֶפְלוּ בְּלַחַשׁ אֶסוּר לְלַמֵּד, אֲלֵא בְּכָל רַמ"ח אֵיבָרָיו. וְאִתִּיא לָהּ מִקְרָא, וּמִיִּתִּי נְמִי בְּמַעֲשֵׂה דְתַלְמִידוֹ שֶׁל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר שֶׁהִיָּה שׁוֹנָה בְּלַחַשׁ וְשַׁכַּח תַּלְמוּדוֹ, אִם כֵּן, כָּל שְׁכֵן בְּלֹא הַשְׁמִיעַ לְאָזְנוֹ דְּלֹא יֵצֵא, וּמָה שֶׁהִבִּיא רַש"י הַקְדוּשׁ דְּפָרָק הַרוֹאָה, הִינּוּ מִשׁוּם דְּלִכְאוּרָה פִּשְׁטָא דְקִרְאָה דְ"הַסְכַּת וְשִׁמְע" לֹא אִירִי בְּדַבְרֵי תוֹרָה, אֲלֵא בְּעַשִׂית מִצְוֹת מְשֻׁשׁ, כְּדַכְתִּיב סִפְא דְקִרְאָה "וְעַשִׂית אֶת מִצְוֹתָיו וְאֶת חֻקָּיו", לְכֶף מִיִּתִּי מִסּוּגִיָּא דְפָרָק הַרוֹאָה דְעַל כְּרַחֵף בְּדַבְרֵי תוֹרָה כְּתִיב, מְדַכְתִּיב "הַסְכַּת" וְהִינּוּ 'כְּתוּבוֹ עֲצָמִיכֶם לְדַבְרֵי תוֹרָה'.

כְּחִמְרָא בְּקִינְטָא דְדוּבְשָׂא. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: "גִּימָא מְלָה דְאוּרִייתָא וְגוֹזִיל" ... אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: "בְּרִי! אִימָא מִלְךָ, דְשִׁפִּיר קָא אִמְרַת". אָמַר: אָנָּא שְׁמַעְנָא, דְמָאֵן דְאִשְׁתַּדַּל בְּאוּרִייתָא, וְדַבִּיק בָּהּ, וְהִיא מְלָה דְאוּרִייתָא אִשְׁתַּמַּע בְּפּוּמִיָּה, וְלֹא לְחִישׁ לָהּ בְּלַחִישׁוֹ, אֲלֵא אָרִים קְלִיָּה בָּהּ. דְאוּרִייתָא הִכִּי בְעֵיָא לְאַרְמָא קְלָא, דְכְתִיב, (מְשִׁלִּי א, כא): "בְּרֹאשׁ הַמִּיּוֹת תִּקְרָא", לְאַרְמָא רְנָה דְאוּרִייתָא, וְלֹא בְּלַחִישׁוֹ. "כִּיִּין הַטוֹב" (שִׁיר הַשִּׁירִים ג, י), כְּחִמְר טָב דְלֹא שְׁתִּיק. וְהוּא עֲתִיד לְאַרְמָא קְלָא, כִּד יְפוּק מִהֵאִי עֲלֵמָא. "הוֹלֵף לְדוּדֵי לְמִשְׁרִים", דְלֹא יִסְטִי לְיִמִּינָא וְלְשִׁמְאַלָּא, לֹא יִשְׁתַּכַּח דִּימְחִי בִידוּי. "דוּבֵב שְׁפִתֵי יִשְׁנִים", אֶפְלוּ בְּהִהוּא עֲלֵמָא שְׁפּוֹתִיָּה מְרַחֵשׁן אוּרִייתָא'.

[רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יִצְחָק הָיוּ הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ, מִבֵּית מְרוֹנְיָא לְצַפּוּרִי, וְהָיָה יֶלֶד אֶחָד נִמְצָא אִתָּם, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה נֹאמַר דְּבַר תּוֹרָה וְגַלְף.... (כְּשֶׁהִלֵּד הִתְעַרַב בְּשִׁיחָה) אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה, בְּנִי! אָמַר דְּבָרִיף - שְׂאִתָּה אוֹמֵר טוֹב. אָמַר, אֲנִי שְׁמַעְתִּי שְׁמִי שְׁעוֹסֵק בְּתוֹרָה וְדְבוּק בָּהּ, וְדַבֵּר הַתּוֹרָה הַזֶּה נִשְׁמַע בְּפִיו, וְלֹא לוֹחַשׁ אוֹתוֹ בְּלַחַשׁ, אֲלֵא מֵרִים אֶת קוֹלוֹ בוֹ, שֶׁהַתּוֹרָה - כֶּף צָרִיף לְהֵרִים אֶת הַקּוֹל, שִׁכְתוֹב "בְּרֹאשׁ הַמִּיּוֹת תִּקְרָא", לְהֵרִים רְנָה שֶׁל תּוֹרָה, וְלֹא בְּלַחַשׁ, כִּיִּין הַטוֹב שְׁלֹא שׁוֹתֵק, וְהוּא עֲתִיד לְהֵרִים אֶת הַקּוֹל, כְּאִשְׁרֵי יֵצֵא מִהַעוֹלָם הַזֶּה, "הוֹלֵף לְדוּדֵי לְמִשְׁרִים", שְׁלֹא יְזוּז לְיִמִּין וְלְשִׁמְאַל, לֹא יִמְצָא מִי שִׁימְחָה בְּיָדוֹ, "דוּבֵב שְׁפִתֵי יִשְׁנִים", אֶפְלוּ בְּעוֹלָם הַהוּא שְׁפִתָיו רוֹחֶשׁוֹת תּוֹרָה].

וּבְגִמְרָא (סְפָה כח ע"א) מוּבָא: 'אָמְרוּ עָלָיו עַל רַבִּין יוֹחָנָן בֶּן זַבְדַּי, מִימֵיו לֹא מִצְאוּ אָדָם יוֹשֵׁב וְדוּמָם, אֲלֵא יוֹשֵׁב וְשׁוֹנָה'. וְרַש"י כּוֹתֵב שֶׁם (בְּד"ה בְּלֹא תוֹרָה) - בְּלֹא גְרָסָא, שֶׁהִיָּה הוֹלֵף וְשׁוֹנָה תְּמִיד. הִינּוּ אִף שֶׁהִיָּה יְכוֹל לְהִיּוֹת שְׁקוּעַ בְּעַמְלַת הַעֵיּוֹנִי, לֹא פָּסַק פְּמָה מִלְלַמֵּד. וְכִרִּיטְב"א כְּתוּב, שֶׁהִיָּה גוֹרֵס גַּם אֶת מָה שֶׁהִיָּה מְעִיֵּן.

פְּרִשְׁת יִתְרוֹ

אותה, כי גדול תלמוד תורה שמביא לידי מעשה. וזהו כאשר התורה עמו, וכבר אמרנו למעלה, שלא נחשב שהתורה עמו רק כאשר היא עמו בדבור. וכאשר התורה היא עמו, אז קרוב גם המעשה. ודבר זה אנו רואים בעינינו, שמיום שבטל דבר זה, לא נמצאו בעלי מעשה. והכל הוא הסבה הזאת; עד כאן לשון קדשו.

הינו, יש מעלה נוספת בלמוד בקול רם, פי כשאדם לומד תורה בקול, הוא בא לידי עשייה, כי הדברים מסדרים ומקיימים בידו, וכשפא לידו מעשה נזכר בדבר תלמוד, מה שאין פן בקריאה בהעברה - הענין פורח ממנו ואינו זוכר כדי לקיים.

בקול רעש גדול אדיר וחזק משמיעים קול...

כבר הזכרנו בסייעתא דשמיא, אודות למוד המוסר (ראה שיחת חזוק לשבת פרשת תולדות), שהצדיקים היו מוציאים את הדברים בקול רעש גדול מפיהם, כמו ה' חפץ חיים זי"ע שהיה לומד בקול, וכן בגמרא מרגל הלשון (ברכות ז' ע"א): 'מרגלא בפמיה דרבנן וכו', פי כאשר מוציאים את הדברים מהפה, זה חודר ונכנס ללב פנימה.

מוכא בגמרא (ערכין טו ע"ב): אמר רב חמא בר חנינא, מאי תקנתם של מספרי לשון הרע? אם תלמיד חכם הוא - יעסוק בתורה. שנאמר, (משלי טו, ד) "מרפא לשון עץ חיים", ואין לשון אלא לשון הרע, שנאמר (ירמיה ט, ז): "חץ שחוט לשונם", ואין עץ חיים, אלא תורה, שנאמר (משלי ג, יח): "עץ חיים היא למחזיקים בה". והוא על דרך מה שדרשו במדרש (ויקרא רבה כא, ה) על הפסוק (משלי כד, ו): "כי בתחבולות תעשה לך מלחמה", רבי נתן ורבי אחא בשם רבי סימון אמר: 'אם עשית חבילות של עברות עשה כנגדן חבילות של מצות'. וכמו שכתב רבנו יונה בשערי תשובה (שער א' אות לה): 'להיטיב פעליו בדבר אשר ודה עליו... אם חטא בלשון הרע, יעסוק בתורה. ובכל האברים אשר חטא, ישתדל

גם הראב"ד בסגיה (ברכות יג ע"א), סובר שאין האדם יוצא ידי חובה של 'הגית בו', אלא בלשון הקדש, וכשהוא מוציא בפיו. ולכן צריך מאד להזהר בזה.

כתב החיי האדם (נשמת אדם כלל ט' הלכה ד): הקשה הגר"א, כיון דהיא ברכת המצוה, ובכלל המצוה גם פן הרהור, כמו שכתוב (יהושע א, ח): "והגית בו יומם" כו', מלשון 'הגיון לבי'. ונראה לי, דכיון דברכת התורה נפקא לן מקרא ד"כי שם ה' אקרא", וקריאה הינו דבור, ולכן גם החכמים לא תקנו ברכה על ההרהור לפי שאינו נפר, ונסח הברכה יוכיח, שמברכין לעסק בדברי תורה או על דברי תורה. וגם אפשר מה שכתוב "והגית" כו', הינו בשעה שאינו יכול לדבר, וכמו שכתוב (תהלים ט, טו): "יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי", ודרשו חז"ל: אם אי אפשר להוציא בפה, אזי "והגיון לבי".

והכי נמי נראה לי מה שכתוב (יהושע א, ח): "לא ימוש ספר התורה הזה מפיה וְהִגִּיתָ" וכו', הינו כשיכול, אזי "לא ימוש מפיה". ובשעת מלחמה שאי אפשר בדבור, על כל פנים "והגית". ובאמת עקר מצות למוד - היא בפה, כמו שכתוב (דברים ו, ז): "ושננתם" - שיהיו שנונין בפיה' (עין בספר החינוך מצוה תיט).

ועוד נראה לי, דדוקא במקום דכתיב 'הגיון לבי' הוא במחשבה, אבל "הגיון", ולא כתיב לב, פרוש דבור, כדכתיב במשלי (ח, ז): "כי אמת יהגה חפיי", ואין מחשבה נופל על החיף. עד כאן לשונו.

וגם הגר"א שסובר שיש מצוה גם בהרהור, אינו בא לומר שהיא צורת הלמוד לכתחלה, אלא סובר שמקיים מצות תלמוד תורה 'אף בשעה שלומד בהרהור, אבל ודאי שלכתחלה, גם לדעתו צריך ללמד בקול רם כראוי.

כתב המהר"ל הקדוש מפראג זי"ע (נתיבות עולם, נתיב התורה פרק ד): 'כאשר האדם התורה היא בפיו ונגיל בה, קרובה התורה לעשות

פְּרֻשֵׁת יִתְרוֹ

ביתו של הגאון החזון איש זי"ע, ושמע קולות חזקים בוקעים מן הבית. אמר לנפשו, אסורה לשם ואראה מה ארע... והנה הוא רואה את החזון איש הוגה בתורה - 'בעל פה' [לפי שהחזון איש לא השתמש בתאורה אלקטרונית בשבת, פידוע] וגוילי פניו הקדושים, מאדימים ומחוררים חליפות, מרב התאמצות בעמל התורה, ורידי ראשו בולטים החוצה. וכלו אומר הוד נורא בעת לומדו בתורה. וספר, שמרב בהלה נשא את רגליו משם, ולאחר מכן הצטער, למה לא שקה מעט להזין את עיניו מהדרו של החזון איש זי"ע בעת עוסקו בתורה במסירות נפש. ואמר, מי שחושב שלומד תורה במסירות עד כלות הנפש, הנה החזון איש מכחישו... שהיה מסגל ללמד עד שהורידים בלטו החוצה בכח עז ותעצומות.

מספר הגאון רבי יהודה שפירא, שפעם התקרב לעבר ביתו של הגאון החזון איש זי"ע לפנות בקר, פתאם שומע קולות משנים בוקעים ממנו, התקרב לביתו של החזון איש נחרד כלו, והנה מזהה הוא את קולו של החזון איש, התקרב יותר... והוא רואה דרך החלון, את החזון איש מסתובב כשפניו פני להבים, וצועק שורה אחת ממסכת בבא בתרא (דף כ' ע"א): 'תנא, אם היתה רפת קודמת לאוצר מתר'. ואחרי שצעק את המשפט הזה שוב ושוב, בקול מתאמץ לאין שעור, צנח על הכסא לנוח עשר דקות מתנשף בכלות הכחות, להרגע מעט - כך היו לומדים בכל עז ותעצומות.

כמו כן עלינו לדעת, כי הלומד בקול, זוכה להתמדה, פי פעמים, מחמת לאותו ועיפותו, אינו מסגל כלל ללמד, אבל על ידי רגילותו ללמד בקול, זה מעוררו להתנער מעצלות עיפותו ולעסוק עוד ועוד בתורה מתוך התמדה ושקידה עצומה.

כשאדם חושב באיזה דבר - יש לו דמיונות רבים ומחשבתו משוטטת מענין לענין, וכדי שהמחשבה תתרכז בדבר אחד, צריך ללמד

לקיים בהם המצות. ולכן, בין שהקלוקל של חטא לשון הרע היה בקול' ולא בלחש, כמו כן התקון של למוד תורה עליו להתבצע באותו אופן - בקול' ולא בלחש.

על ידי עריכת שפתיים זוכים לעוד קנינים נוספים

על ידי למוד בקול זוכה גם לשמחה, כמו שהובא לעיל, שצינו בגמרא את הפסוק 'שמחה לאיש - במענה פיו, וכיון שהזמן גרמא, תכף כשיוצאים מימי השוככים ובאים אל 'משנכנס אדר מרבין בשמחה', צריך לקבל על עצמו להתעורר בזה מעתה ביתר שאת וביתר עז.

וכאשר מקים את קנין התורה של 'עריכת שפתיים', בו בזמן זוכה גם אל הקנין הנוסף שהוא 'בשמיעת האזן', כי הלא אזניו שומעות את מה שפיו מדבר, וזוכה לקנין זה גם כן. ועל שמיעת האזן נאמר במדרש (דברים רבא י, א): 'שמעו ותחי נפשכם', אמר הקדוש ברוך הוא, אם הטיח אונך לתורה, כשתבוא לפתח בדברי תורה, הכל משתתקים לפניך ושומעים דבריך. כשם שהטיח אונך לשמע דברי תורה ומהיכן את למד? ממשה רבנו, שעל ידי שהטה אָזְנוֹ לתורה, בשעה שבא לפתח בדברי תורה - נשתתקו העליונים ותחתונים, והאזינו דבריו.

ובגמרא (סנהדרין ק' ע"ב) מובא: מאי 'ועלהו לתרופה?' (יחזקאל מז יב) רבי שמואל בר נחמני אמר, לתאר פנים של בעלי הפה. וכתב מהרש"א: 'רצונו לומר בעלי הפה' - שהיו הוגים התורה בפה, כדאמרין לעיל, שהאדם לעמל פה נברא, ולפי שהם משחירין פניהם על התורה בעולם הזה, יהיה להם תאר פנים לעולם הבא.

הנהגות ועבודות מגדולי ישראל בענין למוד התורה בקול

מספר הגאון רבי ישראל מאיר זכריש שליט"א, שפעם עבר בליל שבת קדש ליד

פְּרִשְׁת יִתְרוֹ

פִּיךָ! וּבִסְפָר 'אַרְחוֹת צְדִיקִים' (שַׁעַר טו) כּוֹתֵב עַל מִדְרָשׁ זֶה: 'וּמִי שֶׁמִּתְעַצֵּל בְּזֶה שְׁלֹא יוֹצִיא דְבָרִים מִפִּיו, אֵין לָךְ עֲצָלוֹת גְּדוֹל מִזֶּה! שֶׁיִּכּוֹל לְלַמֵּד בְּקוֹל וְאֵינוֹ לוֹמֵד.

מוֹבָא בִּסְפָר 'חֻכְמָה וּמוֹסָר' לְהַגְאוֹן רַבִּי בֶּן צִיּוֹן אָבָא שְׂאוּל וְצ"ל, שְׂאָדָם יְכוֹל לְהִיּוֹת מְזִכָּה הַרְבִּים בְּשִׁעָה שֶׁהוּא לוֹמֵד בְּקוֹל. כְּשֶׁנִּמְצָא בְּבֵית הוּא מְלַהֵיב אֶת אֲנָשֵׁי בֵּיתוֹ, הַקּוֹלוֹת הַכִּי עֲרֵבִים, הֵם הַקּוֹלוֹת שֶׁל לַמּוֹד הַתּוֹרָה, וְכֵן כִּשֶׁהוּא בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ וּבֵית הַכְּנֶסֶת, וְהַקּוֹל הַקְּדוֹשׁ הַזֶּה נִבְלָע בְּסוֹבְכִים אוֹתוֹ וְגַם הֵם מִתְחַזְּקִים בַּלְמוּד הַזֶּה. וְצָרִיךְ לְנַעֲנֵעַ גּוֹפּוֹ וְלְלַמֵּד בְּקוֹל רָם, זֶה מְבִיא חֶשֶׁק לְהַגִּיעַ לְהַתְלַהֲבוֹת שֶׁל מִצְוָה. וּמִי שֶׁמְזַגּוֹ נוֹטֵה לְעֲצָלוֹת - יִלְמַד בְּקוֹל רָם, וְיִבּוֹא לוֹ הַחֶשֶׁק - וְזוֹ סִגְלָה אֲמִתִּית, וְאֶחָד שֶׁמְזַכֵּה אֶת עֲצָמוֹ יִזְכֶּה גַם אֶת אֲחֵרִים, וְנוֹתֵן לָהֶם חֶשֶׁק וְשִׂמְחָה לְלַמּוֹד הַתּוֹרָה, וּמִי שֶׁלוֹמְדִים לֹא בְּאִפְסָן כְּזֶה, אֲזִי גַם הַמְּלַאכִים שֶׁנִּבְרָאִים מִלְמוּדָם אֵינָם בְּדַרְגוֹת גְּבוּהוֹת, (כְּמוֹ שֶׁהַזְכָּרְנוּ מִקֵּדָם בְּדַבְרֵי מוֹרְנוּ הַרַב רַבִּי חַיִּים וִישָׁאל) וְלִפְעָמִים הֵם נִבְרָאִים פְּגוּמִים, וְכָל אָדָם שֶׁמִּתְאַחֵד עִם הַתּוֹרָה, בּוֹרָא מְלַאכִים טוֹבִים. אָבָל כִּכָּל שֶׁעֲמֵל וְיִגַּע יוֹתֵר בְּפִנְיָמִיוֹת הַתּוֹרָה, זוֹכֶה לְמְלַאכִים יוֹתֵר גְּבוּהִים. וְכִכָּל שֶׁמְעִיֵּן וּמְעַמִּיק יוֹתֵר, גַּם לְמְלַאךְ יֵשׁ כַּח וְהוּא יוֹתֵר מְאִיר וּמְבַהֵיק. אֲשֶׁרִי הַלוֹמֵד תּוֹרָה בְּהַתְלַהֲבוֹת - אֵין קֵץ לְשִׁכְרוֹ!

בִּסְפָר 'תּוֹלְדוֹת אָדָם' (פָּרָק ט) מְסַפֵּר עַל רַבִּי זְלַמֵּן מוֹוֵאלוֹזִיִּין זי"ע, שֶׁכָּל דְּבָר שֶׁלְמַד - חָזַר עָלָיו מֵאוֹת פְּעָמִים, וְהַכֵּל בְּשִׂמְחַת לִכְבֹּב וּבְחֶשֶׁק גְּפֵלָא, בְּאַהֲבָה עִזָּה יִתְרָה, עַד שֶׁכָּל בַּעַל לְשׁוֹן יִלְאֶה לְסַפֵּר אוֹתָהּ, וְהִיא מְעוֹרֵר אַהֲבַת הַשֵּׁם וְחִפְזָן חֻכְמָה בְּנִפְשׁ הַשּׁוֹמֵעַ אֶת קוֹלוֹ הַצִּלוּל נְעִים וְעָרֵב.

מְסַפְּרִים עַל רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה הַגְּאוֹן רַבִּי שְׂמוּאֵל רוֹזוֹבְסְקִי וְצ"ל, כִּשֶׁהִיָּה לּוֹמֵד בְּיְשִׁיבָה, הָיָה לוֹמֵד בְּקוֹל רָם, וְנִשְׁמַע קוֹל לְמוֹדוֹ כִּשִׁירָה נְהַדְרָת. וְהִיא אוֹמֵר, תִּנּוּ לִי רַק לְשִׁבְתָּ כְּפִי... לִילוֹת שְׁלָמִים! וְלִשְׁבַת לְלַמֵּד דָּף אַחַר דָּף

בְּקוֹל רָם, וְכִמוֹבָא בְּפִרוּשׁ תַּפְאַרְת יִשְׂרָאֵל לְאַבוֹת (א, טו) בְּחֻלְק 'בַּעֲזוֹ', כְּתִב בֵּין חֲמִשָּׁת הַכְּלָלִים לְהַצְלַחַת הַלְמוּד וְלְזַכְרוֹן: 'שְׁלֹא יִלְמַד דְּרָךְ עֲרָאִי בְּמַחְשְׁבוֹת, לְחֶשֶׁב דְּבָרִים אַחֲרֵים בְּשִׁעָה שְׁלוֹמֵד, וְאֵין לָךְ דְּבָר שֶׁמְרַטֵט וּמְבַלֵּה הַהִשְׁגָּה, וְהַשְׁכָּל וְהַזְכָּרוֹן, כְּפִזּוֹר הַמַּחְשְׁבוֹת. וְלָכֵן תִּקְנֶה לָּזֶה שֶׁיִּלְמַד בְּקוֹל, שֶׁעַל יְדֵי זֶה יִתְפָּזְרוּ שְׂאֵר הַמַּחְשְׁבוֹת, וּמְלַבֵּד זֶה הַלְמוּד בְּקוֹל עוֹשֶׂה רֶשֶׁם בְּנִפְשׁ טְפִי וְנִשְׂאֵר יוֹתֵר בְּהַזְכָּרוֹן.

לְמוֹד בְּכַח וּבְהַתְלַהֲבוֹת עֲצוּמָה

מְסַפֵּר עַל הַגְּאוֹן רַבִּי חַיִּים שְׂמוּאֵל לְבִיץ וְצ"ל, כִּשֶׁהִיָּה לּוֹמֵד - הָיָה זֶה בְּצַעֲקוֹת רְמוֹת. וְתִיקִי יְשִׁיבַת מִיר זוֹכְרִים עָרֵב חֲרָפִי מִיַּחַד, שֶׁנִּשְׁבּוּ בּוֹ רוּחוֹת עֲזוֹת, וְלִפְתַּע נִשְׁמְעוּ חֻכְטוֹת וְקוֹלוֹת מִבְּחוּץ, שֶׁנִּדְמּוּ לָהֶם כְּכֹאוֹת מִיָּדָם שֶׁל מַחְבָּלִים וּפּוֹרְעִים, וְהַכֵּל אֲצוֹ לְהַסְתַּתֵּר, עַד שֶׁנִּפְתַּחְהָ הַדְּלֵת וְנִכְנַס רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה רַבִּי חַיִּים וְצ"ל, וְהַתְּבַרֵּר, כִּי הִיא מְדַבֵּר לְעֲצָמוֹ בְּדַבְרֵי תּוֹרָה אֵיזוֹ קֶשֶׁא בְּרֶשֶׁב"א וְכו', וּמְרַב עֲמֵק עֵיוֹנוֹ וְהַתְלַהֲבוֹתוֹ, לֹא שֶׁם לֵב שֶׁהַחֲזִיק אֵיזָה עֲנָף בְּיָדוֹ וְהַפִּיל אֶת כָּל הַנִּקְרָה בְּדַרְכּוֹ, וְכִשֶׁהַגִּיעַ, הִמְשִׁיךְ לְלַמֵּד בְּצַעֲקוֹת וּשְׂאָגוֹת... וְאֵז אָמַר לָהֶם: 'דַּעוּ, רַק כְּשֶׁלּוֹמְדִים בַּעֲזוֹ - אֲפֹשֶׁר לְלַמֵּד, אָבָל כְּשֶׁלּוֹמְדִים בְּשִׁקֵּט, אֲפֹשֶׁר רַק לִישׁוֹן'. כִּי לַמּוֹד כְּזֶה, טוֹב לְהַרְדֵּם אֶתוֹ בְּלִילָה, וּבְכַרְט כִּשֶׁהַמְדַּבֵּר בְּשִׁעוֹת מְאֹד מְקַדְמוֹת כִּשֶׁהוּא עֵינָף מִשְׁנַת הַלִּילָה, אוֹ מְאֵחַר בְּלִילָה..., אִם לּוֹמֵד בְּלַחֲשׁ - בְּקֵל יְכוֹל לִישׁוֹן, כְּכַתוּב (מְשָׁלִי יט, טו): "עֲצָלָה תִּפְּיֵל תִּרְדָּמָה", אִם אָדָם מִתְעַצֵּל בַּלְמוּד - נוֹפְלֵת עָלָיו תִּרְדָּמָה.

מוֹבָא בְּמִדְרָשׁ (דְּבָרִים רַבָּה ח, ו), שֶׁכְּעָה דְבָרִים אָמַר שְׁלָמָה עַל הַעֲצָל, וּמָה שֶׁאָמַר מִשֶּׁהָ הִיא גְּדוֹל מִכָּלֵם וְכו'. וְאַחַר שֶׁמוֹנֶה שֶׁם שָׁבַע דְּרָגוֹת עֲצָלוֹת שֶׁל הַעֲצָל, 'רַבָּךְ בְּעִיר' וְכו', מְסַיֵּם הַמִּדְרָשׁ: 'וּמָה שֶׁאָמַר מִשֶּׁהָ הִיא גְּדוֹל מִכָּלֵם, מִנֵּן? "כִּי קְרוֹב אֵלֶיךָ הַדְּבָר מְאֹד, כִּפִּיךָ וּבְלִבְכֶךָ לַעֲשׂוֹתוֹ" - הוֹצֵא דְבָר מִתּוֹךְ

פְּרֻשֵׁת יִתְרוֹ

לְשֵׁם מִצְוָה. גַּם בְּסֵפֶר הַקְּדוֹשׁ 'תִּמְרֵי דְבוּרָה' כְּתוּב: 'מָה טוֹב לְהִזְכִּיר בְּפִי רְמִיזת פְּנוּתוֹ הַנִּכּוֹנָה בְּשַׁעַת מַעֲשֵׂה, לְקַיֵּם: "בְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ לַעֲשׂוֹתוֹ" (דְּבָרִים ל, י). וְכָתוּב בְּשׁוֹ"ת הַרְדֵּב"וֹ (ח"א סִימָן קנ"ד): כָּל הַדְּבָרִים שֶׁצָּרִיכִים קִדְשָׁה, לֹא חָלִים בְּמַחְשָׁבָה בְּלִבָּר אֲלָא בְּדַבּוּר, שֶׁהַדַּבּוּר עוֹשֶׂה רָשָׁם גְּדוּל.

כְּשֶׁאֲדָם מְדַבֵּר בְּקוֹל, הוּא מְשַׁרְה קִדְשָׁה נִפְלְאָה, וְכִמּוֹ שֶׁאֲמָרוּ בְּגִמְרָא (שַׁבָּת קיט ע"ב): 'אֲמַר רִישׁ לְקִישׁ מִשּׁוּם רַבִּי יְהוּדָה נְשִׂיאָה, אֵין הָעוֹלָם מִתְקַיֵּם, אֲלָא בְּשִׁבִיל הַבָּל תִּינוּקוֹת שֶׁל בֵּית רַבִּין. וּמִזֶּה יִחַשֵׁב אָדָם, אִיזוֹ אֲחֵרִיּוֹת יֵשׁ בְּאִפְסָן כָּלְלִי לְהַבִּיל פֶּה הַיּוֹצֵא מֵאָדָם הַלּוֹמֵד בְּקוֹל, וּמוֹצֵיא הַבָּלִים קְדוֹשִׁים מִפִּי בְּשַׁעַת לַמּוֹדוֹ.

הַגָּאוֹן הַקְּדוֹשׁ ה'חַפְּזֵן חַיִּים' זי"ע הִרְבֵּה לְלַמֵּד לְבַד, אֶף כְּשֶׁהָיָה צָרִיךְ לְלַמֵּד סִגְיוֹת חֲמוּרוֹת שֶׁבִּשְׁ"ס הָיָה מְזַמֵּן חֲכָרוֹתָא לְלַמּוֹד מְשַׁתֵּף, וְהָיָה אוֹמֵר: "הַכֹּל בְּקוֹל", כִּי כְּשֶׁלּוֹמְדִים בְּמַחְשָׁבָה - כָּל עֵקֶב נַעֲשֶׂה לְמִישׁוֹר - הַכֹּל 'מוֹבָן', הַשְּׂאֵלוֹת אֵינָן קְיָמוֹת. לֹא כֵן כְּשֶׁמְבַטְּאִים אֶת הַדְּבָר בְּפֶה, אֲזַי מְרַגְּשִׁים אִם הַדְּבָרִים מִתְאִימִים וְדוּמִים, וְאִם הַסְּבָרָא יִשְׁרָה אִם לֹא.

לַמּוֹד בְּקוֹל מְבִיא לְהַבְנֵה וּלְקַדּוֹשׁ הַשֵּׁם

פַּעַם הִגִּיעַ אַחַד לְהַגָּאוֹן הַגְּדוֹל רַבִּי צְבִי פֶּסַח פְּרָאנֵק זצ"ל - רַבָּה שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם, וּבִקְשׁוֹ שֶׁיִּבְאֵר לוֹ אֵיזָה קִטְעַת תּוֹסֵפוֹת קִשָּׁה עַל מִנְתַּל לְהַבְנִינִי. אָמַר לוֹ הַגָּאוֹן זצ"ל: שָׁב, שָׁב לְיָדַי... וְהַחֵל לְקַרְא אֶת הַקִּטְעַת בְּקוֹל רָם, וְהַחֵל לְהַסְבִּירוֹ, וְתוֹף כְּדֵי הַסְבְּרוֹ, לְפַתַּע הַכֹּל נִהְיָה בְּהִיר וְנִהְיָר. וּפְנָה אֶל הָאִישׁ: תִּדַע לָךְ, אַתָּה רוֹצֵה לְהַבְנִין? - קָרָא בְּקוֹל! וְהוּא כְּדַבְּרֵי שֶׁל רַבְּנֵינוּ בְּעַל ה'נִפְשׁ הַחַיִּים' זי"ע: כִּי הַפֶּה הוּא הַמְּרַגֵּשׁ בְּפִגְיַת הַמַּחְשָׁבָה, כְּמוֹ צִפְרָן שֶׁמְרַגֵּשָׁה בְּפִגְיַת הַסַּכִּין. כֵּן כְּשֶׁאֲדָם לּוֹמֵד בְּקוֹל יְכוֹל לְהַרְגִישׁ הַבְּנוֹת דְּקוֹת בְּלַמּוֹדוֹ.

מְסַפְּרִים עַל הָאֲדַמוֹ"ר הַקְּדוֹשׁ רַבִּי יִצְחָק אֵיזִיק וְיִיס בְּעַל ה'חֶקֶל יִצְחָק' מְסַפֵּינֵקָא הַי"ד,

גְּמָרָא וְרַש"י. הוּא הָיָה אוֹמֵר: הָעֵדוּן הַגְּדוֹל מִכָּל הָעֵדוּנִים שֶׁיְכוּלִים לְהַמְצִיא בְּעוֹלָם, הוּא לְשַׁבָּת וְלִגְרָם בְּקוֹל גְּדוּל שַׁעַת אַחַר שַׁעַת פְּסָקָאוֹת שֶׁל גְּמָרָא וְרַש"י. כֵּן הָיָה לוֹמֵד, הַכֹּל בְּדַקְדוּק, וּבְקוֹל גְּדוּל.

עֵקֶר הַזְּמִנְתַּת הַקְּדוּשָׁה - לְהוֹצִיא מִפִּי

אַחַד מֵהַדְּבָרִים שֶׁמְקַדְּשִׁים אֶת הָאָדָם, הֵם דְּבָרֵי תוֹרָה שֶׁמוֹצֵיא מִפִּי. וְכִמּוֹ שֶׁמְצִינּוּ בְּכִמְהָ וְכִמְהָ מִצְוֹת שֶׁבְּתוֹרָה, שֶׁמְקַיֵּמִים אוֹתָם עַל דְּבִי דְבוּר הַפֶּה דְּוָקָא, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ בְּתוֹרַת כְּהֻנִּים (בְּחֻמֵי פְּרָשָׁתָא א) לְגַבִּי כָּל הַזְּכִירוֹת, וְזוֹ לְשׁוֹן רַבּוֹתֵינוּ שָׁם: "זְכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ" (שְׁמוֹת כ, ח) - יְכוֹל בְּלִבְךָ? כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר "שְׁמוֹר", הֲרִי שְׁמִירַת לֵב אֲמוּרָה. הָא מָה אֲנִי מְקַיֵּם "זְכוֹר"? שֶׁתְּהִיָּה שׁוֹנָה בְּפִיךָ. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (דְּבָרִים ט, ז): "זְכוֹר וְאַל תִּשְׁכַּח אֶת אֲשֶׁר הִקְצַפְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּמַדְבָּר". יְכוֹל בְּלִבְךָ? כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר 'אַל תִּשְׁכַּח', הֲרִי שְׁכִיחַת לֵב אֲמוּרָה. הָא מָה אֲנִי מְקַיֵּם "זְכוֹר"? - שֶׁתְּהִיָּה שׁוֹנָה בְּפִיךָ. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (שָׁם כד, ט): "זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה ה' אֱלֹהֶיךָ לְמַרְיָם". יְכוֹל בְּלִבְךָ? כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר (שָׁם כד, ח): "הִשְׁמַר בְּנַגַע הַצָּרַעַת לְשִׁמְרֵי מְאֹד וְלַעֲשׂוֹת", הֲרִי שְׁכִיחַת לֵב אֲמוּרָה. הָא מָה אֲנִי מְקַיֵּם זְכוֹר? - שֶׁתְּהִיָּה שׁוֹנָה בְּפִיךָ. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (שָׁם כה, יז): "זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לָךְ עֲמָלֶק". יְכוֹל בְּלִבְךָ? כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר "לֹא תִשְׁכַּח", הֲרִי שְׁכִיחַת לֵב אֲמוּרָה, הָא מָה אֲנִי מְקַיֵּם זְכוֹר? שֶׁתְּהִיָּה שׁוֹנָה בְּפִיךָ. עַד כָּאן לְשׁוֹנָם. מִזֶּה רוֹאִים אֶת גְּדָל מַעֲלַת הַדַּבּוּר וְאֶת גְּדָל כַּחוֹ, לְהוֹצִיא הַדְּבָרִים בְּפֶה דְּוָקָא.

כְּתוּב ה'מִגֵּן אֲבָרְהָם' (אַרְחַ חַיִּים סִימָן רנ סע"ף קט"א): 'וַיֹּאמֶר עַל כָּל דְּבָר שֶׁקּוֹנָה: זֶהוּ לְכַבּוֹד שַׁבָּת (פְּתִיבִים). כִּי הַדַּבּוּר פּוֹעֵל הַרְבֵּה בְּקִדְשָׁה, וְכִמּוֹבָא בְּזִהַר הַקְּדוֹשׁ, שֶׁכָּל דְּבָר שֶׁבְּקִדְשָׁה, צָרִיךְ לְבּוֹא בְּהִזְמָנָה בְּפֶה, וְלִכֵּן בְּכַרְכַּת הַמְּזוּן צָרִיךְ לְפָרֵשׁ בְּפִי וְלוֹמַר, הֵב לָן וְנִבְרִיךְ. וְכִשֶׁהוּא נוֹתֵן אֶת הַקְּמַח בְּעָרֵב פֶּסַח יֹאמַר -

פְּרִשְׁת יִתְרוֹ

טוב. וְזֶה מֵה שֶׁהַזְכָּרְנוּ קִדְּם שֶׁזוֹ גְּמָרָא עָרוּכָה, "תְּאֵנוֹת לְבוֹ נִתְּתָ לּוֹ", מֵה שִׁיבְקָשׁ - יִקְבֵּל, בְּתַנְאֵי שֶׁ"אַרְשֵׁת שִׁפְתָיו בֵּל מְנַעֵת סֵלָה".

שְׁמַעְתִּי מִיְדֵי רַבֵּי מְרֻדְכֵי וְעַקְנִין שִׁיחִיָּה, שֶׁפֶרֶשׁ בְּדֶרֶךְ רַמְזוֹ: 'מְשִׁיב הַרוּחַ וּמוֹרִיד הַגֶּשֶׁם'. מְשִׁיב הַרוּחַ - הֵינּוּ לְנֹשֵׁב אֶת רוּחַ הַקָּבֵל קוֹל דְּבוֹר הַלְמוּד שֶׁלּוֹמֵד. וְאַז יִתְקַיֵּם "וּמוֹרִיד הַגֶּשֶׁם" - כָּל הַשֹּׁפַע הַגֶּשְׁמִי יוֹרֵד מִלְמַעְלָה.

וְאַנּוּ תְּפִלָּה לְבוֹרָא עוֹלָם, שֶׁנִּזְכָּה לְעִבּוּדָה זֹאת, זוֹ עִבּוּדָה נִפְלְאָה אִם אָדָם מִתְרַגֵּל בָּהּ, דְּבָרֵי תוֹרָה נַעֲשִׂים חֻקִּים בְּפִיו, נִבְלָעִים בְּדָמוֹ וּמְשַׁמְחִים אוֹתוֹ, וְזֶה מְבִיא טוֹבָה וּבְרָכָה לְכָל הָעוֹלָם, וְהוּא מְזַכֵּה אֶת הָרַבִּים. כִּי כִּף צָרִיף לְלַמֵּד וְכִף מְבִינִים אֶת הַלְמוּד, וְזוֹכָה לְכָל הַמַּעֲלֹת וְהַמְדַּרְגּוֹת שֶׁיֵּשׁ בַּלְמוּד, וְגַם בּוֹדֵאי שְׂמֻקִּים מְצֹת תְּלָמוּד תוֹרָה בְּשִׁלְמוֹת, בְּפֶרֶט לְשִׁטַּת הַפּוֹסְקִים שְׁסוּבְרִים שֶׁזֶה לְעַפְוִבָא, לְכֵן אֲנִי תְּפִלָּה לְבוֹרָא עוֹלָם שֶׁנִּזְכָּה לְלַמֵּד כְּמוֹ שֶׁצָּרִיף לְלַמֵּד, כָּל פַּעַם, כָּל רַגַע, וְאַפְלוּ כָּל שְׁנֵי שָׁנִים שֶׁיֵּשׁ לְאָדָם הֵיכֵן שֶׁיִּכּוֹל לְלַמֵּד, שִׁיחִיָּה בְּקוֹל - כְּרָאוּי, וְנִזְכָּה לְעִבּוֹדוֹ כְּרָצוֹנוֹ. וְנִזְכָּה לְגֵאֲלָה שְׁלָמָה, בְּמַהֲרָה בְּיַמֵּינוּ אָמֵן.

שִׁיחִיָּה לּוֹמֵד בְּקוֹל בְּכָל מְקוֹם, אֲפֵלוּ כְּשִׁיחִיָּה נוֹסַע בְּרַכְבָּת בֵּין גּוֹיִים, הִיָּה צוֹעֵק בְּקוֹל גְּדוֹל, פַּעַם הַרְכַּבְתָּ נַעֲצָרָה, וּבְכוּוֹן הַנְּגִדִי נִסַּע קְרוֹן רַכְבָּת שָׁבוּ יָשֵׁב גְּדוֹל אַחַר, הַגְּאוֹן הַקְּדוֹשׁ רַבֵּי יוֹסֵף צְבִי דוֹשִׁינְסְקִי זי"ע (לְיָמִים רַבִּים שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם), וְהִנֵּה לְהַפְתָּעוֹתוֹ הוּא שׁוֹמֵעַ קוֹל לְמוֹד בְּקוֹל רָם, וּמִתְפַּלֵּא: "מִי זֶה לּוֹמֵד בְּרַכְבָּת הַשְּׁנִיָּה"? וּכְשֶׁעָנּוּ לוֹ שֶׁזֶהוּ הַרְבֵּי מְסַפִּינְקָא שֶׁלּוֹמֵד כְּדָרְכוּ בְּקוֹל רָם, עָנָה וְאָמַר: זֶה מוֹסֵר הַשֶּׁכֶל גְּדוֹל מְאֹד, אֵיךְ לּוֹמְדִים תוֹרָה "כְּמוֹ שְׂרָאוּי לְלַמֵּד" - מְבַלִּי לְהַתְּבַיֵּשׁ מֵאֵף אַחַד.

הַגְּאוֹן הַצְּדִיק הַקְּדוֹשׁ רַבֵּי מְרֻדְכֵי מְבַלְגוֹרְיָא זי"ע, כְּשֶׁשָּׁכַב בְּבֵית הַרְפוּאָה בְּסוּף יָמָיו, לְמַד בְּמִשְׁפָּחָה שְׁמוֹנָה שָׁעוֹת רְצוּפוֹת בְּקוֹל רָם בְּמִצָּב שֶׁל שְׂכִיבָה... וּלְצָרִיף זֶה בְּקֶשׁ חֶדֶר נִפְרָד בְּמַחְלָקָה, שְׁקוֹל תוֹרָתוֹ לֹא יִפְרִיעַ לְאַחֵרִים.

לְמוֹד כְּזֶה - כָּל הַבְּרָכוֹת מְצוּיּוֹת בּוֹ

הַגְּאוֹן הַקְּדוֹשׁ בַּעַל הַאֲבֵנֵי נְזִר' זי"ע אָמַר, שֶׁצָּרִיף לְדַעַת, שְׂאֵם הָיוּ הַלּוֹמְדִים מְצַיְתִים וְלוֹמְדִים בְּקוֹל, בְּחִיּוֹת וּבַהֲתַלְהָבוֹת, עָרַב אָנִי לָהֶם שְׁלֹא יַחְסֹר לְאָדָם מִיִּשְׂרָאֵל פְּרִנְסָה וְכָל



בשורת טובה לאוהבי התורה ולומדיה

לה"י בני"י עמ"י עש"י

בסיעתא דשמיא בקרוב רוצים להדפיס
את סדרת הספרים החדשה

"אשיחה בחוקיך בהלכה"

חמשה כרכים
לסדר פרשיות השבוע

מהרב אורן נזרית שליט"א

נדבך נוסף חשוב מאוד לסדרות הספרים
"שיחות חיזוק", "אשיחה בחוקיך" ועוד מהמחבר

וכעת מבקשים לזכות
את הציבור הקדוש
לסייע ולהיות שותף
בהדפסת סדרת הספרים
"אשיחה בחוקיך בהלכה"
ניתן לזכות בהוצאת הסדרה
או בפרשיות
ולהקדישן לברכה הצלחה
ולעילוי נשמת וכיו"ב

הספרים מעוטרים
בהסכמת הגולי הגור שליט"א
והתקבלו בס"ד באהבה רבה
בהיכלי התורה



לפרטים ניתן ליצור קשר בטל: 0506491414, 0509013000

לה"ו בינ"ו עמ"י עש"ו

בשזורה טובה לאנחבי התורה ולומדיה

בסיעתא דשמיא יצא לאור עולם סדרת הספרים

"אשיחה בהקיד"

על פרשיות השבוע באגדה

מתוך סדרת הספרים אשיחה בהקיד באגדה ובהלכה

מהרב אורן נזרית שליט"א

הספרים מעוטרים בהסכמת גדולי הדור שליט"א
מלאים בהלכות בקניני תורה ובדרכים לעבודת ה' יתברך
משולבים בסיפורים על גדולי ישראל ודרך עבודתם

וכעת מבקשים לזכות את הציבור הקדוש
לסייע ולהיות שותף

להשלים את סדרת הספרים בהלכה לזיכוי הרבים

וזכות לימוד התורה וזיכוי הרבים תגן בעדכם

ניתן להקדיש פרשיות

לברכה והצלחה ולעילוי נשמת וכיו"ב



052-7627427 תשוד .ש.א



לקבלת גיליונות אלו חינם
יש לשלוח בקשה למייל:
toraoren@gmail.com

לפרטים ניתן ליצור קשר בטל: 0506491414, 0509013000